

AÇIK RADYO 94.9 · 2006 – 2007

Meleğin Gör Dediği

Program Metinleri

Laden Yurttagüler ve Başak Ekim Akkan'ın hazırlayıp sunduğu
haftalık radyo programının yirmi bölümünün deşifresi

ladenyurttaguler.org · Yayın Arşivi

20 bölüm · 99 sayfa

İçindekiler

01	3 Kasım 2006	5
	Abdullah Karatay (sosyal hizmet uzmanı) — Programın açılışı: “sosyal olan” nedir, çocukluk	
02	10 Kasım 2006	10
	Abdullah Karatay — Çocukluk tartışması, risk altındaki çocuklar	
03	17 Kasım 2006	15
	Pınar Uyan (Bilgi Üniversitesi) — Çocuk yoksulluğu	
04	24 Kasım 2006	19
	Şahanım Kanat, Kadriye Kut (Başak Kültür ve Sanat Vakfı) — Yoksulluk, çocukluk ve zorunlu göç	
05	1 Aralık 2006	23
	Abdullah Karatay, Sema Günay (Üsküdar Çocuk Yuvası) — Koruyucu ailelik	
06	8 Aralık 2006	27
	Sadık Geçer (75. Yıl Gazi Mahallesi Toplum Merkezi) — Çalışan çocuklar, ILO-SHÇEK projesi	
07	15 Aralık 2006	32
	Emin Dönmez (Yeniden Derneği) — Madde bağımlılığı riski taşıyan çocuklar	
08	22 Aralık 2006	37
	Serra Müderrisoğlu (Boğaziçi Üniversitesi) — Sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar	
09	29 Aralık 2006	41
	Serra Müderrisoğlu — Çocuk yoksulluğu: bir toparlama	
10	19 Ocak 2007	45
	Pelin Esmer — Hrant Dink’in öldürüldüğü gün	
11	2 Şubat 2007	49
	Şükran Uzun (KEDV) — Kadın emeği	
12	16 Şubat 2007	54
	Zelal Yalçın (Mor Çatı) — Kadına karşı şiddetin görünürlüğü	
13	23 Şubat 2007	59
	Aysun Sayın (Kadın Fonu) — Kadın olmanın görünmeyen yönleri	
14	9 Mart 2007	64
	Erdoğan Çekiç, Remziye Onur (EDROM), Goncağül (SKYGD) — Türkiye’de Romanlar	
15	16 Mart 2007	70
	Deniz Hayat (Gazi Toplum Merkezi) — Sosyal hizmetler ve toplum merkezleri	
16	23 Mart 2007	75
	Mustafa Süttaş (Sağlık Hakkı Hareketi Derneği) — Sağlık hakkı	
17	30 Mart 2007	80
	Oktay Durukan, Özlem Dalkıran (Helsinki Yurttaşlar Derneği) — Sığınmacılar ve mülteciler	

İçindekiler (devam)

18	6 Nisan 2007	86
	Serap Güre (Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi) — Kadın emeğinin görünmezliği	
19	20 Nisan 2007	91
	Konuksuz — Sulukule ve Küçükbakkalköy’de mahalle boşaltmaları, barınma hakkı	
20	2 Kasım 2007	95
	Asuman Türkün (Yıldız Teknik Üniversitesi) — Ev eksenli çalışan kadınlar	

Not

Bu metinler, programın yayın döneminde yapılan deşifrelerden derlenmiştir; konuşma dilinin akışı korunmuş, yalnızca yazım birliği için küçük düzeltmeler yapılmıştır. Kısaltmalar:

L.Y: Laden Yurttagüler · B.E: Başak Ekim (Akkan). Bölümler yayın tarihine göre sıralanmıştır.

Meleğin Gör Deddiği 3 Kasım 2006

L.Y: Merhabalar, hepiniz hoş geldiniz. Meleğin gör dediği programında Laden Yurttagüler, Başak Ekim ve konuğumuz Abdullah Karatay'la berabersiniz. Bu program önümüzdeki yayın dönemi boyunca Açık Radyoda sizlerle birlikte bir yolculuğa çıkmayı amaçlıyor aslında. Yolculuk aslında sosyal olana dair bir yolculuk olacak. Belki Başak bir şeyler ekler bunun üstüne.

B.E: Programı tanıtmadan önce istersen bugün ağırladığımız Abdullah Karatay'ı tanıtalım. Kendisi sosyal hizmet uzmanı, uzun yıllardır Sosyal Hizmetlerde risk altındaki çocuklarla çalışıyor. Aynı zamanda sosyal hizmetler derneğinin başkanı şu anda. Bizimle uzun yıllardır bu sosyal alan üzerine kafa yoruyor ve bu alanda kendi çalışmaları da var. Bu program temelinde iyi toplum arayışı içinde olan bir program. İyi toplum derken çok farklı yaklaşımlar var biliyorsunuz bugün; gerek yoksulluk literatüründe, gerek refah devleti tartışmalarında ve sosyal Avrupa modellerinde iyi toplum tartışması bu tartışmaların temelinde yatıyor. Kimimiz iyi toplumu hayırseverlik üzerinden anlıyor, kimimiz sosyal adalet tartışmaları içinden bakıyor. Bu program da bir takım hikayelerin, iyi toplum arayışı hikayelerinin izini sürerek iyi toplum arayışı içinde olacak.

L.Y: Aslında iyi toplum derken belki biraz altını açmak lazım. Tam da toplumsallıktan, beraber yaşayabilmekten, saygı durumundan, eşitlikten, sosyal adaletten, dayanışmadan bahsediyoruz. Kocaman kocaman kavramlar bunlar ama yolculuk boyunca o kavramları birazcık konuşuyor olacağız, birazcık bu hikayeler üzerinden onlarla ilişki kurmaya çalışacağız.

B.E: Evet, bu yaklaşım aslında temel bir kaygıdan yola çıkıyor: hepimizin bildiği gibi küreselleşmeyle birlikte tüketici olarak güçlendirilirken yurtaş olarak, insani değerlerimiz olarak gittikçe güçsüz kılınıyoruz ve pazarın hayatımızın her alanına nüfuz etmesiyle birlikte sosyal alan gittikçe daralan bir alan haline geliyor ve toplumsallığımız da bu noktada tüketici duruşumuz üzerinden tanımlanıyor. Biz biraz da risk altında olan toplumsallığımızın ip uçlarını arama çabası içindeyiz bu programdaki öykülerin izleğinde.

L.Y: Şimdi diyorsunuz ki sadece ikinizin mi sesini duyacağız, konuktan bahsettiniz ama sesi yok.

A.K: Yoo... ben buradayım, son derece iyi gidiyorsunuz, pek müdahale hakkı görmedim kendimde ama bazı şeyler söylenebilir. Söyledikleriniz büyük bir kısmına katılıyorum ama genişletilmesi gerektiğine inanıyorum. İyi toplum: bizatihi toplumun kendisi de problematik bir alan ve herkesin üzerinde uzlaşacağı bir kavram değildir. Aslında toplum kısmen iyidir de, hatta birileri için iyidir de birileri için değil. Dolayısıyla toplum dediğimiz şey aslında bölünmüş, parçalanmış bir yapıdır. Biz onu kurgularken sanki bir bütünmüş gibi algılıyoruz ama aslında toplum baştan beri -toplum dediğimiz şey oldu olalı- birileri için iyi birileri için kötü. Tam da toplum ve toplumsallık burada önem kazanıyor: yani hepimiz için iyi olabilir mi? Hepimiz için bir zamanlar iyi oldu mu? Hepimiz için bir zaman iyi olabilecek mi? Aslında bu bir arayıştır, bu kafamızdaki bir hülyadır, bunu istiyoruz ama biliyoruz ki temel olan, toplumda var olan şey bölünmüş, parçalanmış bir eşitsizliktir. Zaten bölünmüş, parçalanmış bir eşitsizlik olduğu için biz bunu olumsuz kabul ediyoruz ve iyi toplum olması gerektiğini düşünüyoruz. Yani biraz evlenirken bize sorulan soruya benzer bir soruyla cevap verilebilir: İyi günde ve kötü günde birbirimize destek olacağımızı vaat ettiğimiz toplum iyi toplumdur. Çünkü bazılarımızın günleri çoğunlukla kötü, bazılarımızın iyi. Toplum dediğimiz

şey işte buradan itibaren inşa edilmeye başlanır. Tam da “kötü günlerinde olanların varlığını ben kabul ediyorum, onlarla kader birliği yaptım, onların kötü olduğu bir yerde o toplumda ben rahatsızlık duyarım” diyenlerin çoğaldığı ve onların düşüncelerinin egemen olduğu toplum herhalde iyi toplumdur diyebiliriz.

B.E: Aslında biraz da bu noktayı tartışmak lazım herhalde: Bu kader birliği dediğin, bizim sosyal kontrat diye adlandırdığımız noktayı. Bir çok düşünöre göre özellikle Avrupa toplumlarının sorunu ortak gelecek tahayyüllerini yitirmeleri. Bütün bu bahsettiğimiz küreselleşme, neo-liberal politikalar, tüketim toplumu, ismini ne koyarsak koyalım aslında bu ortak kader birlikteliğini zedeleyen ortamlar. Biz günlük hayatta toplum temelli yaptığımız projelerle, sosyal devlet arayışlarımızla aslında o çıkmazın içinden çıkış yollarını arıyoruz, değil mi?

L.Y: Hem seni söylediğinle ilişkili hem de Abdullah’ın söylediğine referansla: O dayanışmanın, o kırılmanın, toplum içinde var olan o bölünmenin belki de sosyal alan denilen alanın genişletilmesine ilişkin bir çaba; o kırılmayı belki biraz onarmaya yönelik...

A.K: Yalnız orada niyetlerimizin çok ötesinde yapısal bir durum olduğunu da göz ardı etmemek lazım. İnsanların niyeti kader birliği, dayanışma falan: bunlar istekle, niyetle olabilecek şeyler değil. Toplum bizim isteklerimiz dışında nesnel kurum ve niyetlerden oluştuğu için bir ortak iradenin de bir hakeminde –ki bunun adı kamudur, ki bunun adı iyi devlettir, çünkü iyi devlet ancak iyi toplum olursa olabilir- dolayısıyla dengenin bozulduğu anda müdahale eden ve dezavantajlı leyhine düzeltmeler yapabilen bir kurumsal bütünlük, bir kamusal irade, bir iyi adalet, bir yeryüzü tanrısı-bu tabi çok fazla yorumlarsak, acaba Leviathan* mı istiyoruz falan? Hayır onu istemiyorum ama şunu istiyorum: -eşitsizliklerin olduğu bir yerde adaleti kendiliğinden kuramayız- bizim adımıza yetkilerimizi, haklarımızı kısmen devrettiğimiz, bizim adımıza adaleti güden, takip eden, gözetten, gerektiğinde müdahale eden bir ortak akıl ve onu temsil eden bir kurumsal mekanizma gerekiyor.

L.Y: Bir şey eklemek için sadece: Eşitsizlikler derken bunun siyasi anlamdaki eşitsizlikler değil, sınıfsal anlamdaki eşitsizliklere biraz daha fazla referans yaptığını belki...

A.K: Ben özür dileyerek orada da bir müdahale etmek istiyorum. Geldiğim alan itibarıyla şöyle bir ayrım yapıyoruz biz: Toplumdaki eşitsizlikleri çok temelde ikiye bölebilirsiniz. Bir: insan iradesiyle yani sınıfsallıkla ilişkili olan ve iki: onunla doğrudan ilişkili olmayan eşitsizlikler. Mesela, özürlülerin, korunmaya muhtaç çocukların, yaşlıların, ve bunların yan etkileri diyebileceğimiz durumlardan dolayı gelen eşitsizlikler vardır ki bunların-doğal demek istemiyorum ama- neredeyse doğalmış gibi yarattığı bir takım eşitsizlikler vardır. Bunların yarattığı eşitsizliklere toplumların niteliğinden bağımsız olarak her zaman bazı mekanizmalar yaratılmıştır. Geçmiş dönemlere, modern öncesi dönemlere gittiğimizde buna hayırseverlik diyoruz ama modern dönemle birlikte insanların durumlarının bir kişi olarak kabul edilip hak sahibi ya da vatandaş olarak yerine yerleştirildiği yerden itibaren sosyal hizmet dediğimiz mekanizmalarla bunların düzeltilmesine her zaman ihtiyaç olacaktır. Bu tür alanlar, bizim irademizden hatta toplumların kaderlerinden de kısmen bağımsız olan bir boyutu vardır. Bu biraz sosyal hizmetlerle ilişkili boyutudur, dolayısıyla toplumsallığı inşa ederken her zaman baş vuracağımız ve bizimle stratejik birliği olacak bir kısmı vardır. Bir de aslında olması patoloji olan-yani bir kesimin çok zengin olması ve bir kesimin çok fakir olması aslında insan

* **Leviathan** [Tevrat](#) ve [İncil](#)'de kötülüğü temsil eden bir su canavarının adı olarak geçmektedir. Bu kavram [1651](#) yılında [Thomas Hobbes](#)'un ünlü "Leviathan" adlı eseri ile mutlak güç ve yetkilere sahip egemen bir devleti ifade etmek üzere kullanıldı. (Vikipedia)

iradesiyle ilgili bir şeydir ve bana kalırsa bu ilerde “suç” kapsamına alınabilecek bir duruma getirilebilir, çünkü bu kader değildir, insanların hırslarıyla ilgilidir, insanların hissiyatları ve karanlık yönüyle ilgilidir, doymazlığıyla ilgilidir, tüketim güdüsüyle ilgilidir...

L.Y: Başak girişte onunla ilişkilendirmişti zaten diye düşünüyorum.

B.E: Evet biz zaten toplumun gidişatıyla ilgili kaygılardan yola çıkarak bu tartışmaları yapma ihtiyacı duyuyoruz, değil mi? Tam dediğin noktadan aslında farklı gruplar üzerinden toplumsallığı düşünüyor olmak önemli. Yani bizim bu programda yapmak istediğimiz şeylerden bir tanesi de bu. Çocukluk üzerinden, kadınlık durumu, bazen engellilik durumu üzerinden toplumsal alan nasıl kurgulanıyor ve toplumsal alanı oluşturmak için mücadele alanını nasıl oluşturuyorlar. Bu araçlar değişebilir, bir gün bir araştırmacı toplumsal alanın peşinden giderken diğer gün bir belgeselci, diğer gün aktivist ...yani elinizdeki araç ne olursa olsun aslında toplumda görünmeyeni görünür kılmaya çalışmak ve görünür kıldığınız üzerinden bir hak mücadelesi vermek önem kazanıyor gibi geliyor bana bütün bu tartışma silsilesi içinde. Buradan aslında biraz çocukluğa geçmekte fayda var ama isterseniz önce bir müzik arası verelim, şöyle güzel bir şeyler...

-müzik arası-

L.Y: Tekrar merhabalar, yine buradayız. Bir beş dakika daha bizimle birlikte olacaksınız. En son Başak'ın toparladığı bir: farkında olmak ikincisi de görünür kılmak üzerine toparlamıştı. Şunu eklemek istedim o toplumsallığın ve bölünmüşlüğü bir şekilde daha dışında kalan ya da bir şekilde merkeze göre daha uzak duran farklı yaşamlar var. Aslında dert birazcık da o farklı yaşamların peşinden gitmek. Gönüllülük hakkında sen bir şeyler söyleyecektin.

A.K: Bir anda beni çarptı aslında bu görünür olma konusu, bende şöyle bir duygu uyandırıyor: özellikle toplum dediğimiz modern alanın oluşmaya başladığı süreç aslında her şeyin çok fazla görünür olmaya başladığı bir süreçtir. O toplumsal katı yapıların parçalandığı, onun doğurduğu sonuçların daha çok kentsel mekanlarda görünür hale geldiği ama ne hikmetse orada bir ironi de var: bunun yayıldığı, derinleştiği ve gözle görülür hale gelmeye başladığı andan itibaren bir de görmemek gibi bir tarafı var. Bu biraz da Polanyi'nin* dediği şey aslında toplum dediğimiz şey, modern dediğimiz şey hep ikili bir süreç, bir çelişki, bir girdap, iki boyutlu bir çatışmadır. Aslında gözümüzün içine girecek kadar açılan bir şey var: çocukluk, kadınlık toplumsallık; bir yandan yitirdiğimiz bir yandan da kazanmaya çalıştığımız, bir yandan gördüğümüz, bir yandan görmemeye çalıştığımız ama bir yandan kendini, açıyor, serimliyor ortaya ve onu görmek gerekir. Bu belki de çok deşilmesi gereken bir nokta, çocukluk kurgulanırken, yok edilirken, var edilirken...

L.Y: Oradaki en büyük hikaye bakmak galiba, bakmanın önemli olduğunu düşünüyorum...

B.E: Bir de tabii doğru yere bakmak, değil mi?

* **Karl Paul Polanyi**, (25 Ekim, 1886, [Viyana](#), [Avusturya](#) — 23 Nisan, 1964, [Ontario](#), [Kanada](#))^[1]
geleneksel iktisadi düşünceye karşı çıkışı ve önemli kitabı [Büyük Dönüşüm](#) ile tanınmış [Macar](#) düşünür.
(Wikipedia)

B.E: Biz çoğu zaman görünür olan şeyi, görünür olan sorunların tezahürlerini görme eğilimindeyiz. Mesela çocukluktan bahsederken gördüğümüz şeyler sokakta çalışan çocuklar, adına “tinerci” dediğimiz çocuklar ama onun gerisinde çok ciddi bir “çocukluk sorunu” var Türkiye toplumunda. Görmediğimiz, daha derinde yatan aile içinde bir çocuk yoksulluğu sorunu var. O yüzden doğru yere bakmak, hep dediğimiz görünmeyeni görünür kılmak-araç ne olursa olsun- önem kazanıyor.

A.K: Simulakr’ı* aşmak gerekiyor. Bizim gördüğümüzün ötesinde bir nesnel durum var ve ulaşmaya çalışıyoruz. Çok da emin değiliz orada ne olup bittiğinden ama bu bir çaba.

L.Y: Orada galiba biraz niyetle ilişkili, Başak’ın söylediğiyle ilişkilendirirsek, doğru yere bakma durumunda da neye, kime, nasıl? Gibi sorularını sorarak bakmak. “Tinerci çocuklar” derken neden oradalar ve neden o çocuklar?

A.K: Tabii aslında tek tek olanlar bir araya geldiğinde görülmesi mümkün olmayan bir cemaate, bir patolojiye dönüşüyor. Sokaktaki insan grubu böyle bir ideolojik malzeme içinden mevzuya baktığı için sadece patoloji olarak görüyor.

L.Y: Aynen öyle. “Yoksullar suçludur” en sık duyduğumuz cümlelerden biri. Birileri kriminal bir şey yaptıysa, muhtemelen yoksuldur. Zaten çalışmadığı için yoksul olduğundan suçludur da, ve zaten o hale de mahkumdur ve olması gereken de budur. O döngü bu çemberin içinde dönüp duruyor ve hep kendini doğrulayan bir şey haline geliyor.

A.K: Çok dehşet verici bir şey: Bu toplumda hep iyi olduğumuz var sayılır ve 1,5 yaşında bir çocuğa tecavüz edilebileceği asla kabul edilmezdi. Ama bu istense gözle görülebilecek bir haldedir. Bu mahremiyetimizden kurtulma gereği tam da bu tek tek olaylarda kendini net olarak ortaya çıkarıyor ve dehşet bir problem yumağıyla karşı karşıya olduğumuzu ortaya koyuyor.

L.Y: Yavaş yavaş bitirsek mi acaba? Haftaya ne yapacağımızı konuşsak birazcık...

B.E: Bu çocukluk meselesi önemli geliyor bana. Toplumsallığı tartışırken çocukluğu tartışmak özellikle...

A.K: Çocukluğu dahil etmediğimiz bir toplumdur

B.E:...tahayyül edebilir miyiz? Bu çok önemli, bir de Türkiye toplumu çocukluğunu da yitiren bir toplum. Çok sevdiğim bir alıntı vardı bir kitapta: “Toplumlar çocuklarına davranışlarıyla değerlendirilirler”, diyor. Yani biz Türkiye’de çocukluğu yitiriyor muyuz? Bunu etraflıca tartışmakta yarar görüyorum. Bundan sonraki programlarda biraz bunu tartışalım biraz da başından beri hep bahsettiğimiz öyküler üzerinden tartışalım istiyoruz. Bir gün bir sivil toplum örgütünü davet edelim, bir gün bir belgesel yapımcısını. Yani bu öyküler içinden neler çıkıyor, toplumsallığa dair ne arayışlar çıkıyor onların izlerini sürelim istiyoruz.

L.Y: Belki son bir şey eklemek: hem bir şeyleri görünür kılmak hem de farklı alanlarda çalışanların diğer alanlara ilişkin kaygılarını birazcık canlandırmak ve alana ilişkin miyopluklarını kırmak bu programın amaçlarından biri olabilir.

* Simulakr:kopya görüntü

B.E: Abdullah, çok teŖekkürler katıldığın için, bizi bu programımızda yalnız bırakmadın, üzerimizden heyecanı aldın.

A.K: Sizi hiç yalnız bırakmayacağım.

L.Y: Haftaya da Abdullah yine bizimle olacak, tahmin edeceğiniz gibi. Çok teŖekkürler, iyi hafta sonları.

B.E: Çok teŖekkürler, iyi hafta sonları.

A.K: TeŖekkürler

Meleğin Gör Dediği 10 kasım 2006

B.E: Merhabalar, Meleğin Gör Dediği programındasınız. Bu ikinci programımız. Geçen hafta programı tanıtırken sosyal olanı tanımlamaya çalışıyorduk. Bu tanımlı yaparken de çocukluğun anlaşılmasının öneminden bahsettik. Bu hafta çocukluk tartışmasıyla devam edelim istiyoruz ve yine bir konuğumuz var: aslında programımızın sabiti haline geldi, Abdullah Karatay. Kendisi sosyal hizmet uzmanı, sosyal hizmetlerde çalışıyor ve yıllardır da risk altındaki çocuklarla ilgili çalışmalar yapıyor. Bu gün çocukluk üzerine tartışalım dedik, dünyada da Türkiye’de de çok tartışılan bir konu. Çocukluk sorununa dair süregiden tartışmalar var. Zaman zaman bizler “sokakta çalışan çocuklar”, “sokakta yaşayan çocuklar”, “kap kaççı çocuklar” gibi çeşitli tanımlamalar yapıyoruz. Bu Türkiye’ye mahsus bir şey değil bu sorunlar, Latin Amerika’da da aynı sorunlardan bahsediliyor. Bütün bu resim içinde çocukluk sorununun tezahürüne baktığımızda aslında gerisinde bir toplumsallık sorununun yattığını görüyoruz. Bu resmin arkasında duran nedir? Bu gün dünyadaki farklı toplumlar ve özellikle Türkiye çocukluğu nereye koyuyor?

A.K: Çok büyük bir soru gibi geldi bu bana ama geçen hafta da üzerinde biraz durduğumuz gibi bir kurgudan bahsediyoruz. Tarih bir seyir halinde ilerlerken bazı toplumsal kurgular ve toplumsal yıkımlar var.[Çocukluğu kurguladığımızda tarihte hep olumsuz şeylerle karşılaşırız]. Kurgularken iyi olanın artırılması ve kötü olanın da eksilmesi ile ilgili olan bir durumdur bu. [İyi çocukluk tarihinin olmadığı, aslında çocukluk tarihinin kötü olduğuna dair şöyle bir şey hatırlıyorum: sokakla ilgili, suçla ilgili, yetimlik durumuyla ilgili terk edilmiş olmakla ilgili bir kurgudur bu]. Orta çağdan itibaren bu kurgu iyiye doğru çekmenin de tarihidir. Çok geriye gitmeden, modern zamanlar diyebileceğimiz 19yy ortasıyla 20yy ortaları bir çocukluk yüzyılı olarak ifade edilmektedir. Burada çocukların daha önceki yüzyıllarda karşılaştıkları bütün bu dehşet görüntüleri, sanayileşmenin getirdiği iş gücü olarak kullanılma, aile parçalanmasının getirdiği çocukların sokağa düşmesi, şiddete maruz kalması, yetimhanelerde büyümesi veya ölmeleri, bütün bunların refleksi olarak onları koruma adına da çok ciddi adımlar atıldı. Bu adımlar çocuğu bir birey olarak görme fikrinin de geliştiği bir döneme tekabül ediyor. Çocuk artık bilimin bir nesnesi haline geldi. Bunun pratikteki karşılığı olarak onu tanımladığımız durumu bir yaş sıralamasına koyma: şu yaşa kadar çocuktur. Bunun eğitilmesi ve bakılması gerekiyor. Bu dönem aynı anlayışa uygun olarak kurumsallaşmanın da tarihidir. Okula gidişin arttığını görüyoruz, eğer istismara uğruyorsa tedavisine ilişkin hastaneler, klinikler oluşturuluyor. Ancak bu modern tarih 20yy ortalarından itibaren tekrar geriye doğru gidiyor.

L.Y: Burada şunu sorayım: alanı ikiye bölüyorsun-bilginin özelleşmesi- okula giden çocukla istismara uğrayan çocuk için yetkinleşme durumu bölünüyor. İkincisi de Türkiye’de-bu coğrafyada- mevzu nasıl ilerliyor?

A.K: Bir genel iyilik hali varsa, bu hal modernite denen şeyse ve merkezi anlamda ya da coğrafi olarak Batı coğrafyasından besleniyorsa, bu onların biraz daha ileride olduğunu ve bizim görece geç, geri bir takipte olduğumuzu söyleyebiliriz. Aslında Batı’nın çocukluğa dair bilgisini az çok-geç de olsa-ediniyoruz ama bu bilgiyi pratikte işler bir duruma getirmekte oldukça geç kalıyoruz. Dolayısıyla bilgiye sahip olmak o bilginin gerektirdiği koruma kurumu –mesela bütün çocukları zorunlu eğitimin içine katmak, bütün sokaktaki çocuklara bir koruma sistemi geliştirmek- hala bu ülkede gerçekleştirilebilmiş bir şey değil. Şunu biliyoruz: bizim ülkemizde çocukların korunması denince akla ilk gelen SHÇEK’in getirdiği tanımdır. O tanıma yakından bakıldığında karşımıza “kimsesiz çocuk” diye bir çocuk tipini getiriyor. Oysa bu modern çocukluk konseptine oldukça uzaktır çünkü biz çocuk dediğimizde bir

ünitenin mensubu birey, bir aile içinde büyüyeblen, ancak böyle büyüdüğünde bir insan olmaya evrilebilecek bir kişiden bahsediyoruz. Eğer bu şekilde algılamazsak, bir “yetim” olarak algııarsak o zaman onu kendi doğal bütünlüğünden bağımsız bir yetim olarak korunabileceğı-ancak yetiştirilebileceğı anlamına gelmiyor- ki bizim ölkemizde uygulama tarihine bakıldığında genellikle yetimhanelerin birincil koruma sistemi olarak var olduğunu görüyoruz –kışla tipi büyük kurumlar-.Dilenci ya da serseri diye tabir edilen çocuk tipleri, bunları da Dar’ül Aceze’ye yerleştirmek ya da şehir dışına atmak gibi izole edici ve çocuğı topluma ya da ailesine kazandırmayı hedef almayan bir anlayış egemendir. Bunun yıkılması son derece yenidir, 1970’lerin sonu ve 80’lerden itibaren Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi ve buna ilişkin diğerkurumlar-BM’nin UNESCO gibi kurumları ve AB’ye ilişkin kurumların bizimle tanışması, biz mevzuat alış verişinde bulunulması ve ölkemizde bu mevzuatın kabul edilmek zorunda kalmasından sonra bir zihniyet kırılmasından söz edebiliriz. Bugün artık çocuk dediğimizde,korunması gereken çocuk dediğimizde yetim ya da kimsesiz çocuğı anlamıyoruz. Ancak bu istismar edilen,şiddete uğrayan, evinde-hane içinde- istismara uğrayan bir çocuğun bilgisini aldığımızda anında müdahale edebilecek bir mekanizmaya sahip olduğumuz anlamına gelmiyor. Biçimsel olarak bakıldığında bir sürü benzerlik var. Örneğın “hot line”lar Batı’da çok yaygın-aslında bu sorunun yaşandığı bütün dünyada çok yaygındır: Hindistan, Brezilya, bir çok Afrika ölkesinde var-bizde de var. Dolayısıyla bu küresel zamanda bilgisine sahip olunabiliyor. Çocuğun içinde bulunduğı kötölük halinin küreselleşmesi onun bilgisinden çok daha önde gidiyor. Birbirine çok benzer çocuk tipleriyle karşılaşrsınız, dünyanın neresine giderseniz gidin sokakta yaşayan çocukla karşılaşrsınız, ancak modern bir koruma mekanizması olarak aynı hızda, aynı etkinlikte ve aynı kapsamda ilerleyemediğimizi görürsünüz. Bu da bizde toplum olma fikrinin, çocuğı koruma fikrinin, çocuğı korumanın kamusal bir mekanizmaya dönüşmesi fikrinin ve kurumsallaşmasının geç geliştiğini [gösteriyor]

B.E: Burada bir şey sorabilir miyim? Hep sosyal olan üzerinden konuyu düşünmeye çalışıyoruz ya, sosyal alan dediğimizde aslında bu sosyal kurumların oluşumundan da bahsediyoruz. Türkiye’de bu sosyal kurumların geç oluşmasının ya da bir takım ihtiyaçlara cevap verememesinin-sadece Türkiye de değil dünyanın başka ölkelerinde de- toplumun çocuğa olan yaklaşımıyla bir ilgisi olduğunu düşünüyor musun? Türkiye’de biz ne kadar sevgi, şefkat duyduğumuzu söylesek de, çocuk hep ailenin koruması altında, sokağa düşmeden o evin mahreminde çocuk yoksulluğunu göremeyiz bile. Çocuk toplumun sorumluluğunda olmayan bir “öteki” olarak görülüyor mu? Toplumun çocuğa tahammöl noktaları nedir bu noktada?

A.K: Benim gördüğüm kadarıyla çocuğa çok tahammölsüz bir toplumuz, birbirimize karşı da tahammöl sınırımız çok dar. Bir de modernleşen bir koruma sisteminden bahsederken aslında özel alanın yetkisinin azalmasından bahsediyoruz. Çocuğı koruma sorumluluğı artık anne babada değil: anne babaya karşı da korunması gereken bir yaş dönemidir çocukluk. Ama bizde hala egemen olan “biz çocuğı en iyi kendimiz koruruz”, “herkes kendi çocuğunu koruyacak ve sevecek” zihniyeti. Ancak çocuğı sevmek başkasının çocuğunu da sevmeyi gerektirir. Çocukluğu ve çocuğı hem kendimiz hem de toplumumuz geleceğinin üzerine inşa edileceğı ortak bir değer olarak almak gerekiyor.

L.Y: Burada bir şey sormak isterim: Başak’ın sorusuna ek bir mevzu ve herkesin kendi çocuğunu sevmesiyle ilişkili, “devletin yapılandırıdığı sosyal koruma mekanizmaları-sosyal hizmet uzmanları gibi- dışında şunu algılıyorum ben: grupların kendi aralarında kendi gruplarına ilişkin çocuklara dair bir dayanışma içinde olması ve diğertüm çocukların öteki haline gelmesi. Örneğın hemşehrilerin-ortak bir coğrafya ya da bir dini inanışa ait

hemşehrilerin- kendi grupları içindeki çocukları muhafaza etmeleri-basitleştirmek gerekirse burs vermekten, eğitimi kolaylaştırmalarına, aynı yardımlardan[ki hak üzerinden değil, tamamen yardım üzerinden kodlanmış bir dayanışma mekanizması] ve bu alana “devleti” ve sosyal koruma mekanizmaları sokmadan bunu devam ettirmesi... ancak diğer çocukların yine ötekileşiyor olması. Yani toplumun ya da grupların kendine ait olmayana tahammülünün hiç olmaması gibi bir durum gözlemliyorum. Deneyimlerin üzerine, ne dersin?

A.K: Biraz önce söylediğini başka bir formda tekrar etmek mümkün. Toplumda çocuğu koruma adına bir otorite seçeceksek cemaat lideri ve baba otoritesinin üzerinde bir otoriteyi kabul etmek zorundayız. Modern konsept içinde çocuğu korumak kamuya aittir ve modern düşünceye sahip hiçbir kamu çocuğun korunmasının mutlak güvenli yeri olarak özel alanı göremez. Dolayısıyla bahsettiğiniz şey pekala geleneksel olan, mahremiyete önem veren ve değiştirilmesi gerektirir. Çünkü kapalı bütün alanlarda- ailenin içinde bu patriarch’a –ki o da kendi içinde ve kendi başına bırakıldığında bir devlete dönüşür, iktidar ilişkilerinin olduğu her alanda olduğu gibi baskılar oluşur ama o denetlenemeyen bir alan olduğu için açılması ve demokratikleşmesi gerekir-aynı şey hem aile hem de cemaat için [geçerli].

L.Y: Bir soru var aslında aklımda bununla ilişkili...

B.E: Önce biraz müzik dinleyelim isterseniz...

-müzik arası-

L.Y: Merhabalar, tekrar beraberiz. Başak, tartışmaya tekrar başlamadan biraz anlatır mısın, neden bu şarkıyı seçtin?

B.E: Bu “The Chorus” filminin müziği. Filmi geçenlerde seyrettik, Fransa’da-sanırım I. Dünya Savaşı’ndan sonra-ailesi olmayan ya da ailesinin bakma güçleri olmayan çocukların yaşadığı bir yetimhanede geçiyor. Yetenekli bir müzisyen olmadığını anlayınca müziğe küsmüş bir müzik öğretmenin yetimhaneye gelip çocuklara bir koro kurmasının ve çocukların hayata bağlanmasının hikayesi. Aslında son derece Dickens’vari bir hikaye...

L.Y: Deminki tartışmada ben “soracağım” diye tutturduğumda aslında toparlandı. Abdullah dedi ki, çocuğun korunması baba, cemaat lideri ya da kamu üçgeninden çıkartıp yalnızca kamuya ait bir konu haline getirmek lazım. Orada tam soracağım soru şuydu: -arada tabii ki konuştuk ama- çocuğun bakımı kimde?

B.E: Bunu da şu açıdan düşünmekte fayda var:-az önce konuşuyorduk- aslında çocuğu korumak bir yandan da çocukluğun muhafazası anlamına geliyor. Modernite çocuğu o masumiyeti içinde korunması, bakım verilmesi gereken ve yarına yetiştirilmesi gereken bir toplum bireyi olarak görüyor. Biz aslında modern toplumda o koruma anlayışı içinde çocuğun bakımı kimde?, sorusunu soruyoruz.

A.T: Modern toplumlarda çocuk aslında toplumundur ve toplum kendi içinde bir iş bölümü yapar. Öncelik de bir parçası olduğu annesidir, sonra babanıdır, ailesidir. Ancak çocuğun korumaya muhtaçlığı sadece bakım değildir, aynı zamanda olası tehlikelerden korunması demektir. Bu olası tehlike,risk durumu aileyi de içinde barındıran bütün toplumdan gelebileceği için aynı zamanda devletindir. Bu görev ve sorumlulukları derecelendirdiğimizde

- **patriarch:** aile veya kabileni atası, ata, cet (zargan online sözlük)
- **Charles Dickens:** (d. [7 Şubat 1812](#) – ö. [9 Haziran 1870](#)). [İngiliz](#) yazar.(wikipedia)

bakımda birincil sorumluluk ailenindir, koruma aynı şekilde ailenindir ama aynı anda bir üst örgütlenme olarak devletindir. Modern toplumlarda devlet dediğimizde ailenin bu doğal yapısına müdahale edecek bir yapı anlaşılmalıdır. Burnunu her şeye sokan bir bürokratik aygıt iyi bir toplumun da göstergesi değildir. Bu hassas bir dengedir, toplumsallık herkesin herkesten bir şekilde haberdar olduğu, korumanın-hele de masumun, güçsüz olanın korunmasının- söz konusu olduğu her yerde korumanın nasıl olacağının cevabını demokratik vatandaşlık kültürü içerisinde herkesin bilmesi gerekiyor. Bakımla koruma arasına belirsiz de olsa bir sınır koymakla birlikte, bakımın büyük oranda anne babada, bakım ve sorumluluğun yerine getirilemediği yerlerde doğrudan devlette olması gerekiyor. Civic Culture’ın* devrede olduğu modern toplumda doğrudan doğruya devlettedir. İşte orada sorumluluk topluma, cemaate ya da komşuya yüklenemez ama bizde hala şu tür şeylerle karşılaşyoruz: gazete haberlerinde “Bu çocuğa bakacak bir hayırsever yok mu? Bu fakire yardım edecek bir şirket çıkmayacak mı? Bunu ameliyat edecek birileri yok mu?” Halbuki bu soruların modern bir toplumda karşılığı gayet açık ve nettir.

L.Y: Sosyal devlet olduğu sürece tabii...

A.K: Sosyal sözleşmenin gereği olarak-tıpkı sigorta sisteminde olduğu gibi- bu devlettir. Yani bizim bir parçamızdır, bizim dışımızda bir şey değildir ve bize bu garantiyi verdiği için biz bu toplumun bir mensubuyuz. Toplumsallık tam da istisna bırakmayacak şekilde hepimizi kapsadığı için toplumsaldır.

B.E: Biraz önce sen çocuğu koruma yaklaşımının dönüştüğünü söyledin ama Türkiye’de şöyle bir sıkıntı var galiba: devlet çocuğun korunmasında ancak sokağa, bir anlamda toplumun dışına itildikten sonra devreye giriyor. Çocuk sokağa itilip marjinalleşmeye başladıktan sonra da toplumda şöyle bir yaklaşım oluşmaya başladı [ki tehlikeli bir noktaya götürüyor konuyu]: “Bunlar risk oluşturan çocuklardır ve toplumu bu çocuklardan korumak gerekir” tinerci, sokak çocuğu ya da elinde bıçakla dolaşan kapkaççı çocuklar gibi. Burada biraz da risk kavramının da toplumda nasıl anlaşıldığı ve devletin hangi noktada çocuğu koruma sürecinin içine dahil olduğu da üzerinde dikkatle düşünülmesi gereken bir konu,değil mi?

L.Y: Bir şey ekleyeyim. Bu sadece 2006 yılında bu coğrafyada olan bir durum değil, 1930’lara baktığımı hatırlıyorum. Cumhuriyet’in kapak haberlerinde “sokak çocukları kirlilik oluşturuyor, görüntüyü bozuyor, medenileşmemizin önündeki en büyük engel, hırsızlık yapıyorlar, suç işliyorlar”... gibi ekleyebileceğim olumsuz, kötücül ifadeyi ardı ardına sıralayan başlıklar var. Toplum için risk oluşturma söyleminin bir sürekliliği de var bence, o yüzden “Risk ne?” sorusunun çok anlamlı olduğunu düşünüyorum.

A.K: Bir önceki görüşmemizde de konuşmuştuk. Devletin korunmaya muhtaç çocuklara baktığında çok sınırlı bir kimsesizlik üzerine hareket ettiğini düşünüyorduk. Laden’in dediği gibi bu sürekliliği olan bir şey, daha doğrusu o kırılma daha çok yeni. Bize gelen o evrensel diyebileceğimiz Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi şeylerin baskısı altında yavaş yavaş bir takım değişimler söz konusu ama genel olarak çocuğa bakışta bir direnç, bir tahammülsüzlük, bir değişmeme hali söz konusu. Bizim gözümüze hoş gelmeyen, sokaklarımızı kirlettiğini düşündüğümüz “çocukluğu” bir tehlike olarak görme ve gözlerden uzak yerlere atma-sokaktaki çocukları adalara gönderme, çocuk ceza evine koyma, total kurumlar inşa etmek falan gibi...

* civic culture: modern sivil kültür

B.E: Çok teŖekkürler Abdullah, yine laf lafı açtı ve programı bitirmemiz gerekiyor. Çocukluğu tartıŖmaya önümüzdeki devam edeceğiz-artık Abdullah'ı serbest bırakacağız- çok teŖekkürler, iyi günler...

L.Y: İyi hafta sonları...

Meleğin Gör Dediği 17 Kasım 2006

B.E: Meleğin Gör Dediği programına hoş geldiniz. Biz birkaç haftadır Türkiye'de çocukluğun muhafazasını tartışıyoruz. Bu hafta da çocuk yoksulluğuna biraz daha yakından bakalım istedik. Konuğumuz Pınar Uyan, hoş geldin Pınar.

P.U: Hoş bulduk.

B.E: Pınar Bilgi Üniversitesi Siyaset Bilimi[Bölümünde] öğretim üyesi ve bir süredir de çocuk yoksulluğu üzerine çalışıyor. Şu anda çok enteresan bir proje üzerinde çalışıyorlar. İsterseniz önce Pınar'dan dinleyeli, nedir proje?

P.U: Projenin ismi 1001 Çocuk 1001 Dilek projesi içerisinde “Biz çocuklar yoksulluğu anlatıyor”. Çocuk mektuplarını incelemeye çalışıyoruz ve aslında yarın proje çerçevesinde bir çalıştayımız var: Çocuk Yoksulluğu Çalıştayı, sizler de davetlisiniz o çalıştaya. Tarlabası Toplum Merkezinde bir araya geleceğiz ve yaptığımız “Çocuklar Yoksulluğu Anlatıyor” raporunu tartışmaya çalışacağız. Bunun ne olduğunu kısaca anlatmakta, içeriğini söylemekte fayda var. Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğini herhalde bir çoğunuz biliyorsunuz, onların 2003'den beri yürüttükleri bir kampanyaları var. 23 Nisana denk gelen zamanda çocuk mektuplarını, çocuk dileklerini topluyorlar ve bunları gerçekleştirmeye çalışıyorlar. Bu yıl da 1001 Çocuk 1001 Dilek kampanyası içinde 2600 çocuk mektubu birikmiş. Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği genel sekreteri İbrahim Altan bey böyle bir veriyle ilgilenip ilgilenmeyeceğimizi bize sordu aslında. Bu tabii çok zengin bir veri- sosyal bilim araştırması için toplanmamış bir veri ama- çok da enteresan bir materyal var. Biz de bunları değerlendirmeye çalıştık. Toplam 1936 mektubun üzerinden giderek çocukların yoksulluğu nasıl anlattığına, nelere öncelik verdiklerine, neleri istediklerine bir bakmaya çalıştık. Buradan da böyle bir rapor çıktı, aslında çocuklar bize beraber oturup düşünmek için bir malzeme verdiler.

B.E: Biz Türkiye'de çocukluğu -daha doğrusu çocukluğa dair sorunları- tartışırken -geçen hafta da bahsediyorduk- hep bunun tezahürlerini tartışıyoruz. Sokakta çalışan çocuk, yaşayan çocuk diyoruz. Ev içinde çocuk yoksulluğuna dair bir görünmezlik var sanırım, değil mi? Bu mektuplar ne diyor çocuk yoksulluğunun ev haline dair?

P.U: Bence bu verinin enteresanlığı da bu: dediğim gibi sosyal bilim araştırması için toplanmamış olmasına rağmen bu veriye kıyamama sebebimiz de belki bu. Çünkü çocuk yoksulluğunu çok fazla bu şekilde ele almıyoruz. Tam da dediğin gibi sokaklardaki çocukların durumu, ıslah evlerindeki çocukların durumu, çocuk yoksulluğuna bu şekilde bakıyoruz ama evlerin içinde de çocuklar çok ciddi bir şekilde çocuk yoksulluğundan etkileniyorlar. Genele baktığımızda nelere rastladığımıza dair: Bir kere çocukların çocuk olmaya dair bir problemleri var, çünkü büyüklerle mekanların darlığından tek odada yaşamaktan dolayı bütün sorunları bire bir onlarla beraber yaşıyorlar ve şahit oluyorlar, çocukların kelimelerinden zaten bunu yakalıyoruz. “Yeşil kart, sosyal güvenlik, primleri yatırmadığı için babam açıkta kaldı” gibi çocukların dilinde çok da alışık olmadığımız kavramlara mektuplarda rastladık. Çünkü aynı yerde yaşıyorlar; aynı sorunlar, dertler, kelimeler, kelime hazineleri ortak bir biçimde paylaşılıyor.

B.E: Beni en çok etkileyen -sizin raporlara baktığımda- çocukların oda talepleriydi. Hepsi kendine ait bir odasının olmasını istiyor.

P.U: Onu kendine ait bir oda diye formüle etmeye çalıştık. Orada şöyle bir şey var: bir kere temelde bu çok büyük bir sorun, çocuklar için-özellikle çok çocuklu ailelerde- odadan öte kendine ait bir yatak bile bir problem. Üç kişinin aynı yatakta yattığı gibi bir veriye bile sahibiz, bu tabii çok zorlayan bir şey. O yüzden çocuklar dilek dilerken ranza bile talep edebiliyorlar ya da çek yat

istiyorlar-bir çocuktan çok da beklemeceğimiz bir şey- ya da banyo yapamadıkları için şofben istiyorlar. Bir çocuk dileğinin bir parçası olmayan bir şey gözümüzde. Baktığımızda çok çocuklu ailelerin çok ufak mekanlarda yaşaması çocuklar için “bir odam olsun” dileğini sıkça dile getiriyor ya da ailem için bir ev olsun. Burada mektuplar kadar resimler de var -bunu en başta söylemedik- orada da çocukların hayallerindeki evleri çizmeye çalışmaları, bunları çizerken çok daha renkli, büyük odaların olması, kendi yaşadıkları yerde ise mesela pencerelerin naylonlarla kapanması, siyah beyaz renklerin kullanılması, halılarda yamaların olması gibi zenginliği ve yoksulluğu kendi gözlerinden bize yansıtıyorlar.

L.Y: Pınar, aslında şunu soracağım: -sesimin kusuruna bakmıyorsunuz, kış, malum- bu alan arayışı sadece ev içinde sınırlı değil muhtemelen- mektuplara ne kadar yansıyor bilmiyorum ama- okul içinde de bir alan darlığı olduğunu düşünüyorum. Ya da kamusal alan dediğimiz dışarda -yani “parklar” ve ortak paylaşılan alan içinde de bir alan darlığının olduğunu düşünüyorum.

P.U: Alan ve belki de kendilerini utanmadan, açıkça ifade edecek mekan darlığı... okula dair durumu da şöyle ifade ettik: okulda utanmadan gözükebilmek. Şunu fark ettik ki mektuplarda, örneğin kantinden bir şey alabilmek çocukların dilediği bir şey, simit alabilmek, en basitinden bir içecek alabilmek ya da beden dersinde eşofman giyebilmek, seçmeli resim dersinde o dersin malzemelerini getirebilmek. Bunlar utanç kaynağı olabiliyor çocuklarda, baktığımız grup okula gitmeyi başarmış grup ama bunlar için de yoksulluk okulda utanmadan var olabilmeyi getiremiyor. Çoğu için okulla bağlantılı bir utanma ve rahatsız olma hissiyatı var ve bu üzerine çok düşünmemiz gereken bir şey: Yani okullarda bunun üstesinden gelebilmek için çözüm yolları özellikle belli bölgelerde sağlamamız gereken bir şey. Çünkü çocukların okula bu utanç hissiyatıyla gitmesini engellememiz gerekiyor. Çocuklar yaşadıkları çevrede bunu belki çok hissetmiyorlar ama okula gittiklerinde o farklılaşmayı – bazılarının bir şeylere sahip olmasını ve kendilerinin olamamasını- hissetmeye başlıyorlar. Bir başka resim vardı, belki onu belirtmek gerekir: o resimde okul binası var, okula servisle gelen çocuklar var ve uzakta küçük evler çizilmiş- aradan da yürüyerek gelen çocuklar var. Bu kelimelerle bizim anlatmaya çalıştığımız ama belki de gücümüzün yetmediği bir şeyi çok güçlü bir biçimde yansıtıyordu. Servisi kullanamamak ve okula servisle gelememek bile çocuklar için yoksulluğu yansıtan bir resim. Bu çok önemli diye düşünüyorum: okuldaki o yoksulluğun tezahürlerini ortadan kaldıracak bir sistem kurabilmemiz-eğer mümkünse-.

B.E: Biz genelde okula katılım kampanyalarıyla bu sorunlara cevap aramaya çalışıyoruz ama dediğin gibi çocukları okula kaydetmek yetmiyor: okul içinde hayatın o çocuklar için devamlılığı, oradaki var oluşları da en az diğeri kadar önemli. Bir müzik arası verip devam edelim mi? Laden getirdi bugün cdleri...

L.Y: Dışarıda Pink Floyd dinleyelim diye konuştuk, eğer sizin için de uygunsa “Wish you were here”

-müzik arası-

B.E: Meleğin Gör Dediği programında çocuk yoksulluğunu tartışmaya devam ediyoruz. Ev içinde çocuk yoksulluğunun görünmezliğinden bahsediyorduk. Pınar bize birazcık çocukların mektuplarından bahsetti. Orada çarpıcı olan bir diğer şey de çocukların yoksulluğun yarattığı hayatın belirsizliği çok yoğun bir şekilde yaşaması-eğitime devam edememe kaygısı ki çoğu çalışıyor bu çocukların- çocukların ailelerinin borçlarını ödeyememe kaygısı çok belirgin bir şekilde ortaya çıkıyor, değil mi?

P.U: Şöyle bir şey var: bu çocuklara okullardan ulaşılmış ve bu mektupları okullardan yazmışlar. Demek ki bir biçimde okula gidebilmeyi başarmış bir gruptan bahsediyoruz. Ancak hep şu kaygı var: “Acaba okula devam edebilecek miyim?” ya da abisi, ablası okula devam edememiş ve bunu

dile getiriyorlar. Mesela “Başarılı olmazsam devam edemem, takdir aldım ama...”, yani hak etmeye dair hep bir kaygı var. “Başarılıyım, bana yardım edin” gibi aslında çocukların sahip olmaması gereken endişeleri duyuyorlar. O yüzden çok daha küçük olmalarına rağmen çocuk olmakla büyük olmak arasındaki o ince sınırdalar. Bu mektupları yazan çocukların yaş ortalamasına baktığımızda yaklaşık on yaş civarı görüyoruz ve hep bir gelecek, kendi eğitimlerine devam edebilme, evlerinin olup olmayacağı, ailede bir sağlık problemi varsa mutlaka onu belirtme-mesela bir dileği söylüyor: bilgisayar diyor, ama “Annemi iyi edecekseniz ondan vazgeçebilirim”. Çünkü kendisinin belli şeyleri hak edebilmesi ile ilgili bir çekince var, hayatının Hiçbir döneminde kendisine böyle bir soru sorulmamış. Şöyle bir mektup da vardı-aslında bir değil bir kaç mektupta- “Kimse bana ne istediğimi sormadı, ne istediğimi ne hayal ettiğimi” gibi... o yüzden baktığımızda hep bu sınırda gidip gelmeler, büyük olmak ve büyük olmanın endişelerini çocukken taşımanın getirdiği huzursuzlukları mektuplardan yakalıyoruz.

B.E: Mektup ifade biçimi için çok önemli: ev içinde ne yaşadıklarını görünür kılıyor. Fakat deminki konuştuğumuz konuya dönersek: çocukların alanları, ev içinde olsun, okul olsun, mahalle, şehir nasıl açılmalı? Ne yapmalı ki çocukların bu ihtiyaçlarına cevap verecek sosyal alanlar yaratabilelim?

L.Y: Aslında şu soru: - hemen söyleyelim, arada da konuştuk- bu kamusal alan içinde çocukların var olabilmeleri, okulda da var olabilmeleri-okula gidiyor olmak aslında orada var olmak değil, Başak az önce altını çizdi-, ya da kamusal alanda parka gidebilmek, oyun bahçesine gidebilmek, futbol ya da basketbol oynayabilecekleri alanlara sahip olabilmek, sosyalleşebilmek...

P.U: Bu açıdan baktığımızda birlikte sesli düşünmek ve neler yapabileceğimizi kurgulamak lazım. Ben okulları önemli bir imkan olarak görüyorum: sadece öğretimin olması değil, bu çocukların evde sahip olamadıkları alanları yaratmak için kullanılabilesi...çünkü ne kadar kötü şartlarda olursa olsun orada bir mekan var. Evde masalarının olmadığını, ders çalışmadıklarını da dile getiriyorlar, aynı yerde sekiz kişi bir ya da iki odada yaşarken bu çocukların o mekanlarının olmaması çok normal. En azından etüt zamanları gibi okulda ödevlerini yapabilecekleri, aslında ödev de değil: kitap okuyacakları, belki oyun oynayabilecekleri park gibi işlevleri olan spor salonları olabilir. Bunların hepsinden yararlanmak, belli okulları bir tür toplum merkezi gibi düşünebilmek bir alternatif olabilir. Bu mekan sorununun hızlı bir biçimde çözüp daha sonra belki sosyal hizmetlere ya da öğretmenlerin bu yönde de eğitilmesine ihtiyaç olacak. Ama en azından bu tarz projeleri düşünmek zorundayız gibi geliyor bana. Çünkü evde mekan sorununu çözemeyeceğimiz için-en azından ulaşabildiğimiz çocuklar için- bu tarz ivedi çözümler üretebiliriz. Ve bunlar çocukların yaşamlarını çok kısa sürede etkileyebilir gibi geliyor. Tarlabası Toplum Merkezi de bu amaçla yeni kuruldu ve deneme aşamasında, deneme derken ayakları üzerinde yeni yeni durmaya başlamış bir yer ve şu anda bile o etkiyi görüyorsunuz: çocukların oraya gelmesi, drama faaliyeti, sanat faaliyeti ve çocukların hayatlarının bir anda nasıl farklılaştığını görebiliyoruz.

L.Y: Aslında şu geliyor aklıma: Richard Senneth'in “Saygı” diye bir kitabı vardır, orada anlatılır, toplum merkezi yapmak ve dönüştürmek ve çocukların sosyalleşmesini sağlamak. Demin Başak'ın da senin de söylediğin gibi ne sokaktaki çocuklar bunlar ne de hanedeki çocuklar. Diğer tarafta “normalleştirilen” görülmeyen ve yoksullukları eriyip giden, oraya girmek, nüfuz etmek, bu çocukların bir şekilde sosyalleşmelerini, toplumsallaşmalarını ve bir şekilde entegre olmalarını sağlamak lazım galiba.

P.U: Çocuk yoksulluğu büyüklerin yoksulluğundan da daha önemli çünkü çocuklar ancak kendileri bunun dışına çıkmaya başladığında, toplumla entegre olduğuna, güvenilir bir durumda olduğunda ancak geleceğe güvenle bakabiliyorlar. Bir hayat görüşleri, bir istekleri olabiliyor ve bu geleceğimizi de çok etkileyen bir şey yani bu sorunu sadece bu gün için yaşamıyoruz, bu aynı zamanda geleceğin de sorunu. Bu çocuklar şu anda dile gelen sorunlarla büyüdüklerinde, çünkü

anne baba olacaklar, gelecek olmuş olacaklar, çok klasik bir şey belki bu ama çok da önemli. Hem bu günün hem de geleceğin sorunuyla uğraşıyoruz. O yüzden bunun ne kadar ciddi bir sorun olduğunu anlamamız ve toplum olarak bunun farkına varmamız gerekiyor. Çok acıklı bir şey: görmüyoruz, görmeden geçebiliyoruz caddede gözümüzün önünde olan bazı şeyleri. Buradaki kaygımızda aslında o görünmeyen şeyleri görünür, duyulmayan şeyleri de duyulur kılmak aslında. Çünkü onlar oradalar ve anlatıyorlar aslında ama biz duymayı ya da dinlemeyi pek beceremiyoruz gibi...

B.E: Burada bakabiliyor olmak gerçekten önemli. Bir de çocuklardan geleceğimiz olarak bahsediyoruz ama bir yandan yoksulluk çocukluğu da çalan bir şey. Çocukluğun dünyasına nüfuz edip onları bu kaygılarla, belirsizliklerle o önemli dönemi çalan bir durum.

P.U: Hem o dönemi ellerinden alıyor hem de şöyle bir şey var: aslında bu artık çok tartışılıyor sosyal bilimlerde çocukları da katmak, onların fikrini almak, onları birer vatandaş olarak değerlendirmek. Bu çok önemli bir yaklaşım ve Türkiye'de bunu yapmıyoruz gibi, burada yapmaya çalıştığımız şey de çocukların kendi fikirlerini, kendilerince en önemli şeyleri tespit etmek ve buna yönelik bir şeyler çıkartabilmek. Onlar bugünde de aslında vatandaş olarak değerlendirmemiz gereken, hakları olan insanlar olarak değerlendirmemiz gereken bireyler. Onlar çocuk durumlarını bilmiyor değil, biz onların ihtiyaçlarını onların yerine söylediğimizden çok daha güçlü bir biçimde ifade ediyorlar. O yüzden çocukluklarını ellerinden almadan ama aynı zamanda onların çocuk olmasının kendi durumlarını anlamayacak kişiler olduğunu da kesinlikle söylemeden-çünkü hakikaten çok çarpıcı bir biçimde ifade ediyorlar, hasta olan bir çocuk şunu söylüyor: “Param olsaydı ve hastalık satılık olsaydı, ben sağlık almak isterdim” ya da büyüyünce ne olmak istediklerine dair kaygılarını dile getirirken var olan sorunları anlatıyorlar: “şöför olmak isterdim, kar küreme aracı almak isterdim ve köyümün karını temizlemek isterdim”, yani satırlardan sorunların ne olduğunu net bir biçimde gördüklerini anlayabiliyoruz.

L.Y: Belki de günlük hayatla ilişkilerini tam da kendilerini etkileme üstünden ve o sorun üstünden kurguladıkları için...kar küreme aracı çok net bir şey: sokağa çıkamıyor ve gidemiyor. İlişkisini gündelik hayatın pratikleri üstünden kuruyor ve yansıtıyor.

P.U: Çok da içten...

L.Y: Aynen öyle, çok da samimi...

P.U: Çok da doğal, çok da çekinmeden...mektupların güzelliği de o: bazen bizim döndüre döndüre konuştuğumuz şeyleri bir cümleyle bize söylüyorlar.

B.E: Peki Pınar, çok teşekkürler katıldığın için.

P.U: Ben çok teşekkür ederim.

B.E: Bugün Meleğin Gör Dediği programını kapatıyoruz, hepinize iyi hafta sonları.

L.Y: İyi hafta sonları.

Meleği Gör Dediği 24 Kasım 2006

L.Y: Merhabalar, Meleği Gör Dediği programına bir cuma günü daha hoş geldiniz. Bu dördüncü programımız ve harika konuklarımız var. Biliyorsunuz son üç haftada biraz sosyal olanı arkasından da -özellikle geçen hafta- çocuk yoksulluğu ile ilgili konuşmuştuk. Bu haftaki konularımız çok özel bir yerden geliyorlar. Başak Kültür ve Sanat Vakfı'ndan. Onlar da tam da yoksulluk, çocukluk ve zorunlu göç üzerine çalışıyorlar. Yanımızda Başak Kültür ve Sanat Vakfından Şahanım Kanat ve Kadriye Kut var. Sesinizi duyalım mı?

B.E: Hoş geldiniz.

Ş.K: Açık radyo dinleyicilerine ve emek veren siz değerli arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

B.E: Biraz vakfı tanıyalım isterseniz.

Ş.K: Başak Kültür ve Sanat Vakfı 2002 yılında bir alan çalışmasıyla, özellikle çocuk ve gençlerin, olanağı almayan yoksul ve yoksun çocuk ve gençlerin ihtiyaçlarını belirlemek ve eşitsizliği gidermek noktasından yola çıkarak ben bir araştırma yaptım. O dönemde-özellikle 2002lerde- yeni yeni sokakta çalışan, mendil satan, simit satan ya da ayakkabı boyacılığı yapan [çocuklar] çok gözümüze batıyordu. Bu gün bunlara alışır gibi olduk ama o dönemde bunlar çok göze çarpıyor ve acı veriyordu. Aynı zamanda göçün de yarattığı bir travma sonucu bu çocuk ve gençlerin sokağa kaydıklarını, sokağa aktıklarını gördük. Bu noktada alanda çalışan meslek elemanlarımız: kimi psikolog, kimi sosyal hizmet uzmanı, kimi sağlıkçı, kimi eğitimci- ve alanda özellikle çocuk ve genç - sosyal hizmet uzmanı sokakta çalışan çocuklarla, bir psikolog arkadaşım AMATEM'de değişik çalışmalarıyla- aynı zamanda sivil alanda da bu tip çalışmalar içinde bulunan arkadaşlar bir araya gelerek -özellikle yitirdiğimiz bir genç kızın da yaşamadıklarını, yaşatmak istediklerini, hayallerini de bu çocuklara bir olanak sunma noktasından yola çıkarak işe koyulduk. Bu alanda bizim belirleyeceğimiz değil de yerinde gözlemleyerek yoksul ve göçle gelen mahallelerde [189 çocuk ve 85 aile üzerinde] bir alan çalışması yaptık. Başak Kültür ve Sanat Vakfı bu alan çalışmasının verileri üzerine şekillendi. 2003'de tüzel kişiliğine kavuştuktan sonra çalışmalarımızı o dönem aktif değildi çünkü çok ciddi bir engel vardı önünde: biliyorsunuz vakıflar büyük sermayesi olan [kişilerin açabileceği kurumlar]. Böyle bir handikap vardı önümüzde. Bir mucizeyle bunları atlattıktan sonra hızlı bir şekilde-zaten verilerimiz vardı- özellikle yoksul, o dar kenar mahallelerde zorunlu göçle gelen özellikle çocuk, genç ve kadınların çok ağır dramlar yaşadığını gözlemledik. Bunları basından, medyadan ya da çeşitli şekillerde biliyorduk ama tanık olmak hepimizi şoke etti. Bunun üzerine Anadolu yakasında özellikle alan çalışması yaptığımız bölgelerde 500 aileye yönelik bir rehabilitasyon projesi başlattık. Çocuk ve gençlere yönelik bu projemizi AB'ye sunduk; proje hedef grubu olan 500 aile üzerinde hem araştırma yapmak, yerinde tespit edip birebir görüşmeler yapmak ve bu kapsamda -aslında bir çok çalışma daha var ama- 100 çocuk ve gence de psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunmaktı. Ancak pratiğe geçildikten sonra sadece çocuk ve gençlerle bunun olamayacağını, bu travmaların ve sorunun biraz da aileden geldiğini [gördük]. Projeye katmadığımız [halde] daha sonra projeye başladığımız anda zorunlu olarak ailelerden başladık. Bunun toplumsal bir sorun olduğunu ama bu sorunun sadece çocuğu alıp rehabilite etmekle ya da onun sorunlarını ortaya çıkarmakla [çözölemeyeceğini] gördük. Aileyi de içine katarak 9 ilçede psikolog, sosyal hizmet uzmanları ve sosyoloğun da katıldığı 10 bilinç geliştirme toplantısı gerçekleştirdik. Aynı zamanda çocuklarla ve gençlerle farklı alan çalışmaları yaptık, grup terapileri yapıldı, paneller düzenlendi. Zorunlu göçün kapsamını [ortaya çıkarıp] buraya bir pencere açmaya çalıştık.

B.E: Çocuklarla yapılmış bir alan çalışmasından bahsetmiştiniz, aslında çocukların öykülerini toplayarak zorunlu göçün travmalarını görünür kılmaya çalışan bir çalışmaydı bu. Bu çalışma süreçle ilgili neler söylüyor bize? Çünkü vakfın çalışmalarını ona dayandırdığınızdan

bahsediyordunuz.

L.Y: Bir de Anadolu Yakası'nda coğrafya olarak nerelerde çalıştığınızı da söylerseniz daha da görsellik kazanır bizim için de.

Ş.K: Anadolu Yakası'nda Kadıköy, Maltepe, Üsküdar, Sultanbeyli, Beykoz, Tuzla, Pendik, Kartal, Ümraniye... ismini hatırlayamadıklarım da olabilir ama 9 ilçede ve bunun dışında da vakfa bu temelde ihtiyaç temelinde gelenlere de olanaklarımız el verdiği ölçüde destek vermeye çalıştık. O proje kapsamında 140 genç ve 225 çocukla uzmanlarımızın bire bir, yüz yüze görüşmeleri oldu. Tabii ki onların hikayeleri dinlendi ve sorunları mercek altına alındı. Amacımız tabii bunu kamuoyuyla paylaşmak ve bu soruna dikkat çekmekti. Burada çok ciddi sorunlar yaşadık, mesela çocuk göçten önce okula başladığını ama okumayı sökmeden göç ettirildiğini ve geldiğinde başarılı olduğu halde eğitime başlayamadığını, aynı zamanda dilinden dolayı dışlandığını, kendisine sürekli ön yargılarla yaklaşıldığını, sevgisiz, ilgisiz büyüdüğünü ve çalışmaya [aday] görüldüğünü -aileye de biraz tepkisi var ama sonuçta ailemdir diyor, ne yapsın, “babam çiftçidir ama burada çalışmıyor, annem dil bilmiyor” aslında empati kurduğumuzda korkunç koşullarda yaşamaya çalışan ama yaşamdan da kopmuş, mesela 12 yaşında bir kızımız bir iki kere intihara kalkışmış, psikologumuzla görüşmeye geliyordu, “Niçin böyle bir şey yapıyorsun, yaşı daha 12, sen daha çocuksun?” dendiğinde “Yaşasam ne olacak, benim bir beklentim yok ki” demiş. Bu bir örnektir...

B.E: Ama çok çarpıcı bir örneklerin

Ş.K: Projemize katılan, pazarda çalışan bir arkadaşımız şunu söylemişti bana: “Benden ne bekliyorsunuz ki? Ben gece üçte pazara çıkıyorum, altıya kadar pazara mal götürüyorum, hale döküyorum, altıdan dokuza kadar onları diziyorum ondan sonra da binlerce insanın dırdırıyla uğraşıyorum, akşam kapatıp kalan malları yüklüyorum, eve gidiyorum evde ailenin dırdırı. Ne yapacağım, bu arada sokağa atıyorum kendimi, benim için bir saat uyku ya var ya yok. Bana ismimi sorduklarında neden soruyorsun diye kavga ediyorum”. Daha sonra aldığı eğitimlerle bunu aşmış ve sorana cevap verebildiğini [biliyoruz]. Bunlar birer örnek, 24 kişi aynı evde yaşıyorlar. Kız çocuğuna neden başarılı olmadığı sorulduğunda veya derslerinde bir sorun mu olduğu sorulduğunda “Eve geldiğimde gürültüden, ağlamadan hiçbir şey yapamıyorum ki, ben okula gitmek istemiyorum” diyor. Çünkü okulda başarısız konumda. Bunlar birer örnek aslında o kadar çok sayılacak şey var ki...

B.E: Bu örnekler sorunun çok boyutluluğunu da gösteren örnekler bunlar, değil mi? Toplumsallığın zedelenmesinin ne kadar çok boyutlu bir sorun olduğunu da gösteriyor. Bir müzik arası verelim isterseniz.

Ş.K: Söylemek istediğim şu: yaşadıklarına ek olarak bir de yoksulluğun karşılına çıktığı. Zaten genelde de yoksul bu insanlar, bir gecede, bir anda her şeylerini geride bırakarak, hazırlıksız gelmiş insanlar. Burada yoksulluk da böyle ağır bir şekilde karşılına çıktığında bir çıkmazın içinde [düşüyorlar]. Geldiği kültürle kent kültürü arasında sıkışan, ilgisizlik, sevgisizlik [yüzünden] sokakta nefes alabileceğini düşünen, kapkaç ya da çeşitli suç örgütlerinin potansiyeli durumuna düşen çocuk ve gençleri gördüğümüzde Başak Kültür ve Sanat Vakfı bundan yola çıkarak kuruldu.

B.E: Aslında oradan devam etmek istiyorum, projelerinizi biraz daha detaylı dinlemek istiyoruz ama stüdyomuzda bir konuğumuz daha var, Kadriye. Başak Sanat'ın faaliyetlerine katılıyor aynı zamanda Kardeş Türküler'le de sahne almış, konservatuvara devam ediyor. Bugün o anons edecek hangi şarkıyı dinleyeceğimizi.

L.Y: Aslında şarkıyı da Kadriye seçti, onu da söylemek lazım.

K.K: Kardeş Türküler'im “Hemavaz” albümünden bir türkü dinleyeceğiz. Bunu tüm dinleyicilere ve

özellikle Kardeş Türküler sevenlerine ve grubuma armağan ediyorum.

L.Y: Grubunun adını da söyle istersen.

K.K: Başak Sanat Vakfı'nın “Öze Dönüş” grubuna armağan...

-müzik arası-

L.Y: Bu şarkının aslında çok özel bir yeri var, onu söylemeden edemeyeceğim. Kadriye burada “Aslında çok kişi gerekiyor bu şarkıyı söylemek için, sadece ben değil” falan dese de sahnede söylemişliği, grupta da yer almışlığı var, değil mi?

K.K: Evet...

L.Y: Dönelim mi? Güzel güzel Başak Sanat'tan bahsetmeye.

B.E: Zorunlu göç sürecinden, bunun nasıl bir çocuk yoksulluğu yarattığından ve çok boyutluluğundan bahsediyorduk. Aslında çocuk yoksulluğundan geçen hafta da bahsederken ortaya çıkan en bariz şey: çocukların alanları, sosyal alanları gittikçe daralıyor -evin içinde ders çalışmıyor, sokakta çalışmak dışında bir alanı yok, bir alan sorunu var. Başak Sanat aslında yaratıcı çözümlerle çocuklara bu alanı açmak üzerinden de bu soruna yaklaşıyor. O bağlamda çalışmalarınızdan bahsedelim mi? Mesela sanat nasıl bir dönüşüm yaratıyor, çocuklar o zedelenmiş toplumsallığı nasıl tekrar kazanmaya çalışıyor?

Ş.K: Başak hanım, biz o ilk alan çalışmasını yaptığımızda çocukların özellikle sanatsal faaliyetlere ilişkin ihtiyaçlarını belirleme[yi denedik]. Çok kötü koşullarda “Ben sabah yediden akşam on ikiye kadar çalışan biriyim” diyor ve daha dokuz yaşında. “Ama sana bir olanak sunulsa ne yaparsın?” diye soruluyor. Büyük bir kısmı sanatsal faaliyetlere katılmak istediklerini söylemişti. Biz de bunun üzerinde dedik ki, bunlar çok ağır sorunlar yaşıyorlar ve sanatın bunların burada bir nefes almasına mutlaka katkısı olacaktır. Çünkü sanatın böyle bir özelliği var, bir takım projeler ve alan çalışmalarıyla birlikte sanatsal faaliyetlerimiz başladı. Şunu da belirtiyim: bizim tüm çalışmalarımızın, projelerimizin %90' ını gönüllüler yürütüyor: meslek deneyimi, bilgi birikimi olan arkadaşlarımız. Bunların bir kısmı medyadan duymuş, kimi de kendi çevresinden duymuş. Bu şekilde çok güzel çalışmalarımız oldu. İlk başta şunu da söyleyelim: biz hedef grubun içindeyiz sokakta. İlk başlarda, ilk sekiz ay mahallelinin, komşunun gözetimi altındaydık. Sürekli olarak bize “Siz neden bir merkezi yerde-Kadıköy'de, İstiklal'de- değilsiniz? Sizin arkanızda kim var, bir parti mi var, bir örgüt mü var? Dolandırıcılık mı var;?” gibi şeyleri haklı olarak gelip sordular. “Belediye yapsın, size ne el alemin çocuğundan?”. Bunları bizlere söyleyenler bir süre sonra kendi çocuklarını ya da kendi çevrelerinden çocukları getirdiler. “Peki siz bunları nereden duydunuz? Öyle bir açılış şansımız falan da olmamıştı?”. “Falanın annesi çocuğu okula götürürken söyledi, falanın çocuğu geliyormuş ve derslerinde başarılı, evde mızırmızlık yaparken artık kendini neşe içinde rahatlıkla ifade edebiliyor”. Burada biz sanatın gücünü gördük, kendini ifade edemeyen çocuğun ifadede artışını gördük, agresif davranan çocukların daha barışçıl davrandığını gördük. “Çingene çocuğuyla birlikte olmam, Allah korusun, kim bilir ne yapar?” diyen çocuğun daha sonra ona karşı bir sempatisi oluştu. “Onlar Kürttür, bilmiyorum...” diyen ve birbirlerini yargılayan çocukların belli bir çalışmadan sonra birbirlerine karşı ön yargılarının gevşediğini gördük. Yirmi yıl aynı sokakta yaşayan, birbirlerini çok farklı nitelendiren, çok farklı uçlardan nitelendiren aileler toplantılarda bir araya geldiler. Bakıyoruz ki birbirlerini çok iyi tanıyorlar, biliyorlar ama yirmi yıldır kesinlikle birbirlerine dokunmamışlar. O toplantılarda bir araya geldiklerinde bu ön yargılarının kırıldığını, hafiflediğini gördük. Bu çalışmalar sonucunda, çocuklarda elde edilen değişim, dönüşümün başarısı sonucunda akın akın gelmeye başladı. Ve şunları söylediler: “Kadınlar bir şey beceremiyor, diyorlar-bizim kurucularımız %90 hatta %99 bayan- ama hayır siz burada beceriyorsunuz”. Bu belediyenin işidir, siz neden yapıyorsunuz diyenler, “Keşke sizin gibi kurumlar her yerde olsa...”

bunların bize geri dönüşünde özellikle zorunlu güçle gelen ailelerin kurumsal olarak Hiçbir destek görmediğini hepimiz biliyoruz. Bunların ön yargılarının kırılması çok uzun sürdü. Çünkü zaten ciddi bir güvensizlik yaşıyorlar, güvenemedikleri bir yere gitmesi, gelmesi ya da oraya destek istemesi mümkün değil. Ama uzun bir çalışmadan sonra bir baktık bu ailelerden-bizim hizmet alanımız olmamasına rağmen- kömürü olmayan, sağlık sorunları yaşayan ya da başka problemleri olanlar da Başak'a başvurmaya başladı. Bunu anlatmaya çalıştığımızda da, "Siz bizden daha iyi yapabilirsiniz, siz bize yol gösterin." gibi taleplerle karşılaştık. Bize nasıl geliyorlar ya da biz nasıl gidiyoruz: ilkin bir alan araştırması yaptık, bu araştırmada mahallenin lideri diyelim ya da mahallelerde önde gelen saygın kişilerle gönüllülerimiz sürekli ilişki içindeler. 2002'de kurduğumuz ilişkilerimiz katlanarak bugüne geldi. Bir proje başladı, bir çalışma başladı ama biz asla ve asla geçici olarak bakmadık ve Başak Sanat bugün bu noktaya geldiyse o çalışmanın sayesinde, en büyük desteğimiz bu. Biz hedef grubumuzun ihtiyaçları doğrultusunda, onları çalışmamıza katarak, onlara yönelik yapılacak çalışmalarda da söz ve kararda onların fikirleri alınarak-sonuçta orada bir avuç insanın yapacağı bir çalışma ama en büyük dayanağımız bunların desteğinin güçlü olması-[çalışıyoruz]. Kadriye arkadaşımız 1,5-2 senedir bizimle ve biz her şeyde onun arkasındayız. Bir çok sanatsal projelerimiz oldu, mahallelerde yaptık-kentten ziyade kent merkezinden uzakta, hizmete ulaşamayanın ayağına gittik-, alan araştırmaları yapıyoruz, ev ziyaretleri yapıyoruz. 55 kişiye meslek edindirme verdik, o bizim için 55 gönüllü demek; 500 kişinin kapısını çaldık, 500 olmasa da 200 tanesi bir bilgi ya da destek istediğimizde Başak desteklendi. Başak'ın kaynakları yok, olan gönüllüleridir, insan kaynağıdır, inancıdır, kararlılığıdır. Ama bunu da sürdürebilmek için yerel yönetimlerin, üniversitelerin, çeşitli STK'ların dayanışması, güç birliği gerekiyor.

B.E: Tabii toplumsal işbirlikleri gerçekten çok önemli. Sizin çalışmalarınızda bir şey daha ortaya çıkıyor: toplum temelli çalışmalar aslında birlikte yaşama kültürünün de yeşermesi için de toplumsal barış projeleri olarak son derece önemli.

L.Y: Birazdan gideceğiz ve Şahanım harika şeyler anlattı, son bir şeyler söyleyeyim ben de: bence toplum temelli çalışmalar yaparken birilerini kurtarmak adına değil -verdiğiniz örnek tam da öyle-birileriyle beraber ilerliyor olmak lazım. Benim en büyük kaygılarımdan bir tanesi o: bütün bu sivil toplum alanındaki STKlar ya da herhangi bir çalışma yapanlar için. Verdiğiniz bütün örnekler -mahallede sanatsal projeler yapmak, hizmet alanının oradan çıkması, ihtiyaçların alandan çıkması ve alanın o özneler tarafından belirlenmesi- hepsi tam da buna hizmet ediyor ve harikasınız.

B.E: Çok teşekkürler katıldığınız için.

Ş.K: Bizim yerimiz Kayışdağı'nda, Kadıköy'e bağlı transit 9 ilçeyi izledik ama Beykoz biz ters düşüyor ama bölgenin ortasındayız. Ulaşım zor, bunun içinde bir takım şeyler yapmaya uğraşıyoruz -diyelim ki arkadaşımız Üsküdar ya da Yavuztürk'den geliyor, belirli bir kazanım sağladıktan sonra kendileri de gelebiliyorlar ama biz onların koşullarının çok zor olduğunu biliyoruz, çünkü evine ekmek götüremeyen bir insanın bir yerden bir yere gidebilmesi için destek olunması gerekiyor-. Çok teşekkür ediyorum.

L.Y: Biz teşekkür ediyoruz, iyi ki geldiniz. İyi hafta sonları.

B.E: İyi akşamlar.

Meleğin Gör Dediği 1 Aralık 2006

B.E: Meleğin Gör Dediği programına hoş geldiniz. Bugün Laden yok, konuklarımızı ben yalnız ağırlamaya çalışacağım. İki konuğumuz var, Abdullah Karatay ve Sema Günay. Abdullah'ı tanıyorsunuz zaten, birkaç seferdir programımıza konuk oluyor, kendisi sosyal hizmet uzmanı. Sema Günay'da Üsküdar çocuk yuvası müdürü ve aynı zamanda koruyucu ailelik yapıyor. Biz haftaladır farklı konuklarla birlikte Türkiye'de çocukluğun korunması üzerine kafa yoruyoruz. Bu hafta da çocukluğun muhafazasını koruyucu ailelik üzerinden düşünelim istedik. Sema Hanım'ın hikayesi oldukça etkileyici: kendisi üç çocuğa koruyucu ailelik yapıyor. İsterseniz kendisinden dinleyelim nasıl başladı, nedir bu koruyucu ailelik?

S.G: Koruyucu ailelik Üsküdar yuvasının çocuklarıyla başladı, Üsküdar yuvaya geldiğimde koruyucu ailesi olduğum kızım ilk elektrik aldığım çocuklardan biriydi. Ama o zaman 7-8 yaşlarındaydı ve üç kız kardeş oldukları için içlerinden bir tanesini seçmek çok yanlış geldiği için- bir meslek elemanı olarak- o seçimi yapmadım ve koruyucu aile olma kararını erteledim. O çocukların büyümesini meslek elemanı olarak, onların öğretmeni olarak da yıllar boyunca izledim. Çocuk Esirgeme Kurumlarındaki çocuklar yurtlarda 12 yaşlarını doldurdıkları zaman yetiştirme yurtlarına giderler ve kız-erkek olarak ayrılırlar. Benim çocuklarım da o zamana geldiğinde, benim o elektrik aldığım çocuk gideceği gün- tesadüfen benim yıllık izinden döndüğüm gündü- asker tertibi gibi tertibi gelmiş 7 kız çocuğunun ağlayarak yuvadan uğurlanması törenini gerçekleştirdik yuvadan arkadaşlarımla birlikte. O gün çok etkileyiciydi benim hayatımda, almayı çok istediğim ama ekonomik nedenlerle üçünü birden evde bakamayacağımı, onlara bir hayat, bir gelecek sağlayamayacağımı düşündüğüm için üçünü birden alamadığım çocukların içinden belkide en çok almayı istediğim bir tanesi gidiyordu. O gün akşam evde eşimle konuştuk, yaşadıklarımı paylaştım kendisiyle. Zaman zaman da koruyucu aile olmayı konuşuyorduk, özellikle almayı düşündüğüm çocuğumla ilgili. O gün kara verdik almaya, okuyan bir çocuğu, yetiştirme yurduna giderse özellikleri kaybolur mu, biraz da şu endişe vardı bende: biz yuvada çocuklara biraz daha korumacı yaklaşıyoruz, 7-12 yaş grubu oldukları için ve özelliklerinden dolayı korumacı bir yapımız vardı. Bu Üsküdar yuvasının kapasitesinin küçüklüğü ile de ilgili ama hakikaten çok korumacı yaklaşıyorduk. Yetiştirme yurduna gidince izin alacaklar dışarıya çıkacaklar acaba kayarlar mı, bir şey olur mu endişesiyle düşünmeden taşınmadan doğaçlamayla bu kararı verdik. Ve ben hemen çocuğu yetiştirme yurdundan aldım, tabii bu alış ben meslek elemanı olduğum için kolay oldu, biz deneme süresini evde geçirdik ama gerçek koruyucu ailelikte bu böyle olmuyor. Koruyucu aile olmak isteyenler, sorular olursa da cevaplarınız İstanbul İl Müdürlüğüne baş vuruyor. Benim özelliğim öğretmen olarak yuvada çalışmak ve o çocukla bir geçmişim olmasıydı. Aldık, bize geldi, evimizi ona uygun hale getirdik ama 50 çocukluk kocaman bir ailede yaşayan kızımız birdenbire çekirdek aileye gelince çok bocaladı-bizim çocuğumuz yok- ve birkaç gün sonra yurda geri dönmek istedi. Bu eşim ve benim için müthiş bir hayal kırıklığıydı, omuzlarımız düştü, mahvolduk. Halbuki henüz aradan 15 gün geçmişti. Yine de çocuğumuzu dinledik, götürüp yurda bıraktık ve biraz daha kendi başına kalıp denemesini istedik. Sonra yurt müdürünün konuşmaları ve desteğiyle geleceğe dönük ev bakımının onun için çok daha iyi olacağı konusunda ikna edildi ve tekrar bize döndü. Yaklaşık iki yıl kızımızla beraber olduk ancak üç kız kardeş oldukları için eşimi de beni de hep zorluyordu. Kardeşleriyle görüştüroyorduk gerek onu yurda götürüyorduk gerek onları evde ağırlıyorduk ama diğer iki kardeşin boyunları hep büküktü, bunu çok hissediyorduk. Böyle olunca da bir şekilde bu çocukları bir araya getirmenin bizim görevimiz olduğuna düşündük ve ikişer yıl arayla üçünü bir araya getirdik. Demek ki 2000-2002-2004 yıllarında bu yana üç kız kardeş bir aradalar.

B.E: Aslında bize yabancı bir kavram, değil mi? Biz çocuğu koruma kavramından bahsettiğimizde Türkiye'de kurumsal bakımı anlıyoruz. Koruyucu ailelik çok yeni bir kavram ve toplumda da çok anlaşılır bir yerde durmuyor. Bir yerde çocuğun ailesi dururken, devlet koruması altındayken, devlette bir sosyal kontrat imzalayarak çocuğun bakımını üstlenmesi. Hazır Abdullah da

buradayken buna kurumsal bakımla karşılaştırmalı olarak kafa yormak isterim. Batı'da -İngiltere, Amerika gibi ülkelerde- koruyucu aile sistemi çok eskiye dayanıyor, değil mi?

A.K: Sanırım öyle, Sema Hanım'ın anlattığı koruyucu aile sisteminin öznel boyutu, belki de yarısı. Ama diğer yarısı da bir çocuk koruma sistemi olarak devletin bu sistemi örgütlemesi. Tarih içinde ailesinden uzak çocuklar sürekli bakılmıştır. Ancak bunu ikiye ayırmak gerekiyor: bu gün modern anlamıyla çocuk koruma sistemini ya da koruyucu aile sistemi tarihte çok eskiye gitmiyor. Ancak 100-150 yıllık bir tarihi var ve bunun ortaya çıkmasındaki zaruret de bundan önceki temel çocuk koruma sistemi olan kurum bakımını insan gelişimine aykırı sonuçlar vermesi iyi insan yetişmemesi sonucunu doğurması. Bunu toplumda tartışılmaya başlamasından sonra ortaya çıkan bir yöntem, dediğim gibi hem Batı'da hem bizde modern anlamda yani devleti denetimi ve gözetimi altında ailelerin baktığı sistem çok gerilere gider. 1600-1800'lerdeki İngiliz Elizabeth Yoksullar Yasası denen yasayla da tanımlanmış kısımları var, çalışma şartıyla ailelere, çiftliklere vermek gibi pre-modern kökenleri var. Bizdeki izleri daha çok beslemelik türü zengin anına çalışmak üzere vermek gibi tarihsel kökleri var ama bunun kırıldığı nokta bunun denetlenebilir bir tarzda örgütlenmesi. Dediğim gibi eleştirilmesi üzerine, 19.yy. sonu ve 20. yy. başında genel anlamda çocukların korunması ve korunma yöntemlerinin daha derinlemesine tartışılmasının sonunda ortaya çıkarılan inceleme ve araştırmalar sonrasında geliyor. Bir kere kurum bakımının iyi insan yetiştirmediğinin anlaşılması gerekiyordu ve buna ilişkin çok ciddi araştırmalar var. Hem bebekler hem de daha ileri yaşlardaki çocukların gelişimi üzerinde çok büyük aksaklıklar ve gelişmemişlik halleri tespit ediliyor ve bu tartışma alternatif olarak koruyucu aileyi getiriyor. Hiç şüphesiz çocuk koruma sistemindeki en iyi model ve hala da alternatif olmayan biyolojik aileleridir. Ama bunun mümkün olmadığı koşullarda buna en yakın hizmeti veren koruyucu ailedir. Dolayısıyla çocuk koruma sisteminde bir hiyerarşi kurgulandığında hakikaten varılan en modern ve doğru yöntemlerden biridir. Batı'daki ortaya çıkışı bahsettiğimiz bu uzun süren tartışmalarla oluyor ancak bizde görebildiğim kadarıyla çok fazla tartışmadan bizim modernleşme sürecimizin özgürlüğü içinde Batı'yla karşılaştırılan bir bilgi üzerinden hareketle gerçekleşiyor. O da şu: 1950 ve 60lı yıllarda sosyal hizmet fikri ve kurumları ve bunların gerekliliği Batı'yla karşılaştırıldığında ortaya çıkıyor. Oradan gelen UNESCO uzmanları ve BM'nin çeşitli kurumları ile bizdekilerin karşılaştırılması ile sosyal hizmet kurumları kuruluyor. Bu durum bir çok sosyal hizmet kurumsallaşmasına sebep oluyor, mesela ilk sosyal hizmet okulunun kurulmasına sebep oluyor, sosyal hizmetin ne olduğu ve ihtiyaçlarının neler olduğunun tartışılacağı sempozyum süreçlerini başlatıyor. 59'da ilki 62'de ikincisi be 68'de üçüncüsü gibi.. koruyucu aile tam da böyle bir ortamda ortaya çıkıyor. 1961 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesindeki Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğünde görevli olan Amerikalı bir sosyal hizmet uzmanının önerisi ile bizde gündeme geliyor. 1961'de Ankara'da bir pilot proje olarak uygulanıyor ve benimsenmesi, uygun görülmesi sonrasında yaygınlaştırmaya çalışılıyor. Zaten hikaye de buradan sonra başlıyor: yaygınlaşmıyor. Türkiye'deki temel problem de en iyi çocuk koruma sistemi olduğu halde-hiç şüphesiz, tartışmasız bir şekilde en iyisi ailedir- alternatif koruma yöntemleri içinde en iyisi olduğu halde koruyucu aile 1961'den bu yana bizim topraklarımızda sürekli yaygınlaştırmaya çalışılıyor ama istenen ve özlenen noktaya çok uzagız.

B.E: Biraz bunu tartışmak istiyorum aslında, Sema Hanım'a da sormak istiyorum ama bir şarkı olası vermemiz söz konusu. Bu gün "The Chorus" filminin soundtrackından bir şarkı dinleyeceğiz.

-müzik arası-

B.E: Meleğin Gör Dediği programında koruyucu aile sistemini konuşmaya devam ediyoruz. Sema Hanım, Abdullah'ın bahsettiği yerden biraz düşünürsek koruyucu aile sistemini -böyle bir sosyal hizmet modelinin Türkiye'de yaygınlaşmadığını söylüyordu- burada herhalde devlet- koruyucu aile ilişkisi üzerine biraz kafa yorma gerekiyor, değil mi? Böyle bir ev içi bakım modelinin yaygınlaşmamasının nedeni neler, sizin hikayenizden bunu biraz artışıabilir miyiz?

S.G: Türkiye'de koruyucu aile sisteminin çok tanınmadığını düşünüyorum. Ben kendi öznel hikayemle ilgili çevremle iletişim kurduğumda herkesin çok özendiğini, yapmak istediğini; mesleğimle ilgili bir araya geldiğim kişilerle de iletişim kurduğumda tüm zorluklarına rağmen bu işi yapabilecek insanların var olduğunu görüyorum. Ama nasıl olacağını bilemedikleri için korkuyorlar, bu anlamda devletin koruyucu aile sistemini Türkiye çapında çok iyi tanıtması gerekir, diye düşünüyorum. Evlatlıkta prosedür çok uzun sürüyor, koruyucu ailelikte böyle değil. Böyle de bir kolaylığı var, bu insanlar tarafından bilinmiyor, bunun çok iyi anlatılması gerekiyor. Fakat şöyle de bir durum var tabii: evlatlık da zor ama koruyucu ailelik daha da zor çünkü koruyucu ailelikte anneli-babalı olan çocukları da alabiliyorsunuz. Öz ailesiyle görüştürmek koşuluyla koruyucu aileliğiniz devam edebiliyor. Burada zorluklarla karşılaşılabilir ve devletin çok destek vermesi gerekiyor, hem koruyucu ailelere hem de çocuklara. Destek veriyor, maddi anlamda devletten destek alarak çocuklara bakabiliyorsunuz, ekonomik güçlük çekmemek adına ama yeterli değil.

B.E: Peki sizin ne kadar zamanda bir evinize bir sosyal hizmet uzmanı geliyor? Bir psikologa ihtiyacınız olduğu zaman gönderiliyor mu? Yani devlet koruması altındaki çocuğun bakımında nerede duruyor?

S.G: Kesinlikle sistemde çok eksiklikler var tabii: Hiçbir zaman belirli periyotlarla buna ulaşamıyorsunuz. Ben meslek elemanı olduğum için ulaşabildim ama bu benim meslek elemanı olmamla ilgili bir şanstı. Herhangi bir koruyucu ailenin şu sistemde ulaşabileceğini düşünmüyorum. Bunun nedenleri de tabii ki meslek elemanı sayısının azlığı; koruyucu ailelik sayısal olarak artırılmalı ama denetimi çok sıkı tutulmalı, çok sıkı destek verilmeli yoksa istenilen başarıya ulaşmak mümkün değil, bu çok zorlu bir süreç. Özellikle çocuğun ruhsal, psikolojik gelişimi ile ilgili, ailenin çocukla bağlılığının sağlanabilmesi için mutlaka profesyonel destek alması gerekiyor ve bunu sağlayacak olan da devlet olmalı tabii ki.

B.E: Okulla ilişkisi nasıl?

S.G: Okulla, çevreyle, sosyal çevreyle ilişkisi çok rahat. Okul görevlileri, idareciler, öğretmenler koruyucu aileliğe çok olumlu yaklaşıyor. Kendi çocuklarımdan bir tanesi Maltepe Üniversitesinde yüksek okula devam ediyor. Burslu ve kendisi öz becerisiyle kazandı ama ikinci çocuğum bursluluğu kazanamadığı halde üniversite bu konuda destek verdi, benim hikayemi biliyorlardı, dilekçeyi yazdık eşim ve ben, üç çocuğa koruyucu aile olduğumuzu da bildikleri için çok rahatlıkla üçüncü çocuğumuzu da burslu öğrenci olarak kabul ettiler. Çevrenin çocukları kabulü, destek olması harika yani o konuda her yerden herkesten destek bulabiliyorsunuz.

B.E: Peki çocuğun gerçek ailesiyle ilişkisi nasıl devam ediyor; koruyucu aile olduğunuzda?

S.G: Gerçek ailesiyle İl Müdürlüğü kanalıyla iletişim kurabiliyorlar. Aile İl Müdürlüğüne ulaşıyor, koruyucu aile hiç devrede olmadan çocuk ve aile görüşebiliyor. Bu konuda bir problem yok, zaten devletle yaptığınız sözleşmede onu da bilerek sözleşmeyi imzalıyorsunuz. Çocuğun gerçek anne-babasıyla görüşme hakkı kesinlikle var, zaten çocuk hakları açısından da düşünürseniz görüştürmeksizin göreviniz. Ama bunu bizzat koruyucu aile yapmıyor, devlet yani Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri yapıyor. Koruyucu aileyi yürüten de İl Müdürlükleri zaten.

B.E: Burada sivil toplum örgütlerinin hiç rolü oluyor mu? Koruyucu ailelerle ilişkili...

S.G: Şu ana kadar -ben kendi adıma da ulaşmaya çalıştım aslında sivil toplum örgütlerine- İstanbul'da duymadım ama Ankara'da bir oluşum olduğunu çok yeni öğrendim. Onlara ulaşmak üzereyim, onarın oluşumu, nasıl bir araya geldiler, nasıl yaptılar konusunda onlardan bilgi alarak İstanbul'da da böyle bir çalışmanın çok yararlı olacağını düşünüyorum. Ailelerin ne gibi zorluklarla

karşılaştıklarıyla ilgili fikir alış verişinde bulunabilirler, nerelerden olumlu destek aldılar bunları paylaşabilirler, bunlar çok önemli şeyler. Ben Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezlerinden de koruyucu aile olarak ücretsiz destek alabildim, bunlar çok önemli destekler, bunları koruyucu ailelerle paylaşmak lazım.

B.E: Bir de toplumun ve yakın çevresinin koruyucu aileye bakışı önemli herhalde değil mi? Çünkü hep sorguladığımız bir şey: Türkiye'de çocuklar kimin? Ailenin mi, toplumun mu? Devlet koruması altındaki çocukların bakımı da söz konusu olduğunda bu iyice ön plana çıkıyor. Siz toplum içinde koruyucu aile olmayı nasıl yaşıyorsunuz?

S.G: Ben bir sitede yaşıyorum, benim Çocuk Esirgeme Kurumda yaşadığımı komşularım biliyor, hatta Üsküdar Yuvarın çocuklarını zaman zaman gönüllü olarak bu siteye misafir de ettiler. İlk zamanlarda çok da kolay yardımcı oldular, destek oldular, çok da takdir ettiler ama ergenlikle ilgili bazı sıkıntılarımız olmaya başladıktan sonra özellikle aynı apartmanı paylaştığımız bir daire ile bazı sorunlar yaşamaya başladık. “Sosyal Hizmetlere şikayet ederiz” falan gibi çok olumsuz durumlar oldu ama biz onlara gerçek bir mücadele veriyoruz, üç çocuğu hayata kazandırmaya çalışıyoruz, bu mücadelede olumsuzluklarla da karşılaşılabilir -her ailede olabileceği gibi-, istedikleri yere şikayet edebileceklerini ama toplumun üyeleri olarak onların görevlerinin bu çocuklara sahip çıkmak olduğunu ve bize her türlü desteği vermeleri gerektiğini söyledik. Şu anda uzlaştık gibi gözüküyor ama bu sorunlarla her zaman her yerde karşılaşılabilir, toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi gerekiyor.

B.E: Sen ne düşünüyorsun Abdullah, bu Türkiye toplumuna ait bir şey mi?

A.K: Genel olarak bizim toplumumuzun bunu sindirebildiğini düşünmüyorum ama bütün toplumlar gibi bizim toplum da değişebilir, bunu anlayabilir, bunu sindirebilir ama koruyucu aile konusunda çok da açık bir toplumla karşı karşıya olmadığımızı mevcut koruyucu aile sayısı da ifade ediyor. Bu bize sadece şunu söyler herhalde: bizim toplumumuzun bu konuda bilinçlendirilmesi ve iyi örneklerin iyi tanıtılması ve devletin bu konudaki desteği -sadece parasal anlamda değil, meslek elemanı desteği, sorunlar çıktığında aracılık desteğini artırması gerekiyor. Bir takım engeller var gibi görünüyor ama tüm toplumlar ancak tartışarak, bilgilenererek, ancak açık olarak bu sorunları aşabiliyor. Biz bunun henüz başındayız ama ümit ediyoruz ki iyi bir koruyucu aile toplumuna doğru gideceğiz.

B.E: Peki, Sema Hanım, Abdullah, çok teşekkürler katıldığınız için. Bugün Meleğin Gör Dediği programını burada noktalıyoruz. Hepinize iyi hafta sonları.

Meleğin Gör Dediği 8 Aralık 2006

L.Y: Merhabalar, bir cuma günü daha saat 16:30 da Meleğin Gör Dediği programında tekrar birlikteyiz. Yine harika bir konuğumuz var, önce biraz konuğumuzu tanıtarak başlamak lazım belki. Konuğumuzun adı Sadık Geçer, hoş geldiniz. Sadık Bey 75. Yıl Gazi Mahallesi Toplum Merkezinden geliyor. Bunun yanı sıra bizim için çok önemli bir özelliği daha var: Uluslararası Çalışma Örgütü ILO ve SHÇEK'in birlikte yürüttüğü bir projenin sahasında şu anda ve saha koordinatörü olarak orada bulunuyor. Sokakta Çalışan Çocukları Eğitime Yönlendirme Projesinden bugün bolca bahsedeceğiz diye umuyorum.

B.E: Hoş geldiniz, biz Birkaç haftadır çocuk yoksulluğu üzerine kafa yoruyoruz. Çocuk işçiliği de, malum, çocuk yoksulluğunun bir tezahürü. İsterseniz oradan başlayalım, sizin yaptığınız çalışma Gazi Mahallesine yönelik bir çalışma ama çocuk işçiliğine dair neler söylüyor?

S.G: ILO 1992 yılından beri Türkiye'de bu tarz çalışmalar yapıyor; genelde devlet kurumlarıyla birlikte yapıyor ve bunu da Uluslararası Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Programı çerçevesinde yapıyor. Türkiye bu programa dahil olan ilk altı ülkeden birisi. Bizim yaptığımız çalışma şu anda 13 ilde devam ediyor. Hedeflenmiş 13 İlde Sokakta Çalışan Çocukları Eğitime Yönlendirme Projesi diye geçiyor. Projenin temel hedefi doğrudan çalışan çocuklar. Projenin Birkaç ayağı var ve en önemli ayağı da toplumda duyarlılık oluşturmak ve toplumun bütün katmanlarını işin içine sokmak gibi derdimiz var daha doğrusu. Bu zor bir çalışma şekli çünkü kurum ve kuruluşları aynı anda işe dahil edemiyorsunuz, hele İstanbul gibi büyük bir kentte, sorunların yoğun olduğu bir kentte bu kurumları çekmek daha da zor oluyor. Ancak şimdiye kadar yaptığımız çalışmada bunu başardığımıza inanıyorum ben.

B.E: Siz ILO projesinin bir ayağını yapıyorsunuz, değil mi?

S.G: Evet 13 ilde yürüyen bir projenin İstanbul ayağını yapıyorum ben. SHÇEK'e bağlı 75. Yıl Gazi Mahallesi Toplum Merkezinde yürütülüyor. 1,5 yıla yakın zamandır devam ediyor ve Haziran 2006'da bitecek olan bir çalışma.

B.E: Peki Gazi Mahallesinde çocuk işçiliği derken ne anlamamız gerekiyor? Ne tip bir işçilikten bahsediyoruz orada.

S.G: Biz projenin adından da anlaşılacağı gibi doğrudan sokakta çalışan çocuklara yönelik bir çalışma yürütüyoruz. Bu durum çocuk için en kötü durumlardan biri olarak algılanıyor. Temel sebebi de şu: sokakta çalışan çocuk sanayide çalışan çocuktan emek anlamında daha ağır bir koşulda çalışmıyor ama çalıştığı mekan çocuğun ruhsal yapısına, gelişmesine [zarar verebilecek] ve daha farklı durumlarla karşılaşmasına daha uygun. Bu yüzden de şu anda Türkiye'de yürütülen bir çok çalışma sokakta çalışan çocuklar üzerinde hendeklenmiş durumda, çünkü onlar sokakta belirli bir süre çalıştıktan sonra madde bağımlılığı, sokak çocuğu olma, suçlu çocuk durumuna düşme ve cinsel istismarla karşı karşıya olan çocuklar.

L.Y: Peki proje nasıl gelişti, biraz onu anlatır mısınız bize?

S.G: Biz Eylül 2005'de Gazi Mahallesine geldik. İlk yaptığımız iş de Gazi Mahallesini tanımaya yönelik bir çalışma oldu. Sahada çalışıyorsanız sahayı tanımanız gerekiyor, biz de bir oryantasyon çalışması yaptık; yöre dernekleri STKlar, cemevi, imamlar, okul müdürleri gibi aklınıza gelebilecek Gazi Mahallesinde etkin olabilen, toplum merkezine gelen kadınlar ve orada hizmet gören vatandaşların hepsiyle birebir görüştük. Onların çoğuyla toplantılar yaptık ve bu toplantılar doğrultusunda koordinasyon merkezi gibi bir yapı oluşturduk. Şu anda en iyi şekilde okul müdürleriyle çalışıyoruz, okul müdürleri öğrenci profilini daha iyi bildiği için o anlamda

yönlendirmeleri daha fazla oradan oluyor. Okula gitmiyor ve sokakta çalışıyor bu çocuk; biz adresini alıp ailesine ulaşıyoruz, [okula gitmemesinin] temel sebebini öğreniyoruz. Daha sonra -projenin farklı bir ayağı var: Velim Olur Musun? diye bir kampanya- o kampanya dahilinde de çocuğun bütün masrafları karşılanıyor, proje böyle bir karşılama yoluna gidiyor. Sosyal Hizmetlerin ayni-nakdi yardım hizmeti var, aile bundan yararlandırılıyor. Kaymakamlık bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile iletişime geçilip aile oraya yönlendiriliyor, sağlık hizmeti yoksa yeşil kart benzeri olanaklardan yararlandırılıyor. Belediyenin Sosyal İşler Müdürlüğüyle çalışmalarımız var, oralara yönlendiriliyor. Yani genel bir aileye yönelme durumu söz konusu: sadece çocuk değil ailenin her ferdi Toplum Merkezine yönlendirmeye çalışıyoruz. Çocuk Toplum Merkezine gelirken aileyi de getirmeye çalışıyoruz. Bu arada çocuklara yönelik de bazı çalışmalarımız var: çocukların sokakta geçirdiği zamanı çalmaya yönelik-çocuk zamanını sokakta gezmesin, çalışmasın, Toplum Merkezine gelsin, okula gidiyorsa Toplum Merkezine gelsin, dışarda olmasın diye- çalışmalarımız var. Toplum Merkezini düzenlediği etkinlikler var ve ekstra etkinlikler var, çocuk onlara yönlendirilmiş oluyor. Mesela yazın uyguladığımız etkinlikler oldu: çocuk İstanbul'u hiç görmemiş Boğaz'ı hiç görmemiş mesela, Topkapı Sarayı'nı gördü, Sabancı Müzesine gitti, Arkeoloji Müzesi'ni gördü, tiyatroya gitti. Bu tarz etkinlikler çocuklar için ön plana çıkıyor ve Toplum Merkezi de böylece cezbedici bir hal de alıyor. Artık sahadan çocukları çekmemiz gerekmiyor artık, çocuk ayakkabı standını alı Toplum Merkezinin önüne gelebiliyor. Öyle bir şey oluşturuldu diyebiliriz.

L.Y: Aslında etkinliklerden bahsederken şunu da sormak istiyorum: yaz için etkinlikler daha fazla tiyatroya... ya da çocuğun kamusal alanda daha fazla var olmasını sağlamakken, kışın okul sonrası okula ilişkin destek falan gibi etkinliklerden mi bahsediyorsunuz?

S.G: Evet var: şu anda haftanın altı günü sürüyor, cumartesi hariç haftanın altı günü sürüyor. İngilizceden tutun da tiyatroya, halk oyunlarına kadar... onun dışında masal saatleri, okuma etkinlikleri gibi şeyler sürüyor. Yerimiz dar olmasa belki daha farklı etkinlikler de düzenlenecek ama, mekan, personel ve ulaşabileceğiniz çocuk sayısı da birbirini tamamlıyor şu anda.

B.E: Ulaşabildiğiniz çocuk sayısı nedir?

L.Y: Tam aynısını soracaktım ben de.

S.G: Güzel bir soru... elde zaten bazı veriler var. Proje zaten sadece sokakta yaşayan çocuk değil, doğrudan onu hedefliyor ama çalışma riski atında-yani o yoksulluk derecesinde bulunan- çocuğu da hedefliyor. Toplamda ulaşılan çocuk sayısı 705; 1,5 yılda ulaşılan bir çocuk sayısıdır bu. Ulaşılan aile sayısı 310; bu ailelere temelde çocuk işçiliği ve çocuğun karşılaşabileceği olumsuzluklarla ilgili “Çocuğunu sokakta çalıştırıyorsun ama bu çocuğu tamamıyla kaybedebilirsin, bir daha sana geri gelmeyebilir.” gibi bilgiler veriliyor. Kırtasiye ve okul malzemesi alan toplam 228 -bu ekstradan bir sayı- ve “Velim olur musun?” kampanyasından şu anda yararlanan 250 çocuğumuz var; sosyal-kültürel faaliyetlere katılan çocuk sayımız şu anda 608, toplam çalışan çocuk sayımız 203. Dört kız çocuğumuz tekstilde çalışıyorlardı ve okula devam etmiyorlardı, onları tekstil atölyelerinden çıkardık diyebilirim, okula yönlendirdik. 10 tane erkek çocuk var-bunlar da tekstil atölyelerinde tam zamanlı olarak çalışıyorlardı- onlardan iki tanesini yatılı okula gönderdik. Bu konuda ciddi bir sorunumuz var aslında, çünkü İstanbul'da yatılı okul yok İstanbul dışında da en yakın il Kocaeli -ben üç dört defa gidip geldim oraya, hatta gönderdik, yerleştiremedik, bakanlık yazısı olduğu halde geri geldi, çünkü yer yoktu-. Telafi eğitimi diye bir şeyden bahsediyordunuz az önce, oraya da 12 çocuk gönderdik, böyle rakamlarımız var.

L.Y: Bir şey sorayım -aslında demin tanımladınız, biraz açmanız için- çalışma riski taşıyan çocuklar, onları nasıl tanımlıyorsunuz?

S.G: Onlar yoksulluk tanımıyla biraz ilintili -çünkü bir çocuğa baktığınızda zaten ayakkabısı yoksa, üstü başı yırtılmışsa, zamanının çoğunu sokakta geçiriyorsa- toplam ulaşılan çocuk sayısına bakarak çocuğun kardeşi de aslında o risk altında. Okula yeni başlayan kardeş her an çalışabilecek çocuk konumunda, biz onu -önleyici bir şey aslında bu- sokağa çıkmadan [kazanmaya] çalışıyoruz. Çocuk mesela diyor ki: “Ben eğitim masraflarımı karşılıyorum”. Biz de diyoruz ki: “Biz bunu sağlarız”. Ailelerde temel bahane zaten eğitim masraflarını karşılayamamak, biz de bahaneyi bir şekilde ortadan kaldırıyoruz zaten. O bahaneyi ortadan kaldırdığımızda zaten kanunen de 14 yaşın altındaki çocukların çalıştırılması yasak... o da bir dayanak oluşturuyor ve aslında onlara ulaşıyoruz. Yani risk altında bulunan grup, hem katılanların kardeşlerini kapsıyor hem de yoksulluk...zaten belirgin bir şeydir yoksulluk, ona baktığımızda çok da ciddi bir tanıma gerek yok bu konuda. Ona baktığımızda risk altındaki grup da ortaya çıkıyor.

B.E: Bir mola verelim isterseniz.

L.Y: Bir mola: John Baysam dinleyeceğiz. Açık Radyodaki arkadaşların bugün bize bir yardımı oldu “Children of Darkness”

-müzik arası-

B.E: Meleğin Gör Dediği programında 75. Yıl Toplum Merkezinden Sadık Bey'le yeniden birlikteyiz. Çocuk işçiliğinden konuşuyorduk ve Sadık Beylerin projesi çocuk işçiliğine toplum temelli yaklaşımın önemini vurguluyor aslında. Burada da Sosyal Hizmetlerle okul ilişkisi çok önemli, değil mi... bu çok boyutlu mücadelede çözüm geliştirmede?

S.G: Evet, kesinlikle.

B.E: Bunu biraz daha açabilir miyiz: sizin projede çocukların okula devamlılığını nasıl sağlıyorsunuz? Toplum Merkezi-okul ilişkisi orada nasıl kuruluyor?

S.G: Biz Gazi Mahallesi Toplum Merkezine geldiğimizde okullarla diyalogları vardı. Biz var olan bir diyalog üzerinden harekete geçtik zaten. -7 tane ilköğretim okulu var bu arada- Biz 7 ilköğretim okulunun müdürleriyle, müdür yardımcısıyla, öğretmenleriyle çok defalar görüştük. Projeyi tanıttık, amacımızın ne olduğunu söyledik, bu anlamda bize katkılarının neler olabileceğini belirtmiş olduk. Çalışan, okula devam etmeyen çocuğun takibine yönelik bir mekanizma oluşturup ortak hareket edebileceğimizi belirttik. Aslında 1,5 yıllık çalışma sürecinde o koordinasyonun sağlanması çok zor oldu. Bir çok defalar gittik ve sürekli kapılarını çaldık çünkü okulların içinde bulunduğu durum hakikaten çok ağır. Bunu şöyle sağladık: okula devam etmeyen çocuk eğer sokakta çalışıyorsa biz sokak ayağını kestik ve takibini okulla beraber yaptık. Bu insanlar bizi kandırıyorlar mı, çocuk hala sokakta çalışıyor mu, okula devam ediyor mu, etmiyor mu, ders durumları nasıl? gibi... bunların hepsini takip etmek cidden çok zor. Toplum Merkezinde çok fazla çalışan da yok, projenin tek çalışanı benim. Bir koordinasyon oluştu, okul merkezli bir koordinasyon oluşması da çok verimli oldu. Dışardan sizin takip etmeniz ya da bir takip sistemi oluşturmanız çok zor. Biz öğretmenlerle görüştük, bazı okullar sadece bu iş için bazı öğretmenleri temsilci seçti, biz okula devam etmeyen çocukları okullara bildirdik. Biliyorsunuz Haydi Okula diye bir kampanya yürütülüyor Milli Eğitim tarafından, bu kampanya çerçevesinde okullar çocuklara ulaştı ve bu çocuklar eğitime yönlendirildi. İkili bir iletişim var, bu iletişimin her anlamda sağlanması gerekiyor çünkü eğitim tamamıyla Milli Eğitimin işi: okula yönlendirme, çocuğun okula devam edip etmemesi. Projeyi zaten ismi de okula yönlendirilmesi, tamamıyla sokaktan çekilip okula yönlendirilmesi. Bu anlamda birbirini tamamlamış oldu ve sistem de -çok mükemmel olmasa da- işliyor. Bu sistemin her alanda yürütülmesi gerekiyor diye düşünüyorum...

B.E: Laden, sen bir şey söyleyecektin.

L.Y: Aslında tüm bunları dinlerken aklıma gelen ilk gelen şeylerden bir tanesi okul ve öğretmenlerin projeye bu kadar destek olması... peki okullar ailelerle ilişkinizi düzenlemede yardımcı oluyor mu? Nasıl katkı sağlıyorlar?

S.G: Kesinlikle... şunu örnek verebilirim: 11 yaşında tekstilde çalışan bir kız vardı, kıza biz ulaşmadık. Okul müdürü aradı ve “Böyle bir çocuk var, ailesine gider misiniz?” dedi. Biz de müdür yardımcısı ile beraber gittik, evi gördük, aile ile görüştük. Sonra Toplum Merkezinin müdürü Deniz Hanım’la beraber oraya gittik, çocuğun sosyal incelemesi yapıldı. Çocuk tekstilden alındı ve okula kaydedildi. Biz sadece çocuğu çıkarıp okula göndermiş olduk, diğer işlerin hepsini okul halletti. Hemen okula kaydını yaptılar, hangi sınıftan devam etmesi gerektiğini söylediler -kız eğitime baya bir ara vermişti-, sınıf atlatma gibi bir şey yaptılar... her anlamda ilgilendiler.

L.Y: Aslında tam şu yüzden sordum: aileyle iletişime geçmek de bir sorun, çocuk okula döndüğünde orada var olabilmesi de çözüm gerektiren bir sorun, eğer doğru anlıyorsam.

S.G: Evet doğrudur. Biz çocuğun sınıf öğretmeniyle ilişkiye geçiyoruz, sınıf öğretmeni bize dönüyor. Çocuğun şu sorunu var, halledebilir misiniz? gibi... eğer çocuğun sağlık sorunu varsa bu sefer hastanelerle görüşülüyor. O alanda da bir çalışmamız var, hastanelerle görüşülüp çocuk hastaneye yönlendiriliyor. Bütün sorunlara çözüm bulma yoluna gidiliyor ancak sorunlar çok boyutlu olduğu için ancak belli bir kısmına yetişebiliyorsunuz, hepsine yetişmeniz çok zor.

B.E: Çocuğun toplumsallığında mahalle çok önemli, değil mi? Mahallede yaratılan duyarlılık, okulla Toplum Merkezi dışında mahallede yaşayanların çocuğun çalışmasına gösterecekleri tepki yani bütün bu sosyal alanın çocuk dostu hale getirilmesi herhalde projede öncelikli hale geliyor, değil mi;?

S.G: Kesinlikle öyle. Biz bunu çok sektörlü bir yaklaşım içinde ele alıyoruz. Projenin halledilmesini ön planda tuttuğu şey bu koordinasyonun oluşturulması. Toplum Merkezinin seçilmesinin temel sebebi de o: Toplum Merkezi -Gazi Mahallesini varoş olarak nitelersek, ya da gecekondu mahallesi, gerçi çok fazla gecekondu kalmadı- tamamıyla sorunların bölgesinde yer alan bir merkez. Sorunları yakından bilen ve ilgilenen çalışmalar yapılıyor orada, bunun için o insanlara ulaşmak zor olmadı. Ama bütün mahalleye ulaşmak imkansız çünkü Gazi Mahallesinin nüfusu 200.000 civarında. Bizim yaptığımız topluma yaymak açısından kahvehaneler, sivil toplum merkezi diyebileceğimiz dernekler, esnaf, iş yerleri, toplum merkezine sürekli gelen kadınlar -erkekleri bulmak daha zor oluyor-... sonra dönüşü şu şekilde oluyor: kadın geliyor ve diyor ki: “benim komşumun kızı 12 yaşında, 11 yaşında, okula gitmiyor, siz ne yapabilirsiniz? Biz de adresini alıyoruz ve beraber gidiyoruz -tek başına gitmek, o güveni de veremiyorsunuz- ikna edebiliyorsanız ettiniz. Çocuk okula devam ettiriliyor ve öyle bir sistem kuruldu ki ulaştığınız anda aileyi kucaklayıveriyor. Hem ekonomik anlamda katkıda bulunuyorsunuz, hem annenin eğitimine katkıda bulunuyorsunuz. Siz çocuğu çektiniz ama belirli bir süre sonra bu çalışma bitecek. O zaman ne olacak: aile tekrar çocuğu çalışmaya gönderecek. Bu durumda Toplum Merkezindeki çalışmalar devreye giriyor...

B.E: Çok önemli bir noktada duruyor Toplum Merkezi.

S.G: Evet.

L.Y: Toparlamamız lazım...

S.G: Kaç dakikamız kaldı?

L.Y: Aslında bitti.

B.E: Sizin vermek istediğiniz bir mesaj vardı Sadık Bey, isterseniz siz mesajınızı...

S.G: Toplumsal anlamda duyarlılık oluşturmak ve toplum temelli yaklaşım... çocuk işçiliği aslında toplumsal bir sorun ve bu anlamda bütün toplumun sahiplenmesi gereken bir durum. Sokakta bir çocuğu görüyoruz, elinde mendil satıyor bu çocuk, biz gidip mendili alıyoruz -bir çeşit vicdani rahatlamadır bu aslında- mendili almadan da para veriyoruz. Biz bunu aldıkça o çocuk sokağa mahkum kalıyor. Dinleyicilerimizden isteğimiz şu: sokakta gördükleri çocuklardan herhangi bir hizmet satın almasınlar. Onlara yardımcı olmak istiyorlarsa ayakkabılarını boyatmasınlar, tartıcılık yapıyorsa gidip tartılmasınlar yani herhangi bir hizmet satın alma yoluna gitmesinler. Hiçbir şey yapamıyorlarsa bile bu onlar için yapabilecekleri en güzel şey. Bir de Velim Olur Musun? Diye bir kampanyamız var ve şu ana kadar 13 ilde 3343 çocuğa veli buldu bu kampanya. Bugün itibarıyla 284 çocuğumuz hala velisini bekliyor, bu 284 çocuk bittiğinde yeni girişler olacak; adresimizi veriyorum: www.velimolurmusun.org .Girince oradan projeyle ilgili çalışmalarını da görebilirler, çocukların bilgilerini de alabilirler. Ben her şey için teşekkür ediyorum

B.E: Biz teşekkür ediyoruz.

L.Y: Teşekkürler, ağzınıza sağlık.

S.G: Kısa oldu ama bu kadar şeyi sığdırabildik.

B.E: Çok sağ olun, iyi hafta sonları...

L.Y: İyi hafta sonları...

Meleğin Gör Deddiği 15 Aralık 2006

B.E: Meleğin Gör Deddiği programına hoş geldiniz. Biliyorsunuz birkaç haftadır çocukluğu tartışıyoruz, Türkiye'de çocukluğun muhafazasını tartışıyoruz. Bu hafta da madde bağımlısı ya da madde bağımlılığı riski taşıyan çocuklarla çalışan Yeniden Derneğinden bir konumuz var: Uzman Psikolog Emin Dönmez. Hoş geldiniz Emin Bey.

E.D: Hoş bulduk.

B.E: Kısaca bize derneğinizi tanıtır mısınız? “Yeniden” ne yapıyor?

E.D: Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği psikiyatrist , psikolog, eğitimciler tarafından kurulmuş, kar amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütü. Genel olarak tüm psikolojik ve sosyal sorunlarla ilgilenmekle birlikte temel çalışma alanı bağımlılık. Daha çok da ergenler ve çocuklar üzerine çeşitli çalışmalar yapmakta, sadece alanda değil de ceza evlerinde de bir takım çalışmalar yürütmekte.

B.E: Laden'le haftalardır çocukluk üzerine çalışan kişileri davet ediyoruz -çocuk işçilerle çalışanlar geldi, koruyucu ailelik yapanlar geldi, çocuk yoksulluğu üzerine çalışanlar geldi. Burada sokak-çocuk ilişkisi çok önemli -hepimiz için de kendi çocukluğumuzda sokak hep bir eğlence mekanıdır-. Ancak birden bir risk alanına dönüşüyor, çocuk sokakta yaşarken ya da madde bağımlılığı riski... bu süreci biraz anlatır mısınız? Derneğinizin yaptığı çalışmalarda sokak ne zaman risk haline dönüşüyor? O süreç çocuk için nasıl oluyor?

E.D: Sizin de bahsettiğiniz gibi sokak aslında çocuk ve ergenler için bir özgürlük alanı hem de oyun alanı. Sokak ne zaman risk haline dönüşüyor? Özellikle şehirlerde çocukların aile içinde yaşadığı sıkıntılar, mesela kendi mahallelerinde oyun alanı bulamayan çocuklar, zamanını kendi mahallesinde bir takım faaliyetlerle geçiremeyen çocuklar zamanının büyük bir çoğunluğunu sokakta geçiriyor ise risklerle tanışıyor. Hele şehirde ciddi risklerle karşılaşma olasılığı yüksek. Özellikle anne-babalarla iletişimin zayıf olması, son zamanlarda madde bağımlılığının artması, bu maddelere erişimin kolaylaşması ergenin riskle tanışmasını biraz daha kolaylaştırıyor.

L.Y: Peki madde bağımlılığının yanında getirdiği tehlikeler neler? Belki biraz da bundan bahsederseniz çerçeve daha net çizilebilir.

E.D: Ergen sokakta madde ile tanışıyorsa sadece bağımlılık riskiyle kalmıyor: bir takım hastalıklarla baş etmek zorunda kalabiliyor, anne-baba ile arasındaki iletişim bozulabiliyor, evden kaçmalar olabiliyor. Belirli bir süre sonra ergen sorunlarıyla baş edemediği için kendine zarar verme davranışları, suça bulaşma gibi kanunla itilafa düşen bir takım davranışlar gösterebiliyor. Bu da anne-babanın çocuğu takip etmekte zorlandığı en büyük sorunlardan bir tanesi, çocuğun sokakta geçirdiği sürenin fazla olması.

B.E: Peki dernek olarak sizin yaklaşımınız nedir? Bu toplumsal sorunla nasıl bir mücadele yönteminiz var?

E.D: Yeniden Sağlık Eğitim Derneği birkaç alanda çalışmalar yürütüyor. Bunlardan bir tanesi toplum temelli müdahale çalışmaları, diğeri daha çok eğitim ve araştırma ile ilgili çalışmalar. toplum temelli müdahale çalışmalarının en önemli özelliklerinden bir tanesi de önleme çalışmaları yapması, yani risk ortaya çıkmadan önce, madde bağımlısı olmadan önce merkezlerde bir takım önleme çalışmaları yapıyor. İsterseniz biraz bu merkezlerin niteliğinden bahsedeyim.

B.E: Lütfen...

E.D: Bu merkezler İstanbul'un üç bölgesinde kurulmuş durumda: Ümraniye, Şişli ve Beyoğlu bölgesinde kurulmuş Gençlik Aile Destek Merkezleri. Demin de bahsettiğim gibi bu merkezleri kurarken öncelikli amacımız çocuklar madde kullanmadan önce, riskli davranışı gerçekleştirmeden önce önleme çalışmaları geliştirmek. Kime karşı ya da kimlerle birlikte? Anne-babayla birlikte, eğer çocuk okula gidiyorsa öğretmenleriyle birlikte, mahallede iletişim halinde olduğu arkadaşlarıyla birlikte, muhtarla birlikte, köy dernekleriyle birlikte, o bölgenin ya da mahallenin ileri gelen kişileriyle işbirliği içerisinde böyle bir çalışmayı yaygınlaştırmak...yani ergenin kendi yaşadığı alan içerisinde, onunla birlikte -artık tedavi mi denir, danışmanlık mı? Bence danışmanlık denir- bu çalışmaları geliştirmek...Neden bu tip çalışmalara ihtiyaç duyduk? Ergen riskli davranışı gösterdiğinde, madde kullanmaya başladığında iş biraz zorlaşıyor: hem aile için, hem maddeyi kullanan ergen için, hem de tabii ki bizim için zorlaşıyor. Bu nedenle bu riskli davranışlar başlamadan önce, ailenin bilgilendirilmesi, ergenin bu konuda danışmanlık hizmeti alması, okulda rehber öğretmenin ya da diğer branş öğretmenlerinin bu konuda bilgilendirilmesi önleme için çok önemli adımlar.

B.E: Bu konuda en belirgin sorunlardan bir tanesi herhalde çocuğun etiketlenmesi “stigma”, bununla nasıl mücadele ediyorsunuz? Kendi mahallesi içinde çocuk nasıl açılıyor size? Böyle bir sorunu olduğunu kabul edip nasıl merkezlere gelebiliyor? Çocuğun sosyal dışlanma süreci ile nasıl baş ediyorsunuz?

E.D: Gençlik Aile Destek Merkezlerinin, yani toplum temelli müdahale merkezlerinin en önemli özelliklerinden bir tanesi de bu: çocuğu etiketlenmesini engellemek. Çocuk ya da ergen, ya da bize başvuran aile kendi bulunduğu alanda anne babasının gediği, mahalle muhtarının geldiği, öğretmenin geldiği ya da eğer bağlıysa köy derneklerinden üyelerinin geldiği sürekli işbirliği içinde olduğu bir merkez olduğu için çocuk kendisini klinik ortamda, hastanede ya da laboratuvarında hissetmiyor. Bir takım bilgiler alıyorum, danışmanlık hizmeti alıyorum, buradan bir destek alıyorum duygusuyla geldiği için dışardan bir etiketleme ya da çocuğun-ergenin- kendini böyle bir duruma-etiketlenmeye- sokma durumu zayıflıyor. Bu merkezlerin diğer bir önemli özelliği de ulaşılabilir olması yani sosyo-ekonomik durumu iyi olmayan insanlar hastaneye gitmekte -klinik ortamlarda- bir takım zorluklar yaşıyor, kendi mahallesinde olduğu için kolayca ulaşabiliyor.

B.E: Bunu nasıl sağlıyorsunuz? Mahalle çalışmalarını nasıl yapıyorsunuz?

E.D: Öncelikle bir alan taraması yapılıyor. Beyoğlu bölgesinde bu merkezi kurarken bölgenin bir çok mahallesini dolaştım. Risk oluşturabilecek, tam olarak riske bulaşmamış bölgeler seçmeye çalıştım, önleme çalışması olduğu için. İlk önce bu merkezi Okmeydanı'nda kurduk, bir spor kulübünün üzerinde. Anne-babanın gelip bilgi alabileceği, bir odası, bir salonu olan bir yer kurduk -tabii bunu belediye ayarladı bize-. Yerel çalışmalarda işbirliğinin en önemli özelliği bu: kolaylıkla bir yer bulabiliyorsunuz, destek mekanizmaları güçleniyor, bir spor kulübü size yerini verebiliyor, bir dernek size yerini verebiliyor, çalışmalarınızı hızlandırmanız açısından çok büyük destek sağlayabiliyor. Mesela Beyoğlu Belediyesi duyurularımızı yapıyor, bize salonlar ayarlayabiliyor, arabalarla duyurular yapılıyor, afişlerimiz asılıyor ve yerel çalışmalar böylece daha kısa zamanda yerine ulaşıyor.

L.Y: İki şey söyleyeceğim aslında... bir tanesi tam da çocuğa ya da ergene;ergen dediğimizde de 12-18 yaştan bahsediyoruz, değil mi?...

E.D: Evet, ortalama...

L.Y: ...tam da ona bir alan açmak, nefes alabileceği bir alan sağlamak ve bunu toplumun içinde bulunurken dokunduğu diğer tüm paydaşlarla yapmak...ikincisi de sahada olmakla masa başında

*Stigma: damga, utanma duygusu, belirgin iz, doğum lekesi (zargan sözlük)

olmak -girmeden önce konuşuyorduk- duyuruları alanda yapmaktan, alanda bir danışmanlık merkezi açmaktan... biraz bundan bahsetmek... yani sahanın içinde olup oradaki tüm aktörlerle beraber hareket etme durumuna ilişkin konuşmak[gerek]

E.D: Bence çok önemli bir noktaya temas ettiniz: sahanın içinde olduğumuz zaman o alana yönelik ihtiyacı daha kolay tespit edebiliyoruz. Masa başında bunu görmekte zorlanabiliriz ama alana çıktığımızda oranın nelere ihtiyacı olduğunu, hangi tür adımları atarsak daha yararlı olabileceğini alanda görüyoruz. Tabii bu da tek başımıza alanda dolaşmakla olmuyor, demin de bahsettiğim gibi o bölgede yaşayan insanlarla işbirliği kurarak, onların da önerilerin, yönlendirmelerini göz önünde bulundurarak yeni bir model oluşturmak. Onları dışlarsak, masa başından kendi başımıza bir şeyler yapmaya kalkarsak o bölgedeki sorunu tam olarak kavrayamıyoruz. Örneğin merkezleri kurarken ilk başta plana almadığımız bir takım şeyleri alanda gördük ve çalışmaya dahil ettik. Anne-babanın ergenlik dönemini ve ergenlerin ne tür sıkıntılar yaşadığını bilmemesi önemli bir etken. Anne-babanın ergenlerin o dönemde neler yaşadığını, ne tür sıkıntılar yaşadığını, ailenin bir nebze de olsa dışarıda bıraktığını, arkadaş ortamının ne kadar önemli olduğunu, bedensel gelişimine ayak uydurmadaki zorlanmasını anne babanın bilmesi riskli davranışı önlemede belki de en önemli şeylerden birisi. Bu yüzden alana çıkıp o insanlarla işbirliği içinde bir şeyler yapılması bu çalışmayı önemli kılıyor.

B.E: Toplum temelli çalışma üzerine konuşmaya devam edelim ama önce bir müzik arası verelim isterseniz. Bugün Miles Davies ve John Cokltrain'in "Live in New York" albümünden bir parça seçtik: It Never Entered My Mind, Ahmet Ertekin anısına...

-müzik arası-

L.Y: Tekrar merhabalar, Emin Dönmez'le beraberiz. Konuşmamız alandaki ve sahadaki ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarına göre mevzuyu belirlemek konusunda kalmıştı. Oradan bir yerden devam edelim. Toplum Merkezi ve yereldeki paydaşların katılımı üzerinden... yereldeki paydaşlara ya da "hedef grubun kendisine" nasıl ulaşıyor?

E.D: Genel olarak bir takım broşürler, afişler hazırlanıyor ve Beyoğlu Belediyesi arabalarla duyurular yapıyor. Alanda öğrendiğimiz bir takım şeyler toplum temelli müdahalede bize bazı şeyler öğretiyor- parklarda uyuşturucu madde kullanan, alkol kullanan gençler var; bir gün yoldan geçerken onlarla iletişim kurma olanağımız oldu ve o an aklımıza "bunları nasıl çekebiliriz?-o etiketlemeyi bir kenara bırakarak-"diye bir düşünce geldi. Bir A4 kağıdını ikiye bölüp "Alkollü madde kullanımını bırakmak istiyorsanız ücretsiz psikolojik danışmanlık hizmeti alabilirsiniz", bir telefon numarası, randevu yerleri, başvuru adresleri yazarak kuşlama* şeklinde parka attık. İki hafta oldu ben bunu yapalı. Şu ana kadar başvuran iki tane madde bağımlısı ergen oldu ve sadece ellerindeki bu kağıtla geldiler. Bu gerçekten toplum temelli müdahale çalışmalarının alanda ürettiği en önemli şeylerden bir tanesi ve benim için de bir kazanım oldu. Deminden beri bahsettiğimiz riskli davranış gösteren çocuklar; nedir bu riskli davranış? Biz en azından bunu belirleyelim, anne-babalar bunu görsün. Riskli davranış deyince akıllarına ne geliyor: tabii ki çocukların ve ergenlerin hayatlarını olumsuz yönde etkileyen her türlü davranış. Bunları maddeledik: en önemlileri okuldan sık kaçan, evden sık kaçan çocuk ve ergenler. Bunun yanında alkollü madde kullanan, şiddet eğilimi olan çocuk ve ergenler, suç kapsamına giren -kanunla itilafa düşmüş- çocuk ve ergenler, vücuduna kesikler atan, kendine zarar veren çocuk ve ergenler, sokakta çalışan, erken yaşta cinsel ilişkide bulunan, sık sık yalan söyleyen, çevresine zarar veren çocuk ve ergenler... bu merkezlerden ücretsiz bir şekilde danışmanlık alabiliyor.

B.E: Kaç çocuk yararlanıyor merkezinizden?

*Kuşlama: kağıttan yapılmış uçak.

E.D: Bu çalışmalar şöyle yapıyor: O merkezlerde haftanın üç günü çalışmalar yapılıyor. Salı ve perşembe günleri anne-babaya ve ergene danışmanlık hizmeti veriliyor, kalan bir günde de daha çok o bölgedeki okullara, anne-babalara eğitim veriliyor. Muhtarlar, STKlara, derneklere, dernek yöneticilerine, üyelerine bu konuda bilgilendirme yapılıyor. Haftanın üç günü alanda herkes bu merkezlerden yararlanabilir.

B.E: Peki Emin Bey, vakalardan bahsediyordunuz, bu vakalarda izlemeyi nasıl yapıyorsunuz? Bu çocukların ne kadarı kurtuluyor gerçekten merak ediyorum -önleyici hizmetlerden bahsediyoruz, onlar nispeten daha mümkün ama-...

E.D: Evet bence de önemli bir nokta. Psikolojik hizmetlerde -özelikle de bağımlılıkta- bir kaç görüşmeyle... çok da fazla fayda etmiyor. Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinin MATEM, AMATEM, ÇIMATEM servislerinin oranlarına baktığınızda bağımlı çocukların sağlığına dönme yüzdeleri çok düşük. Neden? Tabii ki iyi çalışmalar yapılıyor orada, gerçekten çok iyi çalışmalar yapılıyor ama toplum temelli çalışmaların en önemli özelliklerinden bir tanesi vakayı takip etmek. Çocuğun ya da ergenin, başvuran kişinin destek mekanizmalarını güçlendirmek, bir iki görüşmeyle bırakmamak. Annesiyle işbirliği içindeyiz, babasıyla, okula gidiyorsa öğretmeniyle görüşmeler yapıp, demin de bahsettiğimiz gibi mahalledeki arkadaşlarıyla iletişim haline geçip çocuğun destek mekanizmalarını güçlendirmek... aksi takdirde çok da faydalı olmuyor. Orada bir saatlik zaman içerisinde bir iki görüşme yapıyorsun, çocuk eve gittiğinde aynı tabloyle devam ediyorsa riskten arınması zorlaşıyor. Bu yüzden toplum temelli müdahale çalışmalarının en önemli özelliği vakayı takip etmek. Uzun süre takip etmek, çok sayıda vaka görelim gibi bir amacımız yok. Bize başvuran ergeni takip edelim, nereye kadar? Sağlığına geri dönene ve riskli davranıştan kurtulana kadar.

B.E: Burada şu da önemli: Siz bir sivil toplum örgütü olarak alanda faaliyet gösteriyorsunuz ama bu çok ciddi bir çocuğu koruma sorunu ve aslında sosyal devletin görevleri arasında olması gereken bir alan. Sizin açtığınız merkezlerin bir yaygınlaştırma çabası ya da devletin bu tip merkezler açma çabası var mı? Madde bağımlı devlet için çocuk yoksulluğuyla mücadelede öncelikli bir alan mı?

L.Y: Bir şey eklemek istiyorum sadece-tam da benzer bir şey söyleyecektim- yoksullukla mücadelede, çocuğun korunması ve çocuk yoksulluğuyla mücadelede sizin önerdiğiniz yöntem bir model aslında. Destek mekanizmalarının güçlendirilmesi bir model olarak alınabilir ve yaygınlaştırılabilir ama o da sosyal devlet anlayışı içinde...

E.D: Uzun zamandır -belki cumhuriyetten beri- “Sosyal Devletiz” diye söylüyoruz ama sosyal devlet olmanın bir takım sorumlulukları var. Bunu -hele yoksulluk alanındaysa, hele konunun içinde çocuk ve ergen varsa- ön plana almak gerekiyor. Son zamanlarda madde bağımlılığı çok ciddi biçimde arttı, bu yüzden devletin acilen bu ve benzeri merkezlerin çoğaltması, artık klinik ortamlardan ziyade toplum içinde, yerel bölgelerde, yaşam alanlarında onlarla birlikte önleyici çalışmalar yapması gerekiyor. Başta da söylediğim gibi, eğer çocuk madde kullanmaya başladıysa, riskli davranışlar göstermeye başladıysa iş biraz zorlaşıyor. Bu nedenle madde kullanımı, riskli davranış başlamadan önce önleme çalışmalarının yapılması gerekiyor.

B.E: Bu arada siz belediyelerle çalışıyorsunuz, değil mi? Belediyeler merkezlerin sürdürülebilirliği ile ilgili size her türlü desteği veriyor.

E.D: Evet, sivil toplum çalışmalarında en önemli özelliklerden bir tanesi de bu: var olan çalışmaların, projelerin sürdürülebilirliği, bu yüzden yerel çalışmalar bu kadar önemli. Eğer bölgede var olan STKlarla işbirliği içindeyseniz-bunlar köy dernekleri olabilir, belediyeler, muhtarlıklar olabilir- yaptığınız çalışmaları biraz daha rahat sürdürülebiliyorsunuz, arttırabiliyorsunuz ve model oluyorsunuz. Hatta belli bir süre sonra onlar kendileri yürütebiliyor. İşin içine onları da katmak

gerekiyor, onlarla birlikte, toplumla birlikte...

L.Y: Doğal olarak sürdürülebilirliği de sağlanmış oluyor ve kendisiyle ilişkilendirdiği bir ihtiyacı kendisi karşılar hale geliyor zaten.

B.E: Peki... süremiz doldu sanıyorum. Emin Bey çok teşekkürler katıldığınız için.

E.D: Ben teşekkür ediyorum, bu kadar önemli bir soruna parmak bastığınız için.

B.E: İyi hafta sonları...

L.Y: İyi hafta sonları...

E.D: Sizlere de...

Meleğin Gör Dediği 22 Aralık 2006

L.Y: Merhabalar, Meleğin Gör Dediği programına hoş geldiniz. Yanımızda harika bir konuğumuz var, belki ondan biraz bahsetmek lazım: Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümünden Serra Müderrisoğlu. İstersen merhaba de sesini duysunlar.

S.M: Merhaba...

B.E: Hoş geldin Serra.

S.M: Hoş bulduk.

L.Y: Bu hafta aslında Serra bize yaptıkları bir projeyi anlatacak, haftaya Serra yine konuğumuz olup çocuk yoksulluğu ile ilgili bir toparlama yapacak bizim için. Başlayalım aslında, neler yaptınız Serra? Anlatsana bize...

S.M: Aslında söze Sosyal Kültürel Yaşamı Geliştirme Derneğinin yaptığı çalışmalar bağlamında başlamak daha iyi olur. Sosyal Kültürel Yaşamı Destekleme Derneğinin İstanbul Hacı Hüsrev'de yaptığı çalışmada -sizlerle daha önce de mahalle odaklı çalışmalara bizim için bir giriş olduğunu konuşmuştuk- yaptıklarımızı anlatmak istiyorum ama birkaç cümleyle Sosyal Kültürel Yaşamı Destekleme Derneği 2000 yılından beri zor koşullarda yaşayan çocuklarla çeşitli çalışmalar yürüten bir dernek. Temeli ilk başında sokakta yaşayan çocuklar ve -bu çocukların yaşadıkları sosyo-ekonomik zorluklar olsun- her anlamda yoksunlukları açısından onlara verilebilecek sosyal hizmet ayaklarına ek çalışmalar götürmek üzere kurulmuş bir dernek. Çoğu zamanda yaptığımız çalışmalar sosyal hizmetlerle beraber gidebilecek, onların bünyesinde yer alan çalışmalar. Bunlar sanat atölyesinden çocukların grup olarak gelip aslında resim yapmaları değil kendilerini yaratma süreci içinde tanımlayabilmeleri, ifade edebilmeleri veya gönüllü abla-ağabey dediğimiz daha küçük gruplarda ister SHÇEK bünyesinde bir yerde ya da YİBOLarda -yatılı bölge okullarında- çocukları takip ederek, uzun bir zaman içinde onların hem akranlarıyla ilişkilerini destekleyebilecek hem de kendilerini ifade etmelerini destekleyebilecek gönüllüler üzerinden düşünülmüş bir programdı. İstanbul'da bizim çok net -diğer yerlerde yaptığımız gibi, Diyarbakır olsun, Afyon ya da İzmit- İstanbul'da yaptığımız çalışmalar gibi atölyeler yoktu. SHÇEKde daha küçük çaplı sanat atölyeleri vardı. Bu yaz bir başlangıç yapalım, çok daha büyük çapta yürütülebilecek bir çalışmanın ilk adımlarını atalım istedik. İstanbul'da adı suçla anılan, bir çok taksinin bile gitmeyeceği bir yer olan Hacı Hüsrev'e girmek istedik. Bu mahalle çeşitli alanlarda çok fazla risk taşıyan bir yer ve orada yaşayan çocuklar, eğitim sistemindeki eksiklikler, sosyal hizmetler eksiklikleri... sosyal hizmetlerin örgütlü olmadığı bir mahalle. Orayı tanımak istedik, bu yaz amacımız çocuklar üzerinden mahalleyi tanımak ki bundan sonraki süreçte mahalle bazında neler gerekli ve gerçek hayatın içinden çıkabilecek, karşılıklı diyaloglarla mahalle sakinleri oradaki eğitim kurumlarında çalışan kişilerle birlikte oradan çıkacak sağlıklı ihtiyaçlar etrafında programlar sunabilmeyi [amaçladık]. Dolayısıyla bizim bu yaz yaptığımız ön çalışma İstiklal İlköğretim Okulunda 11-13 yaş arasındaki çocuklar için yaptığımız üç haftalık bir yaz okuluydu. Buradaki temel amaç mahalleye mahallenin önemli bir ögesi olan okul ayağıyla girmek ve çocukların okulla, okulun mahalleyle ilişkisini biraz olsun güçlendirmek için okulun yazın çocuklara sunabileceği bir ek hizmetinin olabilmesi, canlı olabilmesi üzerinden planladığımız bir giriş noktasıydı. Burada yaptığımız şey İstanbul'da çeşitli üniversitelerde okuyan gönüllülerin önce bir eğitimden geçip ortaklık ilkelerini, prensiplerini edindikten sonra çocuklarla üç hafta boyunca, haftanın beş günü çeşitli atölyeler çerçevesinde çalışmaları. Sunduğumuz -ve çok da başarılı olan- atölyeler, bir tanesi sanat atölyesiydi, çocukların yaratacakları farklı materyallerle yaptıkları ürünler ve bunlarla kendilerini yansıtabilmeleri, ifade edebilmeleriydi. Bir drama atölyesi vardı, sonunda çocuklar çok hoş, küçük bir oyun sergilediler. Üçüncüsü müzik ve ritm atölyesiydi, tabii ki müziğin çocuklar için çok temel bir yeri var, darbukalarla çalmak ve doğaçlama olarak dansın da eklendiği bir atölye oldu. Son olarak da bahçe

oyunları diyebileceğimiz -çünkü çocukların fiziksel oyunlara da ihtiyaçları var- mekan olarak örneğin çok iyi bir basketbol sahası yoktu ama kalan alanda da etkin bir şekilde maçlar yapıldı. Tabii bu maçları gruplar halinde, örgütlü bir şekilde yaptık. Aslında en temel nokta bu üç hafta boyunca gönüllülerle çocukların kurdukları ortak bir dil sağlanabilecek mi? Bu şekilde çocuklardan, ebeveynlerden, mahalleden ne öğreniyoruz? Ondan sonra da mahalleye uygun programlara doğru gitmek...Bu çalışmalar çerçevesinde mahalle içinde çeşitli görüşmeler yaptık. Bunlara tabii ki ilköğretim okulunun müdürü, o sırada var olan rehber öğretmen ve ilgili öğretmenlerle başladı. Kaçınıcı sınıfları almak lazım? Bunları nasıl almak lazım? Problemi nereden görüyorlar? Çocukların sıkıntılarını nasıl tanımlıyorlar? Okullarının neye ihtiyacı var? gibi başlayıp katılımı giderek artan velilerle görüşmelerle devam etti. Veliler hem okuldaki, hem de ailedeki sorunları nasıl tanımlıyorlar? Ne tür şeylere ihtiyaçları olduğunu düşünüyorlar? Ortak neler çıkıyor? Ve dediğim gibi biraz da mahalleyi tanımak...gönüllüler kahvelere giderek de oradaki hem yetişkinlerle hem de kendi yaşatları olan gençlerle bir temas kurmaya çalıştılar. Mahalleyle ilgili birkaç bir şey söylemem gerek sanırım. Mahallenin sosyal dokusuna baktığımızda aslında çok da fazla kaynaşmanın olmadığı, yoğunlukla dışlanma süreçlerinin yaşandığı, toplumun diğer kesiminden Hacı Hüsrevli oldukları için dışlanma olduğu gibi mahallenin kendi içindeki sosyal dokular arasında da çok ciddi dışlanmaların olduğu -bu da ne yazık ki çok beklenir bir şey, sistemi koruyacak başka bir şey olmadığı zaman patlayan ve birbirine karşı dönen döngüler oluyor-. Karşımıza şöyle bir manzara çıkıyor: birbiriyle çok temas içinde olmayan üç grup var. Birinci grup Romanlar ki orada en eski oturanlar ve bu gruba karşı temelde çok ciddi bir ön yargı ve etiketleme var. Onların hepsi hırsız ve uyuşturucu işinin içinde... dolayısıyla diğerleri ve “onlar” dedikleri Roman grubunun içinde çok ciddi bir ayrışma var. İkinci grup ve esasında mahalleyi sahiplenmiş gibi duran, daha çok Sivas'tan gelmiş bir grup. Üçüncü grup ise daha yakın dönemde, 90lar ve sonrasında güneydoğudan gelmiş bir grup. Bu üç grubun mahalleyi sahiplenme teması... biz ne kadar her grubu bir arada tutmaya çalışsak da açıkçası bunu başaramadık yaz boyunca. Ama en azından durumun nerede olduğunu, ne tür sorunlar olduğunu gördük. Her noktada vurgumuzu “Dışlanma süreçlerinin çok yaşandığı bir yerde yaşıyorsunuz ama iç dünyadaki dışlanmaları da ortadan kaldıralım, sorunu birlikte konuşalım” üzerine yaptık. Her grubun birlikte bulunabileceği ortamlar yaratmak istedik. Bu çok uzun zaman alabilecek bir şey çünkü çok kesif ayrımlar var. Mahalleyle birlikte üstünde çalışacağımız...

B.E: Burada herhalde sosyal kurumlar çok önemli, değil mi Serra? Okulda böyle bir projeyi başlatmak o açıdan önemli. Biz hep çocukların sosyal dışlanmışlığı ve yoksulluğu ile mücadelede okulun bir refah alanı olarak öneminden bahsediyoruz. Sizin Hacı Hüsrev projesinde bu ortaya çıkıyor mu? Okul bu mahallelerde çocuğu içinde tutabilecek bir sosyal kurum görevi görüyor mu? Başka ne tip mekanizmalara ihtiyaç var, beraber yaşama kültürünün devamını sağlayabilmek için, sosyal dışlanma ile mücadele için aslında?

S.M: Vallahi bizim müdürden edindiğimiz izlenim okulun bu açıdan çok ciddi sorunlarının olduğuydu. Mahalle düzeyinde yaşanan sosyal dışlanma süreçlerine bunu okulun da yaşadığı ve aslında bir yanından taraf olduğunu gördük. Dolayısıyla okulun refah alanı olacak şekilde dönüşebilmesi ve herkesin eşit olarak bulunabilirliğini sağlayabilmesi için yapılacak çok iş var. Bu ayrımlar “O okula Roman çocukları gider, bizimkiler gitmez, Roman çocukların velileri bize şöyle davranır” gibi çok net. Küçük çocukların bile söylediği “Ben onunla konuşmam çünkü o Roman, Çingene” gibi çok kolay söylenen büyük büyük cümleler vardı ve bu bir yerde o yaşamın içinde kuruma da yansımış. Dolayısıyla o desteğin uzun dönemli düşünülüp uzun zaman içinde ortaya çıkmış faktörleri yavaş yavaş dönüştürmek ve o açılardan bilerek dönüştürmek önem kazanacak.

L.Y: Şunu soracağım aslında: birlikte çalıştığınız çocuklar Roman kökenli miydi? Karışık bir ekip miydi? Ona baktınız mı? Çalışmayı kolaylaştırdı mı, zorlaştırdı mı?...gibi kapsamlı bir şey. Bir tanesi de -geçen hafta Eminle konuşurken bu çok vardı: çevredeki diğer aktörleri de desteklemek ve sağlamlaştırmak- mahalle temelli yaklaşım bunu da yanında getiriyor aslında, çocuk yoksulluğu ve

yoksunluklara ilişkin mahallenin tamamına ilişkin bir bakış sanıyorum onun yansıması.

S.M: Evet, çalıştığımız çocuklarda -tam yüzde veremeyeceğim aslında- hepsi programın sonuna kadar kalmadı belki ama 70 çocuğa ulaşıldı ve karma bir gruptu. İlk başlarda sorun olmakla birlikte -çocuklar 12 kişilik gruplarla çalışıyordu- daha sonra beraber aynı şeyleri yapma kültürüne doğru dönüştü. Dolayısıyla bu türden mekanizmaların tanışıklığı ve o ön yargıları ortadan kaldıracabileceğine dair bir inanç doğdu. Dediğim gibi velilerle de aynı şekilde bir çalışmaya gitmek gerekiyor çünkü velilerde belirttiğim gibi aynı kalıp vardı, bu birinci nokta. Mahallede bir karakol bile yok, kurum diye düşünecek olursak -polis orada olması gerekir diye söylemiyorum- o kadar fazla eksiği olan bir yer ki...mahalleliyle konuştuğunuz zaman suç o kadar hayatın içinde ki mahalleli buna karşı bir savaşıma gücü istiyor, kendilerini de koruyabilecekleri ve bunu azaltabilecekleri bir mekanizma istiyor. Durum tamamen kendi ellerine kalmış ve bu da çok sağlıklı bir şey değil tabii ki. Sokaklarda güvende olacağını hissedebileceği ama onun ötesinde mutlaka hem aileler için, hem gençler için, hem çocuklar için merkezler: toplum merkezleri olabilir. Çeşitli dernekler var, derneklerde orada bir şeyler yapmak isteyen gençler de var aslında ama ekonomik zorluklardan dolayı etkinliklerin tam da olamadığı, aslında bir çok gencin mahalleye yönelik de bir şeyler yapmak istediği ama neyi nasıl yapabileceklerini örgütleyemedikleri... yani bunlara ihtiyaç olduğu gibi talep de var ama o talebin karşılanmadığı hiçbir şekilde sosyal hizmetin gitmediği bir ortam.

L.Y: Bir ara verelim mi? Sen seçtin...

S.M: Evet ben seçtim, çok sevdiğim Nina Simone'dan "Missisipi God Damn" adlı parçayı seçtim.

-müzik arası-

B.E: Meleğin Gör Dediği programında Serra Müderrisoğlu ile beraberiz ve Hacı Hüsrev'i konuşuyoruz. Serra, beni rahatsız eden bir şey var: suçun hep yoksullukla ilişkilendirilmesi ve bunun yoksul mahalleler üzerinden bir risk unsuru olarak adlandırılması. Bu aslında biraz da alan meselesi değil mi? Sosyal alanın diğer yaşamlara kapalı olduğu yerlerde suç bu boşluğu dolduruyor gibi görünüyor. Bu durumu Hacı Hüsrev üzerinden nasıl değerlendirebiliriz? Çocuklara kapalı olan o alanlar nedir ki suç dediğimiz toplumsal risk oraları dolduruyor?

S.M: Şöyle düşünüyorum: özellikle risk alanı olarak tanımlanan mahallelere baktığımız zaman -bu mahallelerde uyuşturucunun ve benzeri riskli davranışların kamusal alanlarda yaşandığı, alternatif hiç bir şeyin olmadığı, gerçek tehlike yaşanırken çocuğun bir alternatif model göremediği bir ortam var- bunlar çocuğun ya da gencin, Tarlabası'ndaki çalışmalarından da bildiğim çok ciddi bir korkusu var. büyüdükçe ve gence doğru büyürken çocuk için bir seçim yapmak söz konusu. Belki hep çocuktan bahsediyoruz ama gençleri konuşmak da çok önemli. Çaresizlik ve öfke içindeyken mahallede ne var? Öfkenin yansıdığı uyuşturucu ki bu her yerde patlamış durumda, çok varsıl kesimlerde de patlamış durumda. Ancak o mahallelerde bu işler dönmüyor, alış verişin yapıldığı mekanlar çok daha riskli mekanlar ve suç ortamlarını oluşturan mekanlar. O yüzden de çocuklar ya da gençler yaşarken ve kendilerine ait bir gelecek göremezken o dönemeçte takılmaları çok doğal. Gerçekten besleyecek başka mekanizmaların ve olumlu hiçbir şeyin olmadığı mekanlardan bahsediyoruz. Sosyal hizmetin olmadığı, okulun güçlü bir alternatif sunmadığı zaman çocuk neye dönecek, ona dair kurgulanmış olumlu hiçbir şey yok. Bunun eksikliği çok önemli bir nokta.

L.Y: Şunu soracağım:çocukların okula devamları konusunda okula devam ediyorlar mı yoksa okuldan ayrılma ve sokakta çalışma, sokakta var olma durumu yaygın mı?

S.M: Bunu İstiklal İlköğretim üzerinden mi soruyorsun?

L.Y: Evet.

S.M: Orada devamsızlıklar olduğunu biliyorum, dönem dönem sokakta çalışmaların ve geri dönmelerin olduğunu da biliyorum ama elimde net istatistikler yok. Tabii ki bu olgunun var olduğu doğru ve diğer noktalarda da olduğu gibi çoğu çocuk hem okula gidiyor hem de sokakta çalışıyor ya da bir şekilde bir iş yapıyor. Bu ikisini birlikte götürmeye çalışıyor ve bunun zorluklarını isterseniz konuşabiliriz daha sonra. Tamamen bir tarafa doğru kopma ya da tamamen okulda kalma olmuyor, her ikisinin karıştığı bir ortam.

L.Y: Çok güzeldi, keyifliydi, aslında haftaya konuşmaya da devam edeceğiz.

S.M: Benim için de...

B.E: Meleğin Gör Dediği programını kapatıyoruz herhalde. Son bir şarkı çalabiliriz sanırım, Serra bir cd getirmişti.

S.M: Bülent Ortaçgil'den “Yüzünü Dökme Küçük Kız” çalmak istiyorum.

L.Y: Süper, hoşça kalın

B.E: Hoşça kalın.

Meleğin Gör Deddiği 29 Aralık 2006

B.E: Merhabalar, bu senenin son Meleğin Gör Deddiği programındayız. Serra Müderrisoğlu bu hafta tekrar konuğumuz. Hoş geldin Serra.

S.M: Merhabalar.

B.E: Geçen haftaki programı takip etmemiş olanlar için, Serra Müderrisoğlu Boğaziçi Psikoloji Bölümünde öğretim üyesi ve uzun süredir çocuk yoksulluğu üzerine çalışıyor. Sokakta çalışan, yaşayan çocuklarla ilgili çalışmaları ve aktivist projeleri var. Bir süredir farklı projelerin içinden Türkiye'de çocuğun muhafazası üzerine kafa yoruyorduk, çocuğu tehlikeye atan toplumsal riskleri anlamaya çalışıyorduk. Bu hafta çocuğu korumaya yönelik mekanizmalar nedir, Anglo-Saxonların “resilience” dedikleri şeyi biraz konuşmak istiyoruz. Serra'nın kendi çalışmalarına ve dünyadaki çalışmalara dayanarak biraz bu kavramı açarak başlamak istiyoruz. Serra, nedir bu yaklaşım?

S.M: Tabii, memnuniyetle. Aslında kavramın çok evrimleşmiş de bir kavram. İlk başta zor koşullarda yaşayan çocuklar nasıl oluyor da sağlıklı gelişimlerini -psikolojik anlamda- tamamlayabiliyorlar sorusuyla ortaya çıkıyor. Otomatik olarak düşünülen şu: riskli ortamlar problematik sonuçlar getiriyor ve yirmi yıldır psikolojinin de temelinde oraya bağlı yapılmış çalışmalar var. Son 20 yıldır ciddi olarak yapılan çalışmalar ise ne tür noktalar çocukları güçlü kılabilir ve aslında çok önemli bir evrim geçiriyor bütün bu alan, o da önce çocuğu ayakta durabilen ve “resilient” saymış çalışmalardan başlıyor. Önce sanki bütün faktörler çocuğun işçinde var oluyor ve çocuğun genetik olarak birlikte getirdiği artılarla zor koşullara verdiği adaptif süreçler ele alınmış. Bu Allah'tan ki değişmiş bir kavram çünkü bu her şeyi bireyin kendisine indirgeyen, varsa var, yoksa çocuğun hiçbir şekilde toparlanamayacağı bir ortam atfeden bir yaklaşım. Daha sonra olayın en başından beri çevreyle etkileşim içinde geliştiğini ve “resilient” değil “resilience” yani ikili mekanizmaların -çevre ve çocuk, aile ve çocuğun- dinamik olarak zaman içinde geliştiğini, geliştiği gibi bir dönemde sağlıklı adaptasyonlar gösterebilen bir çocuğun çevre ve koşullar değiştiği zaman o gücünü kaybedebildiğini, dolayısıyla bunun tamamen çevre ilişkisinden doğan bir mekanizma olduğunu düşünen bir kavrama doğru dönüştü. Yani bireysel bir kavramdan çok daha etkileşimsel bir kavrama dönüştü. Ben bunu çok önemsiyorum. Çok doğru bir yaklaşım çünkü çocuk veya genç bir odakta durabilir, onun etrafında ilk sosyal dokusu olan ailesi olabilir. Bu ikisinin esas etkileşim alanında olduğu üçüncü esas çevre var ve o çevrenin içine her şeyi koyabiliyoruz. Burada sosyal güvenlik, sosyal hizmetlerden, sosyal yardımlardan tutun mahallenin koşulları, eğitim koşulları yani onları çevreleyen her türlü sosyo-ekonomik koşulların aile ve bireyi barındırdığını düşünen ve bu ortamların aile ve bireyi nasıl etkilediğine bakan, bu bakıştan bazı temel faktörlerin ortaya çıktığı bir araştırma alanı gelişti. Riskin getirdiği zorlukları tanımlamak çok kolay, siz de bunu başından beri biraz yaptınız. Tam da bu noktada riski terse çevirmeye çalışan koruyucu faktörler bulunmuş. Bunlar riskleri tamamen ortadan kaldırmasa da çocuğun ya da bir gencin gelişimini olumlu şekilde etkileyen faktörler. Bunların arasında sağlıklı bir eğitim ve sağlık sistemi, sağlıklı bir sosyal hizmet ağının olması, mahallenin güvenli bir yer olabilmesi gibi daha genel çeperden çok daha çocuğa yönelik, çocuktan olumlu beklentilerin olabildiği, çocuğa olumlu ilişkilerin sunulmuş olduğu -sadece aile içinde değil yaşadığı mahalleden, okuldaki öğretmenden- temasta bulunduğu her türlü sağlıklı ilişki üzerinden çocuk kendi kimliğini, benliğini, nereye ait olduğunu kurguladığı bir dünya yaşayacaktır. Bu yaklaşım üç çemberin birbiriyle olan etkileşimine bakıyor. Ben de açıkçası psikolog olarak en sağlıklı bakışın en dış çemberden içeri doğru bakmak olduğunu düşünüyorum. En fazla değişimin dış çemberi değiştirerek bir çocuğun hayatına eklenebileceğini düşünüyorum. Bu benim için tam da bireysel yaklaşımın tam da zıttı bir yaklaşım. Bireye çok fazla yatırım yapmak önemli olabilir ama çevrenin eksikleri, yoksunlukları değişmediği sürece çocuğun birebir terapiye gitmesi, travmatik bazı yaşantılarının üzerine çalışması yeterli olmayan bir yaklaşım. Çalışmalarda en fazla bulunan birkaç nokta var; bunlardan bir tanesi çocuğun ya da gencin her düzeyde gelişimine uygun bir şekilde kimliğini olumlu olarak tasarlayabilmesi için gerekli mekanizmaların çocuğu tanıyan, onun istek ve

ihtiyaçları doğrultusunda ona cevap veren bir ortamın olması-eğitim sisteminden sosyal süreçlere de dahil olan- ve çocuğun toplumda ona dair olumlu beklentilerin olduğunu hissetmesi lazım. Bu aidiyet hissinin en önemli parçalarından biri, kendine dair olumlu bir gelecek tasarlayabilen çocuğun yapacağı seçimlerle, son derece ağır dışlanma süreçleri yaşayan ve entegre olabileceği olumlu bir dokusu bulunmayan bir sistemde yaşayan bir çocuğun yapacağı seçimler arasında önemli farklar olacaktır, bu da çok anlaşılır. Çocuklardan bir şey talep ederken önce neyi verdiğimizi düşünmemiz gerek.

B.E: Geçen programlardan birinde Bilgi niversitesinden Pınar Uyan bizimleydi. Onlar mektuplar üzerinden ocuk yoksulluğunu anlamaya çalışıyorlardı. Orada çok çarpıcı bir durum vardı; çocuklar için hayatı belirsizliği çok önemli bir faktör. Bir kısmı “eğitimimi devam ettirip ettiremeyeceğimi bilmiyorum” diyor, birisi “babamın sağlığının nereye gideceğini bilmiyorum”... aslında tam da senin söylediğini doğrulayan bir şey bu. Yoksulluk ve sosyal dışlanma çocuklar için hayatı belirsiz kılıyor ve toplumsal kaynaklar da, toplumsal kurumlar da buna cevap veremediğinde bu güvencesiz ortam “resilience”ı belirleyici kılıyor.

S.M: Evet, sonuçta biz problemleri tamamıyla ortadan kaldıramıyoruz ama hiçbir koruyucu faktör de getirmediğimiz zaman çocuklar ve aileler tamamen yalnız başlarına kalıyorlar. Buradaki patlama hem ailenin içinde hem de çocuğun kendi içinde; bu tabii dışarıya yansıyabiliyor ve yansıdığı zaman da “suç”...yani çocuğu ya da aileyi suçlayıcı bir tavır takınıyoruz. Burada gerçek yoksulluğa verilmeyen kaynaklar çok görünmez bir şey oluyor ve üzerinden düşünemiyoruz; bu çok önemi bir nokta. Giderek artan bu belirsizlik ortamında ocuk nereye doğru adım atacak? 16 yaşındaki bir genç vereceği kararlarda kendisiyle ilgili nereye doğru bir yatırım yapacak? Ne tür olasılıklar var? Eğitimle ilgili olasılıklar onun önüne sunulmadı ve beşinci sınıftan sonra okula gidebilmesi için çalışmak ön koşul. Okulla beraber çalışma yaşamı olmadan ne okul masrafları ne de aileye gereksinim duyulan masraflar karşılanamıyor. Bir çok çocuktan duyduğumuz bu ikisinin beraber taşınmak zorunda olduğu ve bunun zorlukları. Bu tabii ki devamsızlığı etkileyen bir şey ama yine de çocuğun tek başına sırtlandığı bir durum çünkü okuldaki öğretmenleri de çok kolaylıkla “derslerine alışamayacaksan okula gelme”, diyor. Çocuğun orada yaşadığı ve ğretmeni tarafından da görülmeyen problemler o noktada bir kırılma yaşamasına neden oluyor. Dolayısıyla eğitim sistemi de bu çok özel koşullarda yaşayan çocukları da barındırabilir bir yerde durmuyor.

L.Y: Aslında “temas” konusunun altını geçen programda da çizmiştim, bu programın başında da... Çocuğun temasta olduğu aktörler, öğretmenler bunlardan bir tanesi. ocuk kimlerle temasa geçiyor? Temasa geçtiği aktörlerin çocuğu destekleme mekanizmaları neler? En dış çevreden içeriye girerken belki biraz da bunu düşünmek ve o temastaki tansiyon ne noktada...

S.M: Evet, ğretmenler bu noktada çok önemli bir aktör. Eğitimde de amaç çocuğun benliğini oluştururken ve bir şeyler öğrenirken kendini de besleyecek mekanizmaları keşfetmesi. Yaşamında ayakta durmasını sağlayacak olan tek başına coğrafya bilgisi değil, kendine dair öğrenip geliştirebileceği zellikleri. Bu noktadan düşünülürse böyle koşullarda yaşayan çocukların çok fazla ihtiyaçları var. Çok fazla yaşanmış blnmşlkler, dışlanmalar ve yükler var. ocuk bunları çok rahat okula getiremiyor. Konuştuğum bir çok çocuğun öğretmenlerin durumlardan hiç haberi yok. Dolayısıyla ğretmelerin bilinçlenmesi ve çocukla kurduğu her temasta o anlamda da çocuğun içinde bulundurduğu ayakta kalma mekanizmalarına destek olan bir dil kurması [gerekiyor]. Hacı Hüsrev'de de bizim en fazla gözlemlediğimiz nokta şu: ocuk dışardan gelen tepkilere o kadar açık ki üç hafta bile olsa gönüllülerin çocuklarla kurduğu daha eşit, daha söze dökülmüş -bir derdin var mı? Varsa benimle kavga ederek değil, anlat ben seni dinleyeceğim- bu dinleme mekanizmasının kullanıldığı yerde çocuğun davranışı o kadar çabuk değişebiliyor ki... ama biz bunu sunmadığımız zaman bu gidiyor tabii ki. şimdi bu çocuğun derdi mi tek başına? Biz bu anlamda ne sunuyoruz? Gönüllülerle farklı bir dil yakalayan ocuk arkadaşlarıyla kavga derken bile farklı bir dil kullanmaya başladı ama bu ailesiyle ya da çevresindeki diğer şeylerle bütünleşmediği zaman yine

eski mekanizmalar orada oluyor. Çocuk yine görülmediğini ya da duyulmadığını hissediyor. Dolayısıyla duyulma, görülme ve yararının gözetildiğini hissedebilme... haklarının olduğunu, hak ettiğinin verildiğini ve çocuk odaklı programların var olduğunu düşünmek çocuklara iyi gelen bir şey.

B.E: Bütünselliğin yanında devamlılığı da önemli, değil mi Serra?

S.M: Çok...

B.E: Çocuk odaklı derken biz genç odaklı olmayı gözden geçiriyoruz herhalde.

S.M: Kesinlikle, kesinlikle...

B.E: Orada da bir gençliğin görünmezliği durumu var.

S.M: Açıkçası -genelleme yapamam ama- bir çok programa baksak, STKların yaptığı program ve projelere baksak çok çocuk odaklı. Tabii küçük yaşlar, 0-6 yaş ,0-3 yaş çok önemli, okul öncesi, ilköğretim çok önemli ama gençliğe doğru geçişte programlar azalıyor. Tam tersi olması gereken bir durum çünkü çocuğun tam da bireyselleşmeye başladığı, kimliğini oturttuğu, bilinçli kararlar verdiği [bir dönem]. O kararlar verme mekanizmasında biz yokuz. Biz derken toplum açısından, olumlu bir şeyler sunma açısından o eksiklik çocuğun kararlarına, yalnızlığına yansıyan bir şey. Bence de gençleri çok yalnız bırakıyoruz ve sağlıklı bir şekilde bir araya gelebilecekleri, bu şaka değil, hakikaten belirli okullarda bir futbol sahası olsa bu bıçaklanmalar olmayacak; bence de olmayacak çünkü bu basit gibi gözükür halbuki çok önemli bir nokta, enerjiyi olumlu bir şeye dönüştürme, birlikte bir şeyler yapabilmesinin olumlu ve sağlıklı bir şekilde oluşabilmesi...

L.Y: Burada şunu söyleyeceğim: Başak'ın geçen programlarda da altını sıkça çizdiği merkezler, sosyal hizmetlerin oralarda müdahale ediyor olması belki de toplum merkezleri, gençlik merkezleri özellikle...eğer okul bir şekilde o zemini sağlayamıyorsa mahalle tabanlı bir örgütlenme üstünden sağlaması, ya bu ya da diğer şekilde kurumsal desteklerle alanın desteklenmesi...

S.M: Bunların da proje bazlı değil kurumsallaşmış ve var olan, varlığına çocuğun da güveneceği... -bir yıllık bir proje ile var oluyorum değil, bu benim hakkım olandı, buraya verilen varlığına güvenebileceğim mekanizmalar-

B.E: Herhalde politikalar gerektiriyor; mahallenin çocuk dostu olması, şehrin çocuk ve genç dostu olması, sosyal alanların çocuklara açılması ciddi politikalar gerektiriyor. Peki, o zaman bir şarkı arası verelim, Serra seçti bu hafta yine.

S.M: Ben Bob Dylan'ın son albümü "Modern Times"dan bir parça seçtim: adı Working Men's Blues

-müzik arası-

B.E: Meleğin Gör Dediği programında Serra Müderrisoğlu ile beraberiz. Serra, çocukların yaşamlarının devamlılığı -resilliance kavramını anlatmak baya zor oluyor aslında- o sosyal güvencenin sağlanması için çevre faktöründen bahsediyordu. Çevre faktörünü biraz açmak gerekirse konuyu biraz açar mısın bizim için?

L.Y: Neyin altını çizerdin, konunun kapanışına doğru giderken?

S.M: Aslında ikimizin de vurguladığı, özellikle Laden'in söylediği, çocukların, gençlerin temasta

oldukları tüm alanlarda var olması gereken mekanizmalarda çok eksikliğimiz var. Şu anda gerçekten de başvurabilecekleri kendilerini koruyucu mekanizmalar yok. Bunların gelişmesi, hak temelli bir yerden kurgulanması, kalıcılığının kurumsallaşarak var olması ve dolayısıyla çocuklar gelişirken başları sıkıştığı anlarda başvurabilecekleri mekanizmalara güvenip, kendi seçimlerini onun etrafında yapabilmeleri... Bizim amacımız çocuklar için kararlar vermek değil, onların kendi seçimlerini, kendi sağlıklı gelişimlerini tamamlayabilecekleri ortamlar yaratabilmek. Onlar için kararlar vermemiz çok yanlış ama diğer taraftan bazı programları yaparken bunları talep ediyoruz ve bu noktada da bence çocuklara ihanet etmiş oluyoruz. O yüzden yapmamız gereken dış çevrede, tüm temas alanlarında sağlıklı, olumlu mekanizmaları sunmak ondan sonra da çocuklar onları kullanırken yanlarında olmak ama fazla da karışmamak; o noktada kendi gelişimlerini tamamlamaları.

B.E: Bu hafta programı burada kapatıyoruz. Serra, katıldığın için çok teşekkürler.

S.M: Ben teşekkür ediyorum beni çağırdığınız için.

B.E: Şimdiden iyi yıllar.

L.Y: Herkese iyi yıllar, iyi bir 2007...

Meleğin Gör Dediği 19 Ocak 2007

L.Y: Merhabalar, Meleğin Gör Dediği programında, 94.9 Açık Radyoda, ben Laden Yurttagüler ve Başak Ekim'le berabersiniz. Bugün harika bir konuğumuz var, Pelin Esmer'le beraberiz ama tatsız bir başlangıç olacak sanırım: bugün çok kötü bir haber aldık ve programa da öyle girdik. Nereden başlamak lazım, nereden tutmak lazım aslında çok da emin değilim. Hrant Dink'in öldürüldüğünü öğrendik, çok da yeni...söyleyecek çok da bir şey bulamıyorum ama hiç bir şey söylemeden de bir sohbete başlamak hem kolay değil hem de içimize sinen bir durum değil... ne benim için ne de buradaki arkadaşlarım için...

B.E: Evet, hepimizi dehşete düşürdü gerçekten, söylenecek çok da fazla bir söz yok. Ailesi başta olmak üzere bütün Türkiyelilere sabır diliyoruz. İsterseniz size Pelin'i tanıtalım, Pelin Esmer belgesel yapımcısı, yönetmeni. Benim bildiğim ve etkilendiğim belgeselleri “Koleksiyoncu” - amcasıyla ilgili yaptığı- ve “Oyun”.

P.E: Zaten o kadar var...

B.E: Daha önce de film çalışmaların var ama, değil mi?

P.E: Evet daha önce yönetmen yardımcılığı yapıyordum.

B.E: Aslına Pelin sıkılmıştır belgeselinden bahsetmekten ama bugün özellikle “Oyun”dan yola çıkarak kadınlık hallerini tartışalım istedik. Toplumda kadın olmaya dair bir takım ezberlerimiz var, Pelin'in belgeseli de bu ezberleri kıran bir belgesel, özellikle köylü kadın olmaya dair. Biraz oradan başlayalım mı Pelin? Belgeselin ne anlatıyor ve sen o yaşam içinde neler gördün yani bunu toplumsallığı nedir?

P.E: Doğru, ezber bozması biraz hoşuma gidiyor aslında. Türkiye'de de yurt dışında da aldığım tepkilerden...kafamızda tabii ki ister istemez bir takım kategoriler, ayrımlar var. Tabii ki bu ayrımlar olmadan yaşamamız mümkün değil. Köydeki hayatla şehirdeki hayat en azında fiziksel koşulları itibarıyla farklı, dolayısıyla sosyal koşullar da farklı...kabaca konuşursak ilişkiler de farklı ama ben bu farklılıkları hoş ve olması gereken detaylar olarak alıp... gerçekten değişmeyen...insanda gerçekten değişmeyen şeyler beni ilgilendiriyor aslında. Bu filmde de daha çok anlarla ilgilendim yani onların kadın ya da köylü olmalarından ziyade onların yaşam içinde var olmalarıyla ve yaşam koşullarıyla beraber değişmeyen bir takım insani özellikleriyle ilgilenmeye çalıştım. Aldığım tepkilerde de bundan çok uzaklaşmadım ve aslında istediğimi epeyce ulaştığımı düşünüyorum çünkü çok farklı ülkelerde ve çok farklı kültürlerle izledim filmi. Ben artık filmi izlemeye tahammül edemiyordum ama sırf bu merakımdan bazı yerlerde oturup filmi seyrettim ve o kadar farklı yerlerde aynı tepkiler veriliyordu ki...tabi yurt dışında köylü ve kadın olmanın dışında ayrıca bir de Türk kategorisi var. Çok şaşıyorlar ve ben de şaşırmalarına çok şaşıarak tepki veriyordum. Gerçi aynı şaşıma İstanbul'daki seyircide de oluyordu, çok büyük bir fark yok, onu da söyleyeyim. İstanbul'daki seyirci de bu kadınların tiyatro yapmasına çok şaşıyor, hepimiz şaşıyoruz. Tamam bu da ayıp bir şey değil ama birbirimizi çok da tanımadığımızı görüyorum bu yüzden. Hayatta hep şaşırtıcı şeyler oluyor ama onlar var, onları görebilmek önemli.

B.E: Senin belgeselin bir yandan da onu görünür kılıyordu. O benzerliklerimizi görünür kılması da önemli, değil mi?

P.E: Ben hep o ön yargıyı sorguladım ve pek çok deneyimim bana yanlış olduğunu gösterdi. Köylü kadının şehirdeki kadına göre çok daha ezilen, hayatla mücadelesi çok daha ağır olarak ayrıldığını biliyoruz fakat ben bazı açılardan hiç de öyle olmadığını düşünüyorum. Onların hayatta şehirde yaşayan hemcinslerinden daha avantajlı oldukları konular var...ki bunların bir kısmı -buradakiler

böyle olduğuna hiç inanmasa da- kaldın erkek ilişkilerinde böyle olduğunu düşünüyorum.

B.E: Senin gözlemlediklerin nasıl avantajlar Pelin?

P.E: Çok dezavantajları da var tabii... ama gördüğüm en büyük avantajlardan birisi bir kere hayatla direk ilişki kurabilmeleri, dolaylamadan konuşabilmeleri, birbirleriyle iletişim kurabilmeleri... her duygu çok net bir şekilde birbirlerine aktarılabilir. Bu her yerde, her köyde böyle demek istemiyorum. Onların da yöresel... Yörük olmalarından kaynaklanan bir rahatlık, bir asilik de var tabii ki ama gerçekten bir netlik var. Bize göre, şehirde yaşayan insanlara göre en büyük avantajları bu: biz birbirimize derdimiz anlatmak için bir cümleyi 89 kere çevirip ona ulaşana kadar o cümle başka bir cümle haline geliyor zaten. Dolayısıyla anlaşıyoruz ve sanki birbirinden ayrı diller konuşan bir insanlar topluluğu... ben pek çok zaman öyle hissediyorum ve yoruluyorum.

L.Y: Kenar süsleriyle konuşmak diyorum ben ona, çok kıvamında kenar süsleriyle beraber konuşuyoruz bence.

P.E: Çok doğru, dünyayı çok dolaylıyoruz. En hoş özelliklerinden birisi bence o. Kadın erkek ilişkilerine gelirsek, tabii ki dezavantajlı oldukları yanlar var, şiddet de görüyorlar ama ben burada şiddetin daha az olduğuna asla inanmıyorum... fakat sevgileri ve aşkları o kadar göz doldurucu, o kadar tatmin ediciydi ki...akın ve sevginin de hiçbir zaman böyle pürüzsüz yani bizim çizdiğimiz gibi bir şey olması gerektiğini [gördüm]. Kadın ve adam-tabii ki dayak atılmasını kimse istemiyor, tabii ki adamın karsını dövmesi benim hiç hoşuma gitmiyor ama aralarında... çok farklı... adam bundan bazen öğrenebiliyor da, hatta pişman olduğunu söyleyebiliyor da. “ben içki içtiğim zaman kendimi kaybedip yaptım” deyip... bunun da çok büyük bir erdem olduğunu düşünüyorum. Birbirlerine sevgilerini, aşklarını “gerçekten” gösteriyorlar, o da dolaysız.

L.Y: Peki nasıl bir kadın? Belgeselden de bağımsız olarak nasıl yapılandırılmış bir kadın senin gözünde?

P.E: Oradaki kadın aslında çok çalışan, çok yorulan ve bu açıdan ezilen... hayat koşulları çok ağır ve kadınlar bir çok yerde olduğu gibi kadınlar erkeklerden daha çok çalışıyorlar. Fiziksel olarak koşulları çok ağır fakat eve para getiren kadınlar olduğu için bence evde çok ciddi bir güçleri de var. Hatta kocaları itiraf ediyordu, “Ben ev doğru düzgün ekmek getiriyor olsam bu işler bu kadar çok olmazdı, bilmiyorum tiyatroya izin verir miydin?” diyen bir eş vardı mesela. Bir kere ekonomik özgürlüklerinin olması -onlar çapa yaparak ekonomik özgürlüklerini kazanıyor, çok az para kazanıyor ama kocası işsizken çocuğunun okul parasını verebiliyor- onu evin reisi haline getirmiyor ama... çok yorulduklarını düşünüyorum ve okuyamadıkları için çok üzgünler. Bu çok içlerinde kalan bir şey ve çocuklarının okuması için gerçekten ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar. Ben tiyatroyla beraber de yaşamlarının çok olumlu etkilendiğini ve değiştiğini düşünüyorum. Günlük hayatta değişen bir şey yok, yine çapaya gidiyorlar, birkaç tanesi okulda hademelik yapmaya başladı. Gündüz hademelik yaptığı lisede akşam hiç utanmadan, sıkılmadan kostümünü, elbisesini, bıyığını takıyor ve prova yapıyor. Bu çok müthiş bir şey, burada biz utanır, çekiniriz; böyle bir şey yapabilir misin? Hayır. Bir kere kendilerine güvenleri çok olumlu bir şekilde... oyunun -filmin değil yani- özellikle tiyatro yapmalarının çok önemli bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Kocalarıyla ilişkileri de çok... kocalar gururlandılar, böbürlendiler “Bizim hanımlarımız neler yaptı” diye. Bunların hiç biri olmasa bile -ki bence hepsi çok önemli- en azından çok önemli bir terapi yolu bulmuşlar kendilerine.

L.Y: Tabii “Theatre Of The Oppressed”,* Ezilenlerin Tiyatrosu şeklinde...

*Ezilenlerin Tiyatrosu, [Paulo Freire](#)’nin [Ezilenlerin Pedagojisi](#) kuramından yola çıkarak [Augusto Boal](#)’in oluşturduğu bir [tiyatro](#) kuramıdır. (wikipedia)

P.E: Augusto Boal'in Brezilya'daki...

L.Y: ...evet tam da oradan referansla söyledim.

P.E: Gerçekten öyle ve bunu kendilerinin keşfetmiş olması beni çok mutlu ediyor. Ben buradan gidip “Hanımlar siz çok yeteneklisiniz, hadi bir tiyatro yapalım ben de sizin filminizi yapayım” asla demezdim.

B.E: O zaman zaten bu kadar da doğal olmazdı, filmi bu kadar etkileyici kılan bütün o doğallığı, hayata dair olan özlemleri aynı zamanda da hayata dair bütün sevinçleri çok güzel yansıtıyordu. Bütün bu hayatı beyazı ve karasıyla çok güzel yansıtıyordu. Biraz şundan bahsetmek istiyorum, hani dedin ya “Bu filmden sonra hayatları dönüşmeye başladı”, belgeselin, kameranın toplumda dönüştürücü rolü. Bir yandan satır aralarını bize görünür kılarken bir yandan da ilişki kurduğu toplumda dönüştürücü bir rolü var mı belgeselin? Böyle bir şeye inanıyor musun Pelin?

P.E: Tabii ki var. Hangimizin karşısına kamera koysan farklı bir ses söylemle...ses tonumuzun bile değişeceğini düşünüyorum. Onlarıki de değişti tabii ama çok da fazla değişmedi çünkü onların filminden daha önde gelen bir misyonları ve o oyunu o köyde rezil olmadan sergileme görevleri vardı. Doğallık adına o açıdan değişmedi ama şu açıdan tabii ki değişti: onlar için – her evde televizyon var ve televizyonun hayatlarına getirdiği -olumsuzun yanında- çok da olumlu şeyler var, pek çok şeyden haberdarlar. Burada oturup romantik bir şekilde köylerde kimsenin hiçbir şey bilmediğini düşünmek çok büyük bir cahillik. Her konuda konuşabiliyorlar ve bence bunda televizyonun çok büyük etkisi var. Tabii keşke daha güzel şeyler seyretseler ama televizyonun, kameranın büyük mass*lere, topluluklara ulaşmanın en önemli yolu olduğunun farkındalar. Bir kadın programına, mesela Esra Ceyhan'ın programına katılmak bile-ben onları tanımadan önce katılmışlar- yollarının onunla açıldığını çok farkındalar. Mesela dediler ki “Biz o programa katılmasak, o kamera olmasa gazetede haber de olmazdık, gazetede haber olmasak da sen o haberi okuyup, gelip bizim filmimizi yapmazdın”. Ben o filmi yapmasaydım o filmi Ruanda'da, İspanya'da, New York'da ya da ne bileyim İtalya'daki izleyici izleyemezdi. Bunlar hep kamera ile olan şeyler ve bunun tabii ki çok farkındalar ve onların da söylemek istedikleri bir şey vardı. Onlar benden daha misyoner, ben bu filmi çok misyoner gibi yapmadım açıkçası. Beni çok heyecanlandıran birşeydi ve ben o karakterleri çok merak ediyordum... beni iten şey oydu ama onlar bu oyunla gerçekten seslerini duyurmak ve bir şey söylemek istiyorlar.

L.Y: Başka bir varoluş biçimi aslında, tam da öyle...

P.E: Evet, tam da öyle ve bunu sadece köylerinde yapmak istemiyorlar. Aslında en cesaret gerektiren şey köylerinde oynamaları çünkü köydeki o seyircilerin hepsinin kafasına taş atıyorlar, orada kaynana da var, doktor da var, komutan da var taş attığı... hepsi [oyunu] en önde seyrediyor; en büyük cesaret bu zaten ama istiyorlar ki onların dışında şehirliler görsün. Onlar yurtdışını pek düşünmüyorlardı en başta, ben de bilmiyordum nereye gşdeceğiz, ne yapacağız... ama mesela İstanbul'a gelmiş olması onlar için çok önemliydi çünkü kamera yoluyla şehirli insanların onlardan haberdar olup “Bak biz de bunu yapabiliyoruz.” demelerine yardımcı olacaktı. Dolayısıyla kameranın-hele ki böyle bir konuda-... onlar da bunu çok güzel kullandılar diye düşünüyorum.

B.E: Evet, bir ara verelim isterseniz. Laf lafı açıyor ve biz her seferinde ara vermeyi unutuyoruz. Bugün Johnny Mitchell'dan bir parça seçtik “Both Sides Now”...

-müzik arası-

L.Y: Evet Meleğin Gör Dediği programında 94,9 Açık Radyo'da tekrar beraberiz. Pelin Esmer ile

*Mass “Yığın, topluluk”

konuşmaya, görüşmeye ve gülüşmeye devam ediyoruz. En son kameranın nasıl etkilediğinde kalmıştık, aslında arada şöyle bir konuşma geçti: “Dondurmam Gaymak”la “Oyun” arasındaki benzerlik Pelin'e çok hoş birşeyler anlattı, belki burada size de aktarır.

P.E: İki film çok benzetildi, bir dde aynı yıl çıkması da çok hoş oldu tabii. Ben “Dondurmam Gaymak”ı çok sevdim. Orada da bir oyuncu hariç hepsi amatör...o belgesel gibi kurmaca yapmıştı ve ben de kurmaca gibi belgesel yaptım. Benimkilerin hepsi amatördü ve onların doğallığı ortak noktamızdı tabii. Benimkinde komedinin yanında çok ağır şeyler de vardı, Yüksel* bizi filminde o kadar üzmedi, onda daha çok güldük ama evet, ben her ikisinin de aynı yıl çıkmış olmasından hoşnutum. Bir enerji yarattı galiba, oyuncu olmayan, Anadolu'dan kabiiyetlerin çıkabildiğine dair... ikisini bir arada, aynı yılüretilmiş olması hoşuma gitti.

B.E: Ben yine kameranın dönüştürücü rolüne dönmek istiyorum. Biliyorsun bu dünyada da çok tartışılan bir konu, kamera aktivist bir araç haline dönebilir mi? Bunun en popüler örneği Micheal Moore'un yaptığı, Nike'ın çocuk işçi çalıştırdığını görünür kılıyor ve bu kamuya açıldıktan sonra Nike çocuk işçi çalıştırmaktan vazgeçtiğini açıklıyor. Bunun örnekleri çeşitli, sen kameranın, belgeselin böyle bir aktivist rolü olduğuna inanıyor musun?

P.E: Var tabii ki ama bunun çok tehlikeli [olduğunu] ve çok dikkatli olunması gerektiğini düşünüyorum. Çok bıçak sırtı bir durum bu, kamera tabii ki 1900'lerden beri ciddi bir şekilde politik silah olarak kullanılıyor. Sovyetlerden, Hitler zamanından bahsedersek ne kadar güçlü bir silah olduğunu... bu silah bazen kötülerini öldürüp iyileri kurtarabilir ama yanlış da sapabilir, çok güçlü bir silah. Ben şahsen kamerayı böyle kullanmaya yakın hisseden birisi değilim. Ben daha çok söyleyeceklerimi, hissettiklerimi... ben daha çok soru sormaya yönelik bir insanım, cevap vermekten çok. Bende o cevabı arıyorum yaparken ama tabii ki kullanılabilir ve gerçekten çok dikkatli kullanılması gerekiyor. Bir şeye çok inanır, yanlış olduğunu bilir ve ona karşı savaş açarsınız, sonra karşı taraf size karşı savaş açıyor ve bir noktadan sonra -afedersiniz- sidik yarışına dönerse bütün etki yok alabiliyor. Dolayısıyla ben insanların aslında... insanlara soru sordurmayı cevap vermekten daha önemli buluyorum. Bu tip aktivist filmler de daha çok insanlara hazır cevaplar vermeye yönelik oldukları için korkum oradan kaynaklanıyor. Bu daha tehlikeli ama soru sordurmanın hiçbir tehlikesi yok.

L.Y: En azından başkalarını da düşünebilir hale getiriyor.

P.E: Aynen öyle.

B.E: Bu günkü programımızı da kapatmak zorundayız yine çok çabuk geçti. Herkese iyi hafta sonları ve herkese sabır dileyelim tekrar... iyi akşamlar.

L.Y: Pelin, teşekkür ederiz, iyi ki geldin

P.E: Ben teşekkür ederim, bu kadar üzücü bir güne denk gelmesi... buraya gelmeden hemen önce öğrendik. Hrant Dink ile ilgili çok çk üzgünüm, ailesine sabır diliyorum.

L.Y: Benzer bir şekilde herkese sabır diliyoruz, iyi hafta sonları. Hoşçakalın...

*Yüksel Aksu: “Donurmam Gaymak” filmi senarist ve yönetmeni.

Meleğin Gör Dediği 2 Şubat 2007

L.Y: Merhabalar, 94.9 Meleğin Gör Dediği programında ben Laden Yurttagüler ve Başak Ekim'le berabersiniz. Bugün yine çok hoş bir konuğumuz var. KEDEV'den geliyor, Kadın Emekini Değerlendirme Vakfından Şükran Uzun. Şükran bir sesini duyalım merhaba de...

Ş.U: Merhabalar.

L.Y: Hoş geldiniz.

Ş.U: Hoş bulduk.

L.Y: Birazcık KEDEV'in yaptıklarından konuşacağız bugün, onun üzerine de Şükran'ın yürüttüğü çalışmalardan konuşacağız. Kadının güçlendirilmesine ve kadın, çocuk ve aile ilişkisine dair konuşacağız, bu arada toplumsal örgütlenme içinde bakıma dair bir şeyler de konuşmuş olacağız.

B.E: Bugün aslında biraz çocuk bakımını ele alalım dedik. Bütün kadının güçlendirilmesi çalışmalarında kadının özel alandaki rolü çok görünür değil, çok da tartışma konusu edilmiyor. Bu da “Çocuk kimin?” sorusunu aklımıza getiriyor. Türkiye toplumunda çocuk bakımı genelde kadının rolü olarak görülüyor. Sizin modelleriniz aslında bu ezberimizi kırıyor: mahalle temelli çocuk bakım modelleri. Biraz oradan başlayalım isterseniz. KEDEV'in bu alanda 20 yıllık bir tecrübe birikimi var. Biraz modelinizi anlatır mısınız? Nasıl başladınız? Mahalle temelli çocuk bakımı nedir?

Ş.U: Zaten kadının çocuğa bakma, çocuğu eğitme gibi potansiyel bir durumu var. Bu potansiyeli en iyi şekilde ortaya koyması gerekiyor, evinde yaptığı hizmet hiçbir şekilde gözüküyor, bir yandan da kadın üretime ve aile bütçesine katkı sağlamak istiyor. Bu amaçla kadınlar kendi mahallelerinde bir araya gelip örgütleniyorlar, bir grup oluşturduktan sonra vakfa müracaat ediyorlar. “Ne yapabiliriz? Bize destek olun, girişimci olmak istiyoruz.” diyorlar. Vakıf olarak akla en yakın olarak kooperatif kurmak geldi. Kooperatif kurup bir araya geliyorlar, bu kooperatifle beraber çocukları da erken çocuk eğitiminden yararlansın amacıyla oyun odaları açılıyor. Bu oyun odalarının yönetimi tamamen ailelerin kendi inisiyatifi doğrultusunda yapılıyor. Biliyorsunuz, çocuk bakımının maliyeti çok yüksek rakamlara ulaşabiliyor ve Türkiye koşullarında da herkes yuvalardan yararlanamıyor.

B.E: Genelde de yuvalar özel, değil mi? Devletin yuvası hemen hiç yok gibi.

Ş.U: Milli Eğitim'e ya da Sosyal Hizmetler'e bağlı olarak açılıyor.

B.E: Oyun odası modelini biraz açabilir misiniz?

Ş.U: Bizim oyun odalarımız açılırken aileler tamamen bu sürecin içinde çünkü talebi kendileri belirliyorlar. “Çocuğumuz okul öncesi eğitimden yararlansın” talebiyle geliyorlar. “Birlikte ne yapılabilir” diye maliyeti düşürmek için fikirler geliştiriliyor, yerel yönetimleri de harekete geçirip bölgedeki belediyeyle işbirliği içinde mekanı temin edebiliyorsak ailelerde yönetime katılıp, iş gücüyle, emeğiyle oyun odalarının maliyetini düşürüp bu merkezleri birlikte yürütüyorlar. Şu anda çalıştığımız alanlar Bahçelievler, Diyarbakır, Mardin, Düzce, İzmit, Kağıthane, Beyoğlu Belediyesi, Van, Çanakkale, Biga ve Çorlu. Yeni girişimci kadınlar da bize müracaat ediyor ve kooperatif eğitimi aldıktan sonra, liderlik, girişimcilik eğitimleri aldıktan sonra oyun odaları fikri ile bize baş vuruyorlar. Biz de mekan bulunduktan sonra destek oluyoruz. Vakıf bir yandan da kooperatiflerin devamını sağlamak için proje desteği veriyor, projeler yazıyor.

L.Y: Bu projeler nedir? Kadınların iş yapmasını sağlayan projeler mi?

Ş.U: Kadınların girişimcilik ve iş, beceri, kapasite artırma... sosyo-ekonomik düzey değişsin, gelir getirici etkinlik sağlansın amacıyla...

L.Y: Şöyle bir şey mi? Bir taraftan kadınlar kendi içlerinde üretmeye devam ederken, bir taraftan da mahalle temelli örgülenerek hepsinin çocuğu mu bakılıyor?

Ş.U: O mahalledeki kadınlar öncelikli ama dışardan da... okul öncesi eğitiminde de bazı modeller geliştiriyoruz. Geçen sene Milli Eğitim Bakanlığı'nın da onayladığı “Erken Çocuklukta Farklılıklara Saygı” projesi uygulandı. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 15 okulda, özel okullar da buna dahil oldu, bizim okullarımız pilot bölge seçildi ve program müfredatın değişmesine kadar yürüdü. Okul öncesi müfredat değişti, farklılıklara saygı, hoş görü hedefleri koyuldu.

L.Y: Bir oyun odasında ortalama kaç çocuk var?

Ş.U: O alanın büyüklüğüne göre değişiyor. İki metre kareye bir çocuk düşüyor.

L.Y: Böyle bir hesabınız da var yani, çocukların belirli bir alana sahip olması için.

Ş.U: Tabii, hem Sosyal Hizmetler'in hem de Milli Eğitim'in belirlediği bir standart var ve ona uymaya çalışıyoruz. Eğer mekan küçükse, çocukların mümkün olduğu kadar yararlanmasını hedeflediğimiz için günlük ya da saatlik olarak çocuk istediği zaman merkezden yararlanabiliyor. Diğer türlü 20 kapasiteli bir mekandan sadece 20 çocuk yararlanıyor, ancak saatlik olunca... önemli olan çocukla kaliteli vakit geçirmek, kısa da olsa verimli ve hoş vakit geçirmek. Bunu böyle gerçekleştiriyoruz.

B.E: Demin belediyelerden bahsettiniz. Belediye ne sağlıyor? Mekanı mı sağlıyor? Fonluyor mu?

Ş.U: Belediyelerin bizimle yaptıkları projeler protokole bağlı olarak değişiyor. Örneğin Bahçelievler Belediyesi elektrik, su, doğal gaz, mekan temini gibi desteklerde bulunuyor. Aileler, kooperatif üyeleri öğretmenlik yapabiliyor, yönetime dahil oluyor, bütçe, maliyet hesaplarını yapıyor yani emeğiyle herkes katılıyor ve herkes ekonomik olarak çok rahat faydalanabiliyor. Böylelikle çocuklarımız okul öncesi eğitim almış oluyorlar.

B.E: Aileler de yönetime katılıyorlar değil mi?

L.Y: Yönetimin nasıl belirleneceğine de aileler mi karar veriyor? Bunu aslında biraz konuşmuştuk, enteresan...

Ş.U: Yönetim deyince aileler biraz çekiniyor, kendi kapasitelerine hiç güvenmiyorlar. Oysa bire bir sohbet ettiğimizde “Ne iş yapıyorsunuz?” “Muhasebe, basın yayında çalışıyorum” gibi cevaplar alıyoruz. “Tamam, bunlarla bizi destekleyebilirsiniz. Yuvanın masrafları varsa neyi nereden daha uygun alabiliriz? Günlük hesaplarla...” . Özel yuvalarda da bir öğretmenin de bir yöneticisi ve stajyeri vardır. Bizim programlarımız daha çok yaşayarak öğrenme eksenli olduğu için çocukların çevreyle etkileşim içinde olması gerekiyor. Bu süreçte aile ile birlikte çocuklar da katılıyor. Mesela sorumluluk alan aile ile birlikte çocuk da alış verişe gidiyor. Yaşayarak öğreniyor ve sorumluluk alıyor.

L.Y: Deneyimsel öğrenme...

Ş.U: Tabii, deneyim sağlıyor.

L.Y: aslında şunu sormak istiyorum: belediyelerin var olması, mahalle temelli bir örgütlenme, ailelerin örgütlenmeye katılması... yani dayanışma içinde ve ortaklaşa yapılan faaliyetler. Yerleri saydınız, Mardin'de var, Bahçelievler'de var, Diyarbakır'da var... Yerleri nasıl seçiyorsunuz?

Ş.U: Genelde kadınlar bize müracaat ediyor. KEDEV dönem dönem “Kooperatif Birliği” adı altında çeşitli toplantılar organize ediyor. Kadın kooperatiflerinin haberi oluyor çünkü duyuruluyor. Burada bilgi alış veriş ve deneyim paylaşımı oluyor. Eğer oyun odası yoksa ve yeni kurulmuşsa, kurulmak istiyorsa ve ne yapacağını bilmiyorsa vakfa müracaat ediyorlar. “Biz 7-8 kişi bir kadın grubu oluşturduk, bu konuda bize nasıl yardımcı olursunuz?”. Vakfın elinde çeşitli eğitim modelleri var, girişimcilik, liderlik, kapasite artıma, iletişim becerileri konularında eğitimler sırayla verildikten sonra “Peki çocuğumuz ne olacak?”. Çocuk sürekli gündemde olduğu için, en azından toplantıya gelirken çocuğunu nereye bırakacağını düşünüyor, bu halde de çözüm olarak oyun odası ortaya çıkıyor.

B.E: Peki, girişimci olmayan ama dışarıda başka işlerde çalışan kadınlar da sizin yuvalarınızdan yararlanabiliyorlar mı? Herhalde en zor olan şey bu sosyal hizmet modellerine ulaşım ki sizinki bir sosyal hizmet modeli. Belki de çoğu kadın farkında bile değil böyle bir...

Ş.U: Vakfın 20 yıllık bir erken çocuk eğitimi deneyimi var. sürekli program geliştirip araştıran, yeniliklere açık bir vakıf. Okul öncesi eğitim için bir takım alternatif programlarımız var. Mesela çocuk merkezli eğitimde çocuk her şeyi kendi yapıyor, kendi kurallarını kendisi belirliyor, işleyişin içine katılıyor yani günlük yaşamda ciddi anlamda sorumluluk alıyor. Çevre programları uygulanıyor, doğal kaynakları verimli kullanma, atıkları değerlendirme gibi. Cinsiyet ayrımı gözetmeyen eğitim modeli var, dediğim gibi farklılıklara saygı...ilkokula hazırlık programı var,sadece defter, çizgi üzerinde değil de çocuklar dönem içinde ilkokula gidip, oradaki ortamı görüp hazırlanıyor. İlkokuldaki öğretmenler yuvaya davet edilip karşılıklı bilgi alış veriş yapıyor. Kendi kültürüyle barışık olsun diye yöresel programlar var. bu programlarda ilk çocuk ve ailesi bizden faydalandığı için çevresine duyuruyor. Bir çok yuvamızda hiçbir reklam ve tanıtım işlemi yapılmadan her yıl kapasite doludur. Halk kendi kendine anlatıyor ve yaygınlaşma öyle oluyor.

B.E: Toplum temelli yaklaşımın faydası da orada.

L.Y: Peki süreç içinde oyun odalarına destek veriyor musunuz? Yani kuruldu ve yönetimlerini zaten kendileri yapıyorlar ama tazeleme eğitimleri vermek, herhangi bir destek eğitimi vermek gibi...

Ş.U: Öğretmenler ve mahalle annelerimiz var. Bir de “Mahalle Anneliği” programımız var, ondan da bahsedeceğim size. Grup liderlerimiz ve annelerimiz için çeşitli eğitim programlarımız var, hizmet içi eğitim seminerleri şeklinde. Bazen onlar ihtiyaçları doğrultusunda talep ediyorlar bazen de biz gözlemler doğrultusunda eğitim veriyoruz. Mesela oyun odalarında kalite anlayışı deyince ne anlıyoruz? Yuvanın şık olması, eşyaların pahalı olması anlamında değil eğitimde kalite ne demek, çocukla iletişim ne demek, gerçekten çocukla bire bir oynama ve öğrenme ne demek? Bir de yürüttüğümüz “Mahalle Anneleri” programı var. 0-2 yaş için Türkiye’de fazla kreş yok, genelde evde kadınlara baktırılıyor ya da aile destekliyor, ben de çocuğuma baktırdım. Bu program 0-2 yaş çocuklar için gönüllü anneler -çocuğu olan da olabilir- çeşitli eğitimler alıyorlar ve öncelikle kendi bölgelerinde ev ziyaretleri yapıyorlar. İhtiyaç tespiti yapıp kooperatif merkezlerini duyurup oraya davet ediyorlar. Kadın çocuğuyla beraber merkeze gelip oyun odalarını görüyor, oyun odalarının bir odası da 0-2 yaş için düzenleniyor. Anne çocuğuyla beraber buralarda oyun oynuyor ve onu sıkmadan küçük küçük bilgilendirici mesajlar ve bebek kaç aylıksa ona göre eğitim destekleri veriliyor. Evde de izleme yapıp izleme takip formlarında ailenin ihtiyacını ortaya çıkaracak sorular soruluyor. Çıkan veriler doğrultusunda çeşitli toplantılar yapılıyor.

L.Y: Bir ara verelim mi? Harika anlatıyorsun, bir nefes alalım ondan sonra devam edelim.

-müzik arası-

B.E: Meleğin Gör Dediği programında Şükran Uzun'la beraberiz. Şükran KEDEV'den ve 20 yıldır mahalle temelli çocuk bakımı üzerine çalışıyor. Biz de bu gün çocuk yuvalarını konuşuyoruz, Şükran bize modeli anlattı, ailelerin katıldığı, belediyelerle işbirliği yaptıkları son derece enteresan bir toplum temelli çocuk bakım modeli aslında. Çocuklar burada hem bakılıyorlar hem de eğitim alıyorlar ve çocuk yoksulluğu ile mücadelede de okul öncesi eğitimin önemi sıkça vurgulanıyor. Siz çocukları izliyor musunuz? Bu yuvalardan çıktuktan sonra eğitimde devam ediyorlar mı? Eğitimle ilişkilerini izlemek için elinizde araçlarınız var mı?

Ş.U: Bizim projelerimizden bir tanesi de bu çocukların izlenmesi, başarı düzeyleri ne durumda, yaşamlarını nasıl sürdürüyorlar? Bununla ilgili çalışmalar yapılıyor, mesela vakıf açıldığından beri bir kitap yazma projesi vardı. 1986 yılında vakıf açıldığından bu yana çocuklar araştırıldı, onlarla görüşmeler yapıldı ama bu çalışma henüz sonuçlanmadı. Kendim de zaten öğretmenlik yaptım, kendi çocuklarımla okul başarı düzeylerini izleyebiliyorum ve iyi durumdalar.

L.Y: “Üniversiteye gidiyorlar” demiştin dışarıda.

Ş.U: Tabii ki.

L.Y: Az önce arada şunu konuştuk aslında: Şükran'ın da söylediği yuvaların sayısı, açılıp kapanması ve sürdürülebilirliği ile ilgili bir sıkıntı var. Başak da bunun bir model olmasıyla ilgili diyordu ki...

B.E: Türkiye'de aslında bir çok alanda olan bir sıkıntı, Sivil toplum örgütleri çok iyi ve toplum dokusuna uygun modeller üretiyorlar ve daha da yaratıcı şekilde bunları ortaya koyuyorlar ama her zaman bir yaygınlaşma ve sürdürülebilirlik sorunu oluyor. Burada da çocuk bakımı ve okul öncesi eğitimin bir devlet politikası ve bir öncelik haline gelmesi çok önemli herhalde. Sizin bu modelleri yaygınlaştırmak ve biraz da politikalara dönüştürmek için yaptığınız çalışmalar var mı? Bu alanda ne yapılabilir diye biraz düşünmek lazım herhalde, değil mi?

Ş.U: Çeşitli çalışmalar yapıyoruz. Üniversitelerden -Marmara Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi- destek alıyoruz ve danışmanlar programımıza bakıyorlar. Sosyal Hizmetlerle de kısa dönemi “Mahalle Anneliği” projesi yürütüldü ama daha sonra devam etmedi. Bu programları kadınların talebi üzerine yürütüyoruz ve bu konularla genelde vakıf başkanı Şengül Akçar ilgileniyor. Bu modeli göstermek için geçen yıl Milli Eğitim müdürü ile bir yurt dışı seyahatleri oldu. Almanya, Hollanda ve çeşitli Avrupa ülkelerinde mahalle yuvalarını göstermek için bir seyahat düzenlendi.

L.Y: Aslında farklılıklara saygı ile ilgili eğitimin müfredata girmesi bunun ip uçlarından bir tanesi ama Başak'ın söylediği modelin yerleşmesi için çok küçük bir adım, başka bir şey yapmak lazım belki de.

B.E: Bunun politikasını yapmak son derece önemli, çocuk bakımını da kadın gündemine dahil etmek önemli herhalde, değil mi?

L.Y: O anlamda KEDEV'in yaptığı şey hem kadınlarla hem de çocuklarla ilgili sosyal haklara ilişkili meseleleri örtüştüren bir şey.

Ş.U: Aslında kadınla çocuğu birbirinden ayırmadan...çünkü kadın güvenli bir ortamda çocuğunu

her an gözlemleyebiliyor, yönetimi, eğitimi kendisi planlıyor. Yani kendi denetiminde, kendi istekleri doğrultusunda çocuğu yetiştirme şansına sahip.

L.Y: Dışardan da destek alıyor ve kendi öznel gelişimine dair destek eğitimler alabiliyor... Evet, bu günlük de bu kadar. Çok keyifliydi, iyi ki geldin Şükran, çok teşekkürler.

B.E: Çok teşekkürler, ağzına sağlık.

Ş.U: Ben teşekkür ederim.

L.Y: İyi hafta sonları.

B.E: İyi hafta sonları.

Meleğin Gör Deddiği 16 Şubat 2007

B.E: Merhabalar, Meleğin Gör Deddiği programına hoş geldiniz. Bir cuma günü Laden Yurttagüler ve ben Başak Ekim tekrar sizlerle beraberiz. Bu gün yine çok değerli bir konuğumuz var, Zelal Yalçın. Kendisi Mor Çatı örgütünü temsil ediyor. Bugün bir parça şunu tartışalım istedik: Türkiye'de kadına karşı şiddet ne kadar görünür? Kadın örgütleri ve özellikle Mor Çatı kadına karşı şiddeti görünür kılmak anlamında ne tür faaliyetlerde bulunuyorlar? Bunlara odaklanalım dedik. Zelal, bir parça bize derneği tanıtmakla başlarsan...

Z.Y: Öncelikle herkese merhabalar. Mor Çatı Kadın Sığınağı vakfı aslında kadın hareketinin önemli kazanımlarından bir tanesi. 1980 sonrasında evlere kapanmış olan kadınların kendi kadınlık durumlarının farkındalığını oluşturmak üzere bir dizi bir araya gelmeler yaşıyorlar. Daha sonra kadına yönelik aile içi, şiddetin ne kadar görünmez olduğunun farkına varıyorlar ve 1987'de bununla ilgili bir kampanya örgütleniyor. Bu kampanyayla beraber bir dizi sokak etkinlikleri düzenleniyor. Bunlardan birinde büyük bir kadın mitingi örgütleniyor ve aslında örgütleyen kadınların da umduğunun çok ötesinde bir talebin olduğunu gösteriyor. Devamında yurt dışındaki örnekler de takip ediliyor ve bu Türkiye'deki ikinci dalga feminizm sürecine tekabül ediyor. Türkiye'de bunun öncesinde de feminist hareket, kadın hareketi var ve 80 sonrasında gelen ikinci dalga aile içi şiddeti eksen alarak bazı faaliyetler yürütülüyor. Mor Çatı Kadın Dayanışma Merkezi de bunun üzerine oluşturuluyor. 1990 yılında kuruluyor ve o günden bu güne devam eden ciddi bir mücadele var, aynı desteği sağlayan açılan bir sürü başka kadın kurumu da var.

L.Y: Mor Çatının özelinde olduğu için şunu sormak lazım belki de: Aile içi şiddet dediğimizde tam olarak neyi kastediyoruz? Onu birazcık açsak...

Z.Y: Gerçekten de biraz muğlak bir ifade bu ama biz o muğlaklığın kaldırılması gerektiğini ve aile içinde şiddeti uygulayan erkeğin ve şiddetin uygulandığı kadının olduğunu görmek gerektiğini, bunun altında yatan erkek egemen zihniyetin çözümlenmesi gerektiğini ve kadının güçlendirilmesi gerektiğini ön görüyoruz. Bu yüzden de biz kendi çalışmalarımızı aile içi şiddet değil “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” olarak çerçevelendiriyoruz.

L.Y: Kadına yönelik aile içi şiddet üzerinden devam ederek neler yaptığını biraz somutlaştırarak - felsefi arka planı bu- önünde neler yapıyorsunuz, anlatır mısın?

Z.Y: Biz neler yapıyoruz? Mor Çatı Kadın Danışma merkezi 17 yıldır faaliyet gösteriyor: kendisine ulaşan kadınlara sosyal, hukuki, psikolojik destekte bulunuyor. 95-98 yılları arasında üç yıllık bir bağımsız sığınak deneyimimiz var. bu yıllar arasında 350 kadın ve beraberindeki 250 çocuk şiddetsiz bir ortama geçebilmenin desteğini gördü Mor Çatı'dan. Daha sonra sığınma evimiz finansal sıkıntılar nedeni ile kapatıldı. O zaman Mor Çatı'nın sığınağının kapanmış olması Mor Çatı'nın kapandığı algısını yarattı ama bu hiçbir zaman olmadı. Son olarak 2005 yılında Beyoğlu Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile beraber bir sığınma evi açıldı. Burada da yaklaşık 1,5 yıldır 85 kadın ve 70'e yakın çocuk burada destek almaya devam ettiler. Gönüllü avukatlarımız var, arayan kadınların hukuki sorunlarında gönüllü destekte bulunuyorlar ayrıca onların faydalanabileceği, sorunlarının çözümleri için var olan mekanizmalara yönlendirmelerde bulunuyoruz. Olmayan mekanizmaları ortaya çıkartarak oluşturulması gerektiği noktasında baskı grupları kuruyoruz. Diğer kadın örgütleri ile bir araya geliyoruz; TCK Kadın platformu var, Türk Ceza Kanunu ile ilgili... 4320 kampanyası ve Aile Kurma Yasası bu kampanyanın bir kazanımı. Buna benzer politik faaliyetler yapıyoruz aynı zamanda.

B.E: Bir şey sormak istiyorum: Mor Çatının bir sığınak deneyimi var , bu gün kaymakamlıkla da böyle bir çalışma var. Sığınakların bir sürdürülebilirlik sorunu var ama bir yandan da kadın sığınağının bir kadın duyarlılığı bağlamında yürütülmesi lazım. Burada devlet sizce nerede

duruyor? Kadın örgütleri nerede duruyor?İ nasıl bir sığınak modeli bu sürdürülebilirliği sağlar?

Z.Y: Sığınaklar için kadın hareketi çok ciddi mücadele verdi ve meclisten bir yasa geçirdiler: nüfusu 50 bini aşan belediyelerin sığınma evi açmasını ön gören bir yasa. Ancak her zamanki tutumla, algılayışla bu yasanın içine “imkanları dahilinde” diye bir ifade konuldu ve maalesef bu gün Türkiye'ye baktığımız zaman-kişisel bilgim bu, bize ulaşan bilgi bu- üç belediye hariç sığınma evi olan belediye bilmiyoruz. Varsa bildirsinler ve koordineli çalışalım bir taraftan da. Sığınma evi açmakla bir şey çözülüyor aslında. Bu tek başın bir çözüm değil, bunun öncesi var, o anı var, sonrası var. biz mümkün olduğunca kadınların kendi sosyal ortamlarından yoksun kalmadan hayatlarına devam edebilmelerini ve şiddetsiz bir hayata geçebilmelerini desteklemek istiyoruz ancak bazı hayati durumlar oluyor ki bu anlarda sığınma evleri kadınların mecburen barınacağı bir alan haline geliyor. Sığınma evlerinde kadın bakış açısının olması çok çok önemli bir şey, olmadığı takdirde kadın önceki şiddet dolu hayatının bir devamını orada yaşamaya başlıyor. Bu da kadını güçlendirmeyi hedeflerken güçsüzleştiren bir şey oluyor: ölümden korkutup sıtmalı bir hayata mahkum ediyor. Bu anlamda 10 yıldır yapılan kadın sığınakları kurultayı var: başlarda 10 kadın kurumunun katıldığı, ancak bu gün 70lere varan kadın kuruluşunun, bunun yanında Sosyal Hizmetlerden kurum çalışanı kadınların, valiliklerden kadın kurumu çalışanı kadınların katıldığı bir kurultay yapıyoruz ve her sene orada sığınak ilkeleri, bir sığınacağın nasıl yürütülmesi gerektiği, hangi algılayışla yürütülmesi gerektiğinin altı çiziliyor, deklare ediliyor. Bunlar meclise ve ilgili yerlere gönderiliyor ama baktığımız zaman maalesef sığınma evlerinde kadınların yargılandığı, tam da o erkek algılayışla ve o toplumsal cinsiyet rolleriyle kadınlarla ilişki kurulduğu fark ediliyor. Biz de diyoruz ki: kadınlar zaten her zaman yargılanıyor, bastırılıyor, bir kere özgür olmalarını sağlayabilmek lazım. En azından bu şansı vermek lazım. Bize geldiklerinde kadınlar şunları söylüyor ve bu bana bir çok fiziksel izden daha kötü hissettiriyor: “Hayatımda ilk defa birisi bana ne yapmak istediğimi sordu” cümlesini kuran bir çok kadınla karşılaştık. Bu bir yandan kendimizi çok güçlü hissettiriyor ama bir yandan da inanılmaz üzücü de bir şey.

L.Y: O zaman bir model önerdiğinizizi söyleyebilir miyiz? Sosyal Hizmetlerle bu kadar koordineli çalışıyorsanız bir model de öneriyorsunuz, sürdürülebilirliği olan, devlet tarafından belki de kurumsallaştırılacak ve sizin deneyiminize dayandırılacak...

Z.Y: Evet, kadın kurumları bu sığınak ilkelerini belirlerken uluslar arası standartlara da bakıyorlar kendi deneyimlerine de bakıyorlar. Yani hem öznel, Türkiye koşullarına uygun, hem de uluslar arası ilkeler dahilinde... mesela Uluslar arası ilkeler der ki “Sığınma evlerinin yerleri gizlidir”, “iç bir zaman adresi vesairesi verilmez” der ancak pratiğe baktığımızda o sığınma evinin bulunduğu mekanı-maalesef ki, bilmeyen yoktur. Bu ülkede gerçekten traji-komik olaylarla karşılaşılır. En son katıldığımız bir toplantıda bir arkadaşımız şunu anlattı, çalıştığı sığınma evinin önüne polis tarafından bir kadın getiriliyor ve sığınacağın başvuru kabul etmediği bir saatte getiriliyor. Ondan sonra mahallede müthiş bir hengame kopuyor ve bilmeyende öğrendi artık bilmeyen kimse kalmadı yani. Yer mi değiştirilecek, ne yapacağız? Böyle çok ciddi sıkıntılarla karşılaşılıyor.

B.E: Zaten sığındıktan önce danışma merkezine gelmeleri gerekiyor, değil mi? Sığınak ikinci adım.

Z.Y: Kesinlikle, zaten danışma merkezlerinin olması çok çok önemli çünkü kadınlar şiddete maruz kaldıklarında çıkmaz hissettiklerinde, çaresiz hissettiklerinde akıllarına gelen ilk düşünce kendilerini bir sığınma evine atabilmek, orada güvenliğinin sağlandığına inanmak. Oysa başka çözümler de var, 4320 gibi bir çözüm var. 4320 sayılı bir yasa var 98 yılında kabul edildi, uygulamada inanılmaz sorunlar yaşanıyor ama ne olursa olsun kadın hareketinin en önemli kazanımlarından biridir. Bu yasayla her ev bir sığınak haline getiriliyor aslında; yasa diyor ki , “Aile içinde şiddet uygulayan birey 3 ile 6 ay arası evden uzaklaştırılır, bunu ihlal ettiği takdirde de kendisi hakkında cezai müeyyide uygulanır”. Danışma merkezleri kadınlara bu imkanları sağlıyor kadınlara, bunun bilgilendirmesini, bunun donanımını sağlıyor. Avukatlık desteğiyle, baronun

desteğiyle... Baro'da da kadın Hakları Uygulama Merkezi var.

L.Y: İstanbul Barosundan bahsediyoruz, değil mi?

Z.Y: İstanbul Barosunda, Ankara Barosunda var, aslında her Baroda oluşturulması gereken bir oluşum.

L.Y: Diyarbakır'da var bildiğim kadarıyla.

Z.Y: Diyarbakır'da var, her Baroda olması gerekiyor ama maalesef o da başka bir sıkıntı. Orada avukatlık ücretini karşılayamayan kadınlara ücretsiz avukat sağlanıyor ve bütün mahkeme işlemleri onlar tarafından yürütülüyor. Bunlar çok önemli şeyler ve kadınlar bu bilgilere danışma merkezlerinden ulaşabiliyor. O yüzden de danışma merkezlerinin güçlenmesi kadının da güçlenmesine tekabül eden bir şey.

B.E: Toplum temelli yaklaşım çok önemli burada.

L.Y: Ufak bir ara verelim mi? Ondan sonra “Kim bu kadınları” konuşalım, avukatların paraları nasıl karşılanamıyor biraz ondan bahsedelim. Ne seçtin Başakçığım.

B.E: Bu gün sizler için Marianne Faithful'dan bir şarkı seçtik: “Boulevard Of Broken Dreams”

-müzik arası-

L.Y: Tekrar merhabalar. 94,9 açık radyodasınız, Meleğin Gör Deddiği programında ben Laden ve yanımda Başak var, her zamanki gibi harika da bir konuşumuz var, Mor Çatıdan Zelal Yalçın.

Z.Y: Sağ ol, çok teşekkürler.

L.Y: Son olarak kadınların danışma merkezlerine gitmelerinden ve destek mekanizmalarına ulaşımından bahsediyorduk. Arada da konuştuk tabii ki ve iki noktamız var: bir tanesi şiddet ve görünürlüğü üzerine konuşalım dedik, bir diğeri de “Kim bu kadınlar?”... daha görünür kılmak için konuşalım dedik.

Z.Y: Şiddetin görünürlüğü konusundan başlayalım isterseniz. Geçtiğimiz dönemde hem medyada hem de devlet mekanizmalarında -örneğin 4 temmuzda şiddetle ilgili bir genelge yayınlandı, kadına yönelik şiddeti engellemekle ilgili- şiddete karşı bir duyarlılığın ve farkındalığın oluştuğunu görüyoruz. Çevremde sohbet ettiğimde de bir çok insan özellikle şunu soruyorlar: “Şiddet neden bu kadar çok arttı? Eskiden bu kadar çok yoktu galiba.” gibi cümleler kuruyorlar. Oysa ki bu görünürlüğü kadınlar ve kadın örgütleri sağladı. Bundan 25 sene önce aile içi şiddetten, kocanın karısına tecavüz etmesinden, psikolojik şiddetten, ekonomik şiddetten, duygusal şiddetten Hiçbir şekilde bahsedilmezken ve bunlardan bahseden kadınlar toplum dışına itilirken bugün bir farkındalık oluştu ve bu farkındalık kadına yönelik aile içi şiddetin ne kadar üst düzeyde olduğunu görünür hale getirdi. Ben bunu kadın örgütlerinin yoğun emeklerinin ve gönüllülüğünün bir başarısı olarak görüyorum. Bunun altını tekrar çizmek istiyorum çünkü her seferinde başka odakların bunu yaptığı iddia ediliyor ama bunun arkasında gerçekten 25 yıllık bir çaba, deneyim ve inanılmaz bir efor var. Peki “Görünür ama nasıl görünür?, ona da bakmak gerekiyor. Sorgulandığı yer açıkçası çok da içimize sinen bir yer değil: “Bu eğitimsizlik mi, erkeği eğitelim, kadın cahil o yüzden dayak yiyor...” gibi inanılmaz klişe bir söylem var. oysa ki - biz kendi deneyimimize bakıyoruz – bize her eğitim seviyesinden, her ekonomik düzlemde kadın başvuruyor, kadının ekonomik gücünün olmasını önemli buluyoruz ama bu tek başına yeterli bir şey olmuyor. Ekonomik güç, şiddet sarmalından kurtulması gerektiğinin kararını verdiği zaman onu güçlendiren bir şey oluyor. El

becerilerinin olması, herhangi mesleğinin olması, bir diploma sahibi olması onu güçlendiren bir şey ama bu şiddet sarmalında kalması durumunda tek başına yeterli olmuyor. Kadına yönelik şiddetin temel argümanları nelerdir diye bakarken bunun aslında kadın bedeni üzerinde sahip olduğunu zannettiği haktan geldiğini, her türlü kullanım hakkının ona ait olduğu ve o “namus” anlayışının nereden geldiğine bakmak gerektiğini düşünüyoruz.

B.E: Şu da önemli galiba, bazen toplumsal cinsiyet duyarlılığı olmadan görünür kılma çabası son derece damgalayıcı olabiliyor. Bir yandan şiddetten arındırılmış ortamlar, toplum, aile yaratmaya çalışırken bir yandan da şiddet tehdidine maruz kaldığın durumda hakkın olarak ulaşabileceğin sosyal kurumlar ve devletin buradaki rolü çok önemli. Sığınağın, danışma merkezinin, para karşılığı olmayan hukuki desteğin, psikolojik desteğin aslında bir sosyal hak bağlamında sağlanıyor olması lazım.

Z.Y: Kesinlikle haklısın, üstelik bu o kadar önemli ve o kadar yıkıcı bir konu ki kadın eğer bu haklara ulaşamıyorsa, bu mekanizmalar oluşturulmıyorsa var olan o şiddet sarmalının içine daha da derin bir şekilde gömülüyor. Bunun sonuçları da onun hayatına, çocuklarının hayatına mal olabiliyor, bu sosyal haklara ulaşamamanın ve bu mekanizmaların oluşturulmamasının bu kadar yüksek bir faturası var aslında. Bakıldığı zaman sığınma evleri prosedür olarak üç aylık bir destekten bahsediyor, özel durumlarda altı aya kadar uzatıyor ama biz kendi deneyimlerimizden biliyoruz ki bir yıldan önce çıkamayacak başvurularımız var, o kadar uzun süre destek alması gerekiyor. Bu anlayışla olmaz... her kadın özel, her kadın farklı ve her biri için ayrı ayrı geniş bir sistemin ve her ihtiyaca karşılık verebilecek bir sosyal devlet anlayışının gelişmesi gerekiyor. Bir de sığınmak sonrası yaşam diye bir sıkıntı var, sığınak sonrasında bu kadınlar “nitelikli iş gücü”değillerse en iyi ihtimalle asgari ücretten işe girebiliyorlar ama örneğin kiralar asgari ücrete endeksli değil. Genelgede yazıyor “Belediyeler ya da mahalli idareler ücretsiz bir yıl destek sağlar” ama biz henüz böyle bir destek görmedik. En kısa zamanda görmek istiyoruz, kadınların buna ihtiyacı var.

L.Y: Tam olarak ne diyor bu genelgede, belediyeler...

Z.Y: Genelgede mahalli idarelerin -bunu belediyeler olarak belirtiyor- şiddet mağduru kadınlara bit yıla kadar ücretsiz ya da düşük ücretli ev tahsis etmesi ön görülüyor ama biz henüz böyle bir durumla karşılaşamadık. Şöyle de bir durum var: aile içi şiddete maruz kalan kadınlar var, bir de bizim alanda çalışmaktan dolayı görebildiğimiz evsiz kadınlar var. Bu kadınlara destek veren hiçbir kurum yok Türkiye’de, bunu altını çizmek istiyorum “evsiz kadınlara destek veren hiçbir kurum yok. Bu şuna tekabül ediyor: “Bu kadınlar sokakta yaşasınlar, cinsel istismarla, şiddetle ve belki ölümle sürekli olarak burun buruna kalsınlar”

B.E: Evet bu da çok önemli bir konu gerçekten, evsizlik...

L.Y: Barınma hakkı... bu hafta da bitti aslında zamanımız.

B.E: Evet, maalesef.

L.Y: Bize kalsa bir müddet daha kalırdık, lakin sonunda atacaklar bizi.

Z.Y: Sabaha kadar konuşabiliriz aslında.

L.Y: Çok teşekkürler Zelal, iyi ki geldin.

Z.Y: Ben teşekkür ediyorum, bu tip bir duyarlılığı oluşturmak adına, bu şekilde etik programların yapılmasının gerçekten çok önemli olduğunu düşünüyoruz çünkü biz sürekli meydanın o korkunç

tarafıyla karşı karşıya geliyoruz, bu da tabii ki bizi biraz üzüyor ama siz ve sizin gibi arkadaşların olduğunu bilmek güzel bir duygu. Çok sağ olun, kolay gelsin.

L.Y: İyi hafta sonları...

B.E: İyi hafta sonları.

Meleğin Gör Dediği 23 Şubat 2007

L.Y: Herkese merhabalar, 94,9 Açık Radyodasınız, Meleğin Gör Dediği Programında ben Laden Yurttagüler ve Başak Ekim'le berabersiniz. Bu hafta da her hafta olduğu gibi çok çok harika bir konuğumuz var: Aysun Sayın bizimle beraber, Kadın Fonu koordinatörü.

A.S: Evet, merhabalar.

B.E: Hoş geldiniz...

A.S: Çok teşekkürler.

B.E: Birkaç haftadır biz kadınlık üzerinden ve Türkiye'de kadın olmanın görünmeyen yönleri üzerinden sohbet ediyoruz. Bu hafta da kadın örgütlerinin sürdürülebilirliği üzerinden devam edelim dedik, Kadın Fonu son derece enteresan bir fikir. Kadın Fonu nedir Aysun? Bize biraz anlatabilir misin?

A.S: Aslında Kadın Fonu, başka örnekleri de var dünyada ama çok iyi bir proje. 2004 yılında yapılan bir Arama Konferansıyla -ki katılımcıları kadın örgütlerinin aktivistleri, akademisyenler ve Türkiye Kadın Girişimciler Derneğinin üyeleri- başlayan bir çalışmadan bahsediyoruz. Orada şöyle bir ihtiyaçtan ortaya çıkıyor aslında: Türkiye'de kadın örgütlerinin neye ihtiyacı var? Türkiye'de kadın örgütlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için nasıl bir finansal desteğe ihtiyaçları var? Misyonları doğrultusuna işleri hayata geçirebilmeleri ve dolayısıyla da aslında hedefleri gerçekleştirmeleri için neye ihtiyaçları var? Aslında çok temel bir şey, hiçbir yerden alamadıkları ve devletin asla desteklemediği bir alan: finans. Kaynak ihtiyacı var ve bir dert de şu: yerel çalışan kadın örgütleri var, ulusal çalışan kadın örgütleri var, uluslar arası fon kuruluşlarına ulaşabilen ve ulaşamayan kadın örgütleri var ki maalesef ulaşamayanlar çok daha büyük bir çoğunlukta. Uluslar arası fon kuruluşlarının kendi programları kapsamında açtığı fon duyuruları var ama Türkiye'de kadın hareketinin ve kadın örgütlerinin başka bir programı da olabilir. Bütün bunlar tartışıldı ve bunlar üzerinden Türkiye'nin yerel kaynaklarının, Türkiye'de değer üreten kaynakların sosyal sorumluluk almaları, sosyal sorumluluğun kendisinin de Türkiye'de kadın erkek eşitliği üzerine çalışan kurumları desteklemesi gerektiği fikrinden doğan bir şey Kadın Fonu'nun kendisi. Ben kadın fonunda çalışıyorum ve kadın fonunun kendisine çok inanan birisiyim, önceden de duyduğumuzda çok heyecanlanmıştık. Evet böyle bir şey sürdürülebilirlik için... sadece sürdürülebilirlik için değil artık Türkiye'nin kalkınmasında göstergelerin sadece ekonomik göstergelerle tanımlanmadığı bir yüzyıldayız. Kadınla ilgili göstergeler, kadının güçlendirilmesi, kadının kendisi, doğum oranları... bütün bunlar aslında Türkiye'nin kalkınması ile ilgili meseleler. Bu meselelere iş dünyasının da sahip çıkması gerektiği fikri üzerinden çıkan bir şey bu. Dolayısıyla Kadın Fonu sürdürülebilirliği kendi topraklarında sağlamaya çalışan bir şey. Böyle kuruldu ve kurulduğundan beri iki proje duyurusu açtı: kadın örgütlerine ya da kadın erkek eşitliği üzerine çalışan projelere, proje bazlı fon veriyoruz. Bu projelerin hayata geçmesini ve sürdürülebilir bir şekilde çalışmasını sağlıyoruz.

B.E: Ne tip projeler var desteklediğiniz...Laden, sözünü kestim galiba.

L.Y: Yok, benden çok yaşayacaksın diyecektim, aynı soruyu soracaktım çünkü...

A.S: Şimdiye kadar 17 projeyi destekledik. İlk proje çağrımız genel bir proje çağrısıydı ve bu proje çağrısı içinde siyasal katılım da vardı. "Yerel siyasette kadınlar neden yer almalıdır, kadınlar yerel siyasette neden önemli ve nasıl güçlenir?" gibi bir proje destekledik, Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği Ankara Şubesi tarafından yürütüldü. Psikolojik danışmanlık ve destek

merkezlerinin açılması ile ilgili bir proje destekledik, ilk proje duyurumuzda FİLMOR'u* destekledik. İkinci proje duyurumuz 2006 Mayıs'ında yapıldı ve çok daha spesifik bir alan belirledik. "Ara Proje Duyurusu" dedik ve "Kadına Karşı Şiddete Hayır" kampanyası ile beraber açtık ve sadece bu alandan gelen şiddeti önlemeye yönelik projeleri destekledik, aslında o projeler şu anda devam ediyor. İki ara proje duyurusu dışında iki ayrı proje daha destekledik... şöyle bir yapımız var aslında, ondan bahsetmek lazım: proje duyurusunu açıyoruz, projeler bize geliyorlar ve bunun çok yaygın duyurulmasına özen gösteriyoruz, özellikle yerelde ve yeni kurulan, büyük iletişim ağlarının içine girememiş bütün kadın sivil toplum kuruluşlarına ulaşmaya çalışıyoruz çünkü bize proje yazmaları çok daha kolay. Zaten bunlar kadın örgütlerinin tanımladığı kolaylıklar, nasıl fon başvurusunda bulunmak istedikleri konusu onların önerileri doğrultusunda gelişti. Yazıyorlar ve gelen projeler – danışma kurulumuz var, bağımsız bir danışma kurulumuz var, bu kurulda kadın aktivistler, akademisyenler ve yine iş dünyasından isimler var- onların değerlendirmeleri bizim icra kurulumuz tarafından tekrar değerlendirmeye alınıyor ve böylece karar veriliyor. Böyle bir süreçten geçiliyor. Biz iki tane proje duyurusu açtık ama iki projeye proje duyurusu açmadan destek verdik. Bunlardan bir tanesi TCK Kadın Platformu'nun Ankara'daki bir eylemiydi. Bu Türkiye'nin gündemiydi, kadın örgütlerinin ve kadınların gündemiydi ve biz çok hızlı bir şekilde destek verdik, bir proje duyurusu açmadık. Diğer de istihdam ile ilgili bir toplantının organize edilmesi idi ve yine gündemdeydi. Bu toplantı yarın gerçekleşiyor ve bundan dolayı da çok mutluyum. Biraz önce bu toplantıyı organize eden arkadaşlarla beraberdim... iki projeyi de böyle destekledik. Proje duyurusu dışında verdiğimiz desteğin bir koşulu var, biz aslında bütün kadın örgütlerine eşit mesafede durup eşit fırsat vermeye çalışıyoruz, bize başvurabilmeleri için ama Türkiye'nin gündemine bir mesele oturtsaydı ve bu mesele üzerinden bir şey yapılması gerekiyorsa bunun için bir proje duyurusu açılmasını beklemek ve bu prosedürleri işletmek gibi bir durumumuz yok. Hem bizim de böyle bir lüksümüz yok çünkü biz de kadın hareketinin içinde bir parçayız aslında. Dolayısıyla buralarda çok hızlı destek verebiliyoruz.

L.Y: İki şey sorayım, biri daha teknik bir şey olacak, birisi daha kavramsa bir şey. Aslında adın Emeği ve İstihdam Girişim Grubu toplantısını buradan duyurarak soracağım soruya da zemin hazırlamış oldun, ağzına sağlık. Kadın ve erkek eşitliği derken, bu aslında sadece siyasal alandaki eşitlik değil, onu biraz açsan sanki...

A.S: Değil, aslında bizim temel kriterlerimizden bir tanesi kadının konumunu yükseltmeye yönelik projeler [olması]. Kadın örgütünden gelmeyebilir de, Toplum Gönüllülerinin Samsun'da bir projesini destekledik ama konu tamamen kadının toplumsal konumu ve kadın erkek eşitliği ile ilgiliydi. Oradaki eşitliği söylerken sadece kamusal katılımdan bahsetmiyoruz, kadının görünmez olduğu sosyal alandaki eşitsizlikleri de düzenleyecek bir politikadan bahsediyoruz. Birincil olarak baktığımız gelen projelerin böyle bir perspektifi, böyle bir bakış açısı olup olmadığı. Bu projenin kendisi, onu yürütecek sivil toplum kuruluşunun misyonları içinde yer alıyor mu? Sürdürülebilirlik çok önemli çünkü, bizim verdiğimiz destek bir yıl sürebilir ama sivil toplum kuruluşunun bunun üzerine yapacağı çalışmaların çok daha uzun sürmesi gerek. Ancak o zaman hem o sivil toplum kuruluşu başarmış olacak hem de Türkiye'deki kadın hareketine bir katkı olacak ve biz de kendimizi mutlu hissedeceğiz. Eşitlikten algıladığımız kesinlikle sadece kamusal katılım değil, o yüzden alanlı da ilgilendiren, bu gün kimsenin dokunmadığı, konuşmadığı, yasaların kesinlikle düzenlemediği alanla ilgili meseleleri de kapsıyor. Burada belki şunu söylemek lazım: eşitlik derken farklılıkları da görerek bir eşitlikten bahsediyorum. Kadınla erkeği bir almak ve aynılaştırmaktan bahsetmiyorum. Kadınlar arasındaki farklılıkları da gören ve bu farklılıkların bir eşitsizlik olmayacağını iddia eden bir perspektiften, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden bakabilen projeleri destekliyoruz çünkü ancak bunlar bizim yapmak istediklerimizi çok daha hızlı yapmamızı sağlayacaktır.

*FİLMOR: Filmmor kadın kooperatifleri tarafından yürütülen, yalnızca kadınların katılımına açık uluslararası gezici kadın filmleri festivali.

B.E: Kadın Fonunu diğer fon kuruluşlarından farklı kılan da bu, değil mi? Bir yandan sürdürülebilirliği kendine dert ederken bir yandan da toplumsal cinsiyet duyarlılığı içinde bunu yaparak kadın hareketinin içinde yer alan bir kurum haline geliyor, bu son derece önemli. Orada da tekrar vurgulamak lazım, bazen tematik alanlar ön plana çıkıyor ve aslında hepimiz kendimizi bunun içinde buluyoruz. Projelere bu tematik alanlar içinde kalarak fon bulmaya çalışıyoruz. Bazen bir örgütün devamlılığı ya da bu TCK yasasında olduğu gibi çok hızlı hareket edebilmek ve o anda Ankara'da olabilmek gerekiyor. Bunların hepsine de bir ihtiyaç var. o bağlamda Kadın Fonunu değerlendirebilir misin? Buna cevap verebiliyor mu? Mesela bir kadın örgütünün bazen sadece günlük idari masraflarını karşılaması gerekiyor, yani o gün hiç devasa bir proje yapmasa bile bir danışmanlık veriyor ve devam etmesi gerekiyor, orada olması gerekiyor.

L.Y: Cevap vermeden önce bir şey -aslında bununla ilişkili, fonu birazcık daha açabilmek için- ulusal alanda çalışanlar yanında yereldeki örgütlenmelere de ulaşmaya çalıştığınızdan bahsettin, tam Başak'ın söylediğinin üzerine gelecek, idari masrafları ve genel giderleri dışında o yereldeki örgütlerin kapasiteleri ile ilgili olarak onların size ulaşması değil de sizin onlara ulaşması gibi bir durum var. Bunların ikisini bir araya getirip cevaplarsan ne kadar güzel olur...

A.S: Peki o zaman, böyle bir deneyeyim...biraz zor oldu ama... sadece finans desteği vermenin kendisi o sürdürülebilirliği tek başına sağlamıyor ve beraberinde kapasiteyi geliştirmeyle, insan kaynağını güçlendirmeyle ilgili de destek vermek gerekiyor. Bunun içinde illa bize gelmeleri değil, böyle bir sorun olduğunu biliyorsak bizimde bunu dert etmemiz gerekiyor. Dolayısıyla şu Başak'ın ilk sorusuna çok güzel bir örnek olacaktır: biz Urfa'da, Yaşam Evi Derneğinin kuruluşuna para verdik. Kuruluş deyince ofisi tutabilsinler, içine üç beş mobilya atabilsinler, istiyorlarsa ve ihtiyaçları varsa -ki o dönem için vardı- bütün zamanını orada geçirebilecek, kadınlara destek olup ofisi açabilecek bir kişi istihdam edebilsinler diye para verdik. Bir iş yapsınlar diye değil, somut bir proje için değil, kurulması bizim için önemliydi. Urfa'da, sadece Urfa'da çalışan, yerel, kadınların bir araya geldiği ve böyle bir niyeti gördüğümüz anda kurulması gerektiğini düşündük. İkinci proje duyurumuzda da şimdi destekliyoruz ve şimdi başka bir şey yapıyorlar, danışmanlık merkezi açtılar. Bu ne kadar mutlu bir şey, biz kuruluşundan itibaren varız, şu anda devam ediyor ve ben biliyorum ki bir sonraki proje duyurusunda bize başvurmasalar da başka kaynaklarla sürdürülebilirliklerini sağlayacaklar. Böyle destekler veriyoruz ve ben kişisel olarak şuna karşıyım: kadın örgütlerinde, fon kuruluşlarındaki bir takım kriterler var “İdari masrafları vermeyiz, bu masrafları desteklemeyiz” gibi... bizde böyle bir şey yok. Orada çok ciddi bir emek var, bu emek gönüllü de olsa profesyonel de olsa her ikisi de profesyonel bir emek ve ben şundan çok mutlu oluyorum: orada gönüllü olan bir kişi “ben full-time mesaimi buna vereceğim” deyip oraya bunun için bir ücret koyduklarında bunun kendisi çok önemli. Başka bir şeyden vazgeçmiş ve buraya gelip çok daha zor bir alanda çalışıyor. Herkesin hafife aldığı bir sivil toplum çalışması var, bana ne yaptığımı sordukları zaman anlatamıyorum bile bazen ama insanların gönül indirmedikleri meseleler üzerine çalışıyoruz, bu daha çetrefilli, hayatı değiştirmeye çalışıyoruz, yüzyıllardır gelen ataerkil bir yapıyı değiştirmeye çalışıyoruz ve bu çok daha zor bir iş. Dolayısıyla buna tüm motivasyonunuzu verebilmek için farklı şekillerde desteklenmeniz de gerekiyor. Biz orada kesinlikle o desteği veriyoruz, örgüt neye ihtiyacı olduğunu kendisi tanımlıyor ve fon kendi yarattığı kaynak ölçüsünde bu desteği veriyor. Başka bir şey daha vardı sanırım... kapasite....

L.Y: Bir ara verelim, onu aradan sonra konuşalım

A.S: Peki.

B.E: Bugün sizlere Marianne Faithful'dan bir şarkı seçtik, “Broken English”

-müzik arası-

L.Y: Tekrar merhaba. 94,9 Açık Radyo'da Meleğin Gör Dediği programındasınız. Ben Laden, yanımda Başak var ve konuğumuz Kadın Fonu koordinatörü Aysun Sayın. Nerede kaldık? En son Kadın Fonu ve yerel örgütler arasındaki güzide ilişki hakkında konuşuyorduk.

A.S: Evet, ben de Kadın Fonu ile bu kadar haşır neşir olmadan önce dışarıdan bakan biriydim. En büyük başarı fonun destek verdiği örgütler ya da diğer kadın örgütleriyle kurduğu ilişkinin eşitlik temelli olması. Farklı bir yerde durmuyor, fon veren durumunda, bir başka yerde fon alan durumunda değil. Kadın örgütleri ile aynı düzlemde, o politikayı savunan, o politikayı savunma ile beraber destek verme niyeti de olan bir yerde duruyoruz, bu çok önemli. O eşitliğin bozulmaması gerekiyor, aksi takdirde onların yarattığı bir fon kuruluşu olmayacağız. Kadın Fonun değerli kılan şey kadın örgütleri ile beraber biçimlendirilen, tanımlanan bir fon kuruluşu olması. Dolayısıyla yerelde çalışan sivil toplum kuruluşlarına ulaşmak bizim derdimiz, mesele onların bize ulaşması değil. Onlar bir şekilde duyar, bize ulaşır, biz de ulaşıyoruz, elimizden geleni yapıyoruz ve bazen sadece destek verdiğimiz bir sivil toplum kuruluşu bir başkasına söylemiş oluyor. Bununla beraber onları güçlendirmenin kendisi de derdimiz çünkü hareketi güçlendirmiş oluyorsunuz, varlık nedeninizi güçlendirmiş oluyorsunuz. Fonla ilgili olarak sivil toplum kuruluşlarına yaptığımız her şey aslında fonun kuruluş amacına dair yaptığımız her şey. Bu yüzden böyle heyecan veren bir proje, umarım biz de kendi sürdürülebilirliğimizi sağlarız.

B.E: Onu soracaktım aslında: madalyonun bir yüzü kadın örgütleri ile ilişkiniz ama diğer yüzü de fon aldığınız, sağladığınız kişilerle, kurumlarla ilişkiniz. O noktada derdinizi anlatabiliyor musunuz? Çünkü Türkiye için de yok yeni bir şey bu.

A.S: Her zaman değil. Maalesef Türkiye'de olmayan bir kültürü de... tek başımıza biz değil ama başka kurumlarla birlikte bir sosyal sorumluluk kültürü yaratmaya çalışıyoruz. Özel sektöre söylediğimiz şey şu: artık tek başına kar ediyor olmak ve ürün üretebilir olmak seni seçilebilir kılmıyor. Berberinde yaptığın sosyal sorumluluk işleri ile anılıyorsun, öyle bir trend var iş piyasasında. Oraya anlatmaya çalıştığımız şey “Bu mesele senin de meselen”. Benim en çok korktuğum şey sorunu kadınlarla sınırlamak, kadınlarını sorununu bulmak ve “Kadınlar bunu çözsün”. Baktığımız zaman biraz öyle algılanıyor ama Kadın Fonu öyle değil. Kadınların gücünü kadınlara veriyoruz sloganı ile çıktı ama şimdi buna daha fazla güç katmak istiyoruz. Bu Türkiye'nin, demokrasinin, şirketlerin, devletin, her bireyin sorumluluğu ve herkesin yapabileceği bir şey var. bunu adın Fonuna destek olmaya başlayarak yapabilirler. Bireysel ve firmalar olarak bunu yaratmak için de bizim başka bir yerde başka çalışmalar yapıyor olmamız gerekiyor ve bir taraftan da bunu yapıyoruz. İki tarafta birden ayrı alanlar tanımlayarak çalışıyoruz ama o tarafa sunduğumuz politikanın kendisi de aslında buradan gelen bir politika.

B.E: Bu sosyal sorumluluk meselesi bir yandan oturmaya başladı toplumda ama bir yandan da kız çocukları “Haydi Okula” kampanyası bir çok kuruma görünürlük veriyor. Bu tip projeleri desteklemeyi tercih ediyorlar. Onlara gidip “biz sizin verdiğiniz kaynağı kadın örgütlerine dağıtacağız, kadın örgütleri de kendi sürdürülebilirliğini sağlayacak” dediğinizde bunu anlatmak daha zor herhalde.

A.S: Çok zor. Mesela “kadın örgütleriyle çalışıyoruz ve istediğiniz sürece onları temas ettirebiliriz, elbette verdiğiniz desteğin nereye gittiğini görmek hakkınız ama bu şöyle olamaz” diyoruz “dokunmak, illa kurcalamak, işin içine girmek ve onu değiştirmeye çalışmak ve bildiğinizi ona dayatmak şeklinde olamaz, buna izin veremeyiz”. Bir diğeri de “kadınla ilgili bir mesele için para istiyoruz” ve buna çok yanaşmıyorlar. Eğitim dediğiniz zaman, çocuk ya da kadının ekonomiye katılımı dediğiniz zaman görece daha kolay, hele ki son bir yılda hissettiğimiz şiddet konusunda para almak, destek istemek o kadar zor ki... burada çok ciddi sıkıntı çekiyoruz, böyle bir şeye kaynak yaratmaya çalışırken ikna etmeye çalışıyoruz. Güçlenme diyoruz, şiddet ve mağdur kadınları daha görünür kılmaya yönelik... ya da sığınak açılacaksa ve tabelasına logom

konulacaksa... böyle bir şey değil. Başka bir düzlemde bakmalarını sağlamaya çalışıyoruz, meseleyi dert etmelerini ve bu derdimize ortak olmaya davet ediyoruz. Yani “ortak olmakla beraber kendi gücünü de buraya getir, senin gücün o kaynağa sahip olmak ve paylaşmak”

L.Y: Aslında sosyal sorumluluk dili daha piyasaya ilişkin bir dil, sen harika tanımlıyorsun bir taraftan ama benim hep toplumsallık diye tanımlamak geçiyor içimden. Toplumsallık noktasında adlandırıp dayanışma ve o toplumsallığın içinden çıkan bir dayanışma gibi geliyor birincisi bu. İkincisi de şunu soracağım, bir projeye ortalama ne kadar veriyorsunuz? Ne kadar büyük bir iş yaptığınızı anlatabilmek için soruyorum bunu, spesifik bir projenin ne kadar aldığını öğrenmek için değil, o ayıp olurdu zaten.

A.S: Maksimum verdiğimiz miktar 30.000 Euro, ama 10.000 Euroya da destek verdiğimiz oldu. Projeden gelen bütçeyi değerlendiriyoruz aynı zamanda. 15.000 Euro da oldu ama maksimum 30.000 Euroya kadar veriyoruz, daha fazlasını vermiyoruz. O kendi kriterlerimiz içinde belirlediğimiz ve duyurduğumuz bir limit zaten.

L.Y: 30.000 Euro siz veriyorsunuz, bir sürü fon veren kurumun da böyle şartları var, %10luk kısmını da kendilerinin bulması gibi bir şartınız var mı?

A.S: Hayır, kesinlikle yok. Bu şu an için Türkiye'de olmaması gereken bir şey çünkü kadın örgütüne “%10unu sen bul, 2/1ini sen bul, 2/3ünü sen bul” gibi bir şey söyleyemezsin, dayatamazsın. Bunun kendisi o kadar kolay bir şey değil çünkü, o kadar kolay bir şey oluyor olsaydı Kadın Fonunun şu anda yapmaya çalıştığı şeyi her bir kadın örgütü de yapabilirdi. “Bunu yap” demek de kolay değil, hatta imkansız, dolayısıyla böyle bir koşulumuz kesinlikle yok. Zaten böyle bir koşul olmasın diye Kadın Fonunu kadınlar tanımladılar...

L.Y: Son bir soru, dinleyenler varsa kolaylık getirmek için tamamen şu anda uyduruyorum: Avrupa Komisyonundan bir para almış, %80lik kısmını oradan alıyor, %20sini siz karşılıyor musunuz?

A.S: Evet, kesinlikle. Hatta kadın örgütlerine şunu da çok net söylüyoruz “Çok daha büyük bir projeniz varsa Avrupa Komisyonu'ndan alamadığınız kalemler için bize gelin”. Alamayacağınız kalemler nedir? İdari personel, kira giderleri... bunları diğer fon veren kurumlar genelde vermek istemez. Bunu şimdiye kadar açıkça söyledik, “30.000 Euroya kadar veriyoruz, 50.000 Euro'luk bir projeyse bizden istediğiniz diğerlerinin vermediği olsun, biz bunu vermeye hazırız”.

B.E: Peki Aysun, çok teşekkür ederim katıldığın için...

A.S: Ben teşekkür ederim, sağ olun, siz davet ettiniz ve paylaşmak çok güzel oldu.

B.E: Meleğin Gör Dediği programını kapatıyoruz, herkese iyi hafta sonları.

L.Y: İyi hafta sonları.

Meleğin Gör Dediği 9 Mart 2007

B.E: Merhaba, Meleğin Gör Dediği programına bir hafta aradan sonra hoş geldiniz. Eskiden Açık Radyo dinlemediğim günlerde bir boşluk hissediyordum, artık program yapmadığımız günlerde boşluk hissetmeye başladım. Geçen hafta böyle bir boşluk vardı üzerimizde, değil mi Laden?

L.Y: Evet, aradık yani. Neyse canım, hiç olmazsa hayırlı bir işi için oldu

B.E: Evet, keyifli bir haftaydı. Bugün bizimle birlikte çok değerli konuklarımız var: EDROM yönetim kurulu başkanı, aynı zamanda Roman Dernekleri Federasyonu başkanı Erdinç Çekiç. EDROM'un açılışı Edirne Roman Derneği, değil mi?

E.Ç: Aslında biraz daha geniş, Edirne Roman Kültür Araştırma Geliştirme Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği dedikten sonra böylece kısalttık, kusura bakmayın.

B.E: EDROM diyelim, zaten herkes EDROM olarak biliyor. Diğer konuklarımız da Remziye Onur, EDROM'dan proje koordinatörü ve SKYGD'den çalışma arkadaşımız Goncagül. Bu gün konuklarımızla hem derneklerinin çalışmalarını konuşmak istiyoruz hem de Türkiye'de Romanlara, Çingenelere dair duruşları konuşmak istiyoruz. Buradan başlayalım mı Erdinç ağabey, Roman mı demeli Çingene mi?

E.Ç: Bu Türkiye'de sürekli tartışılan ama benim tarafımdan tartışılmasına da çok gerek görmediğim konu. Bunun adını şöyle veya böyle koymakla var olan sorunu veya olmayan çözümleri yok saymak gibi bir şey bu. Ben şöyle düşünüyorum, adı Çingene olsa bu gün var olan sorunlar farklı bir şekilde mi ele alınacak? Roman olsa farklı bir şekilde mi olacak? Bu toplumun adı tarihsel bir takım şeylerle Çingene olarak alınıyor ama ilkimizde ve Avrupa'nın bir çok yerinde Çingene sözüne yüklenen kötü, karamsar, hoş olmayan tanımlar var. biz buna tepki olarak derneğimizi ilk kurduğumuzda EDÇİNKAY olarak kurduk yani Edirne Çingene Kültür Araştırma Geliştirme derneği. 2003 yılının sonlarında bu derneği Edirne'de Çingene adıyla kurduk ve Türkiye'de Çingene adı ile kurulan tek dernektir. Olaya çok da... tartışmaya bile değecek kadar önemli bulmuyorum. Uluslar arası bir terim var "Rome" 74de anlaşmalar sonucu uluslar arası anlaşmalarda tanımlarken "Rome" olarak kullanılmasının doğru olduğuna karar verilmiş. Türkiye'de ise bizim bu konudaki hassasiyetlerimiz daha farklı çünkü Çingene'ye ne varsa yüklemişiz. Sözüün özü ne kadar olumsuz, ne kadar kötü...dışlanmayla ilgili her şey içine sığdırılmış ve Çingene sözcüğü içine konmuş. Bu yüzden de bu sözcüğe kimsenin bir tepkisi ya da itirazı olmadığı için, belki de sahiplenilen olmadığı için bunun böyle olmadığını kimse dile getirememiş. Biz kendi içimizde şöyle söylüyoruz, "bu insanların kimliğiyle, tanınmasıyla ilgili bir sözcükse, bu insanlar Roman ya da Çingene kökenli bir etnik grup ama bahsedilen olumsuzlukların hiç birisi bu insanlara yakışmaz, insana yakışmaz"

B.E: Sahiplenme derken, biraz örgütlenme sürecinizden bahseder misiniz? Dernek ne zaman kuruldu, federasyon süreci nasıl gelişti?

L.Y: Nasıl Edirne'de başladı?

E.Ç: Aslında başında ben de yoktum. 2003 yılında Edirne'de üç arkadaşımızın bir araya gelerek, ne yapabiliriz tartışması sonucunda dansını, müziğini anlatacak bir etkinlik birimi oluşturma düşüncesiyle oluşan EDROM, aslında EDÇİNKAY bu günkü federasyon yapısına kadar geldi. EDÇİNKAYın kurucuları hala yönetim kurulumuzda devam ediyorlar fakat belki de bir yol haritaları yoktu, kuruluşlarında düşünce olarak oluşturdıkları bir tablo yoktu ama EDROM bu gün planlı, programlı, hedefleri olan, kendi yapısı içerisinde ilkeleri olan bir kurum olarak çalışmaya devam ediyor. Federasyonlaşma 2006 yılında oldu, 2005 sonlarında bunun girişimleri başlamıştı ve 2006da EDROM başkanlığında 7 derneğimizin katılımıyla Türkiye Roman Dernekleri Federasyonu

kuruldu. Bunun başkanlığını da EDROM üstlendi.

B.E: Kaç dernek var şu anda?

E.Ç: Federasyona bağlı mı?

B.E: Hepsi federasyona bağlı değil tabii ki, değil mi?

E.Ç: Federasyona bağlı 12 derneğimiz var şu anda, 5 derneğin de başvurusu var, toplam 17 tane.

B.E: Türkiye genelinde...

E.Ç: Türkiye genelinde 50nin üzerinde dernek var.

L.Y: Peki hangi şehirlerde yoğunlaşıyorlar? Federasyondakiler de nerelerdeler?

E.Ç: Federasyon yapımızı şöyle anlatayım, Trakya'da hemen her il ve ilçede derneğimiz var çünkü Kırklareli'den Lüleburgaz'a Tekirdağ'dan Malkara'ya Keşan'dan İpsala'ya Uzunkörfez'den Afsa'ya kadar olduğu gibi organize olmuş vaziyetteyiz.

G: Bir de Trakya bölgesinin şu özelliği var, mahalle ve semtlerde bile Çingene dernekleri kuruluyor.

E.Ç: Örgütlü toplum olmanın hepimiz taraftarıyız ama örgütlenmenin de biraz sakıncalı taraflarını hisseder gibiyim. Üç yıl önce biz altı derneği zor bir araya getirip Avrupa'ya bir temsilci yolladık, Avrupa Roman Yolcuları Platformuna, bu gün ise bunun için kavga edecek kadar çoklukta bir dernek yapısı oluştu. O yüzden bazı çekinceler taşıyorum.

B.E: Peki nedir temel derdiniz?

E.Ç: Esas nokta burada bu: neden Çingene ya da Romanlar dernekleşiyor? Bu derneklerin altyapısındaki sebep ne? Ben kısaca kendi kurumsal bakış açımızla konuya bir açıklık getirmeye çalışayım. Etnik kimliğin ön plana çıkarılıp etnik kimlik savunuculuğu şeklinde düşünülememesi gerektiğini düşünüyorum. Bunun için değil zaten. Var olan bir gerçeği olduğu şekliyle insanlara anlatıp, bunun doğrusunu bildirmek için bu yoldayız. Evet, bu ülkenin vatandaşıyız ve bundan gocunacak bir şeyimiz yok ana bizim de Roman olarak bu ülkedeki varlığımızdan kimsenin rahatsızlık duymaması gerektiği için bu mücadeledeyiz. Bunun dışına bu güne kadar bazı sorunlara el atılmadığını gördüğümüz için belki de. Onlar da şunlar: bu gün ben ROMDEF'e genel başkanlık yapıyorum, Mersin'den Adana'ya, Ankara'dan Bartın'a bir çok derneğin oluşturduğu bu kurumda başkanım ama ne yazık ki orta okulu dışardan bitirmiş bir başkanım. Yani eğitilmiş insanların bu konuya hassasiyetle eğilerek çözümler üretmesi gerekirken bu topluluğun sorunlarını diler getirmek bana kaldı. Kalmadı da... geliyorlar, arkadaşlarımız, eğitilmiş genç kardeşlerimiz var ama bu işi başlatma noktası bize kaldı. O açıdan bence bu sorunu biraz daha gözler önüne seriyor. Bu gün için sosyoloji mezunu kardeşlerimiz dernek başkanları, kamu yönetimi mezunu kardeşlerimiz dernek başkanı, bu durum bu güne kadar dile getirilmemiş sorunların daha bilimsel ya da daha sesli bir şekilde dile getirilmesi, çare bulunması için projeler üretilmesi, platformlar yaratılması şeklinde daha da hızlı gelişecektir.

L.Y: Aslında daha yerele ilişkin bir şey soracağım, en çok nelerle uğraşıyorsunuz? Aklınıza ne tarz şeyler geliyor şimdi, sorunlar yumağının içinde neler var?

E.Ç: Aslında kendimizi tanımlarken nasıl tanımlayacağımızı da bilmiyoruz çünkü o kadar çok şeyi

birden sahiplenmek zorunda kalıyoruz ki...

L.Y: Tam da bunu soruyorum aslında.

E.Ç: Konumunuzla bağlantılı olarak üyeniz olsun olmasın etrafınızda yaşayan insanlardan birisinin bir problemi varsa direkt size geliyor. Artık bir çözüm noktası gibi görülmeye başladı ve şu gerçeği de inkar etmemek lazım: örgütlü toplum olmanın getirdiği bir özellik, biz de yeni yeni fark ediyoruz ki sorunları kurumsal bir sunumla dile getiriyorsanız daha etkili ve net bir cevap alıyorsunuz. Biz vatandaşın erişemediği hizmetten, kamu hizmetinden tutun da düğün, nişan, sünnet işlerine kadar, onun dışında insan hakları çerçevesinin getirdiği hakların savunulması ve onların korunması ile ilgili çalışmalara kadar... çok da sınıfı yok yani içimizde sorun olarak neler geliyorsa çözmek için çalışıyoruz; böyle bir yapı.

B.E: Ben birkaç şey sormak istiyorum ama sanırım bir ara vermemiz gerekiyor. Sizin için bir parça seçtik bu gün, Yunan Çingenelerinin müzikleri, belki biliyordur Erdiñ Ağabey, Eleni Vitali söylüyor.

E.Ç: Dinleyelim bari...

-müzik arası-

L.Y: Merhabalar, 94,9 Açık Radyodasınız, Meleğin Gör Dediği programında ben Laden Yurttagüler ve başak Ekim'le berabersiniz. Harika konuklarımız var birazcık EDROMdan konuşuyoruz. Ara vermeden önce Başak bir şeyler sormak istiyordu.

B.E: Derneğin çalışmalarından bahsederken her şeye yetismeye çalıştığınızdan bahsediyordunuz, bu da aslında bir sorun değil mi? Yani sanki bir danışmanlık merkezi ya da toplum merkezi gibi de işliyor.

E.Ç: Aynen öyle, aslında sorunun ana noktalarından birisi de, belki de en belirgin olan da eğitimsizliğin getirdiği bilinçsiz bir yapının olması. Vatandaşlık haklarını bilmeyen insanın çözümü nerede ve nasıl arayacağı konusundaki eksikliğinden doğan bir boşluğu doldurmaya çalışmak belki de...az önceki örneklere şunları da ekleyelim: biz şu anda kurum olarak çocuklara yaz kampı da yapıyoruz, burs da veriyoruz, müzik cd çalışması da yapıyoruz. Böylesine kapsamlı bir çalışma, belki bu da çok doğru bir kurumsal yapı değil ama üzerimize aldığımız görevin bunların hepsini kapsadığına inanıyoruz. Bu alanda öyle büyük bir eksiklik var, bu da onu gösteriyor bence. Eksiklerin tümünü kavrayabilecek bir yapıda olmak zorunda hissediyoruz ana her şeye dört dörtlük çare buluyoruz demek çok doğru olmaz, elimizden geldiğince mücadele veriyoruz demek çok daha doğru olur.

B.E: Sorunların çok boyutluluğunu da ortaya koymak bir o kadar önemli, değil mi? Türkiye'de sosyal bir sorun olduğunu da ortaya koymak...

E.Ç: Bir de bizim toplumumuzun esas sorunu – az önce arada da söyledik, dinleyicilerin de duymasını istiyorum- Roman toplumunun eğitimsizliğinden dolayı mı işsiz, işsizliğinden dolayı mı eğitimsiz olduğu yani yumurta mı tavuktan, tavuk mu yumurtadan döngüsünde ayı şeyi yaşadığını düşünüyorum. “Roman kimliğindeki insanların işsiz olmaları eğitimsizliğinden mi geliyor, eğitimsizliği işsizliğinden mi geliyor”, ben daha bir çözüm bulamadım. O konuda da bir fikir yürütemiyorum, bilmiyorum ama Roman olmanın getirdiği biraz farklılık var, bu gerçeği görmek lazım.

L.Y: Aslında “bir çok konuda hizmet vermeye çalışıyoruz” dediğinizde de benzer bir şey var:

yurttaşlığa dair haklarını bilmemezlik yüzünden mi hizmetlere ulaşamıyorlar, hizmetlere ulaşamadıkları için mi yurttaşlığa dair haklarını bilmiyorlar...

E.Ç: Ben %99a yakın bir kısmının haklarını bilmediğinden dolayı olduğuna inanıyorum çünkü vatandaş olarak haklarının bilen bir insanın talep noktasında geri çevrildiğinde hakkını nasıl arayacağı konusunda ikinci bir hakkı daha var. Anayasanın, hukukun size sunduğu haklar var, bunu işler hale getirirsiniz ve sonuna kadar hakkınızı ararsınız ama bırakın bunu insanların daha talep etme noktasında çok eksiği var.

L.Y: Belki de belli hizmetler ulaşmadığı için talep etme noktasına donanımlı gitmiyor zaten.

E.Ç: O da denebilir...

G: “Denebilir” demeyelim, bu haksızlık olur. Bütün Roman mahallelerinde kamu hizmetinin ulaşımı ve oluşturulması noktasında bir sorun olduğunu söylemek lazım.

E.Ç: Burada şöyle bir sorun var Goncagül'cüğüm, Roman mahalleleri genelde şehrin kenarında yaşayan insanların oluşturduğu bir semt, bölge, yerel yerleşim. Buralarda “gözden ırak, gönülden ırak” yaşam süren bir insan topluluğu var.

G: Biz Erdinç ağabey ile bu konuda normalde de çatışırız, bazı illerde Roman mahalleleri kentin merkezinde olmasına rağmen tüm bu hizmetlerden yararlanamayabiliyor.

B.E: Şehrin merkezinde ve gözden ırak...

E.Ç: Ama şöyle bir şey var, programınızın başında da anonsunu yaptınız: “Meleğin Gör Dediği”. Görüp anlamak, bu herkesin yapabileceği bir şey değil zannediyorum. Her bireyin bu konuda bu kadar duyarlı ve hassas olabilmesi çok da mümkün değil, bu da bırakın ülkemizi yaşadığımız dünyanın gerçeği. Bu konuda fazla da ısrarcı olmamak lazım, ne yazık ki beklentileri çok da üst noktaya çekemiyoruz.

B.E: Ama sorunları ortaya koyup...

E.Ç: Bu arada bir şey söyleyebilir miyim?

B.E: Buyurun.

E.Ç: Ağabey dediğinin için çok teşekkür ediyorum ama 36 yaşında olduğumu hemen belirtiyim, insanlar beni yaşlı falan zannetmesinler.

B.E: Ben şimdi utandım gerçekten...

E.Ç: Estağfurullah.

B.E: Çok da vaktimiz kalmadı ama bu aralar basında...

E.Ç: O zaman bir program daha yapmak lazım bize, programın sözünü alalım o zaman.

L.Y: Siz geldiğiniz sürece hiç sorun yok.

E.Ç: Çok sağ olun, teşekkürler. Umarım aynı şeyi dinleyenler de hissediyordur.

B.E: Eminim hissediyorlardır, Erdinç Ağabey.

E.Ç: Çok teşekkür ediyorum, sevinerek ama bilmeleri için söylüyorum.

L.Y: Kamuoyuna duyurulur.

B.E: Sorun çok boyutlu diyoruz fakat bu aralar basına da en çok yansıyan şehir planlama politikaları çerçevesinde mahalle boşaltmalar, biliyorsunuz. Siz nasıl görüyorsunuz bu süreci?

E.Ç: Çok hassas bir konu. Bunu da iki şekilde değerlendirmek zorundayız. Hep bir taraftan bakmanın doğru olmayacağına inandığım için sürekli farklı açılardan bakmaya çalışıyorum. Ancak burada çok da iyimser olmak söz konusu değil çünkü işin boyutları ortada. Bu yıkımlarla ilgili pek çok sorun yaşandı, insanların kışın sokaklarda çocukları öldü, inanın bunlar belgelenmiş, raporlanmış olaylar. Bunlara insan olarak üzülme gerekiyor, şu kimlikten, şunun tarafından değil herkes tarafından bu olayların üzüntüsü izlendiğine inanıyorum. Bunun bir devlet politikası ya da bir şehir politikası olarak görülmesine de çok taraftar değilim, burada bazı rant ve çıkar gruplarının oluşturduğu bir sistem var. Yeniden yapılandırma ve kentsel dönüşüm adı altında bu insanların yaşamlarına bir müdahale süreci yaşanıyor. Bu insani boyutlara yakışmayan bir şekilde yapılmıyor, o çok üzücü. Ama diğer taraftan şu da bu insanlara daha iyi şartlarda yaşayacak bir [ortam] sunuluyorsa kabul ediyoruz ama buna çözüm bulunmadan “çık, burası değişecek, sen nereye gidersen git” gibi bir yaklaşımla insanları evinden, yurdundan etmek de insani duygulara aykırı diye düşünüyorum.

L.Y: Peki, oradaki süreç nasıl işliyor? Bize birazcık oradaki deneyiminizi aktarır mısınız?

E.Ç: Yıkımlarla ilgili olarak bizim yürüttüğümüz bir çalışmamız var, “Türkiye’de Roman Hakları” projesi kapsamında ve bununla ilgili bir dava sürecimiz de olacak. Bu yıkımlarla ilgili Türkiye’deki iç hukukun sonuçlanmasından sonra AİHM’e kadar gidecek bir çalışma başlatıyoruz. Burada çok da doğru yapılmadığına inandığımız şeyler de var ama sonuçta yine üzerine basarak söylüyorum bunu bir sistematik devlet politikası olarak görmek istemiyoruz ve düşünmüyoruz. Bunun tamamen rant çevrelerinin önüne geçilemeyen bazı bazı [işlerinin] sonuçları olarak düşünüyoruz.

B.E: Vaktimiz doldu galiba, değil mi?

L.Y: Son bir şey mi söyleyecektin?

B.E: Şunu merak ediyorum aslında: mahalle iyileştirmenin Türkiye’de iyi örnekleri var mı? Mesela Edirne’de farklı bir yaklaşım var, değil mi?

E.Ç: Bunu bir dakikada anlatmak mümkün değil, aslında dediğimiz gibi ikinci program artık farz oldu.

B.E: Tamam, çok teşekkürler.

E.Ç: Biz çok teşekkür ediyoruz bu imkanı sağladığınız için. Açık Radyo’ya başarılar, sizlere de. Bizim için bunları burada anlatabilmek çok önemliydi, belki anlattıklarımızdan kimse bir şey anlamadı, ben çok hızlı konuşuyorum ama daha detaylı olarak anlaşılması için yakında bir site açacağız, oradan da bizi takip edebilirler, sorunlarımızı izleyebilirler.

L.Y: Tekrar bekliyoruz.

E.Ç: Mutlaka, gelmek için biz de sabırsızlıkla bekliyoruz efendim.

B.E: Peki, çok sağ olun. Meleğin G r Dediği programını kapatıyoruz, hepinize iyi hafta sonları.

L.Y: İyi hafta sonları.

Meleğin Gör Dediği 16 Mart 2007

L.Y: Merhabalar, Meleğin Gör Dediği programında 94,9 Açık Radyo'da ben Laden ve Başak'la berabersiniz. Bu gün aslında Gazi Toplum Merkezinden Deniz Hayat'ı konuk edecektik, umarım etmeye de devam edeceğiz ama kendisi şu nada trafikte sıkışmış durumda. O yüzden biz açalım dedik.

B.E: Evet, trafikte kalmışlar, Kurtuluş'ta, umarım yetişecekler. Deniz sosyal hizmet uzmanı, Gazi Toplum Merkezinde yıllardır çalışıyor. Biz onlar gelene kadar Laden'le biraz sohbet edelim dedik, sosyal hizmetler ve toplum merkezlerinin yeri üzerine. Bu program başladığından beri sosyal hizmet uzmanlarını davet ediyoruz ama ağırlıklı olarak sivil toplum örgütlerinden aktivistleri, farklı alanlara kafa yoran insanları davet ediyoruz. Türkiye'de sosyal hizmet uzmanlarının oynadığı rol çok büyük. Sayıları da maalesef az sosyal hizmet uzmanı yetiştiren okul sayısı... eskiden sadece Hacettepe vardı, şimdi Başkent üniversitesin de var ve birkaç yerde daha açılması konuşuluyor. Fakat sosyal hizmetlerde açıklık var ve bu kadar da önemli bir alanın bu kadar boş bırakılıyor olması toplumsal sorunlarla, sosyal risklerle mücadele alanında elimizi kolumuzu bağlayan bir şey be biz bunu sivil toplum örgütleri ile kapamaya çalışıyoruz aslında.

L.Y: Belki de çok şey söylüyor, bu kadar zamandır program yaparken görece daha az sosyal hizmet uzmanı davet edebilmiş olmamız ve daha fazla sivil toplum örgütünü davet edebilmiş olmamız...

B.E: Evet ve Sosyal Politika Forumu'nda da bir süredir sosyal hizmet uzmanlarının yetiştirilmesi üzerine kafa yoruyoruz. Şöyle bir tarama yaptık, yanlış hatırlamıyorsam İngiltere'deki sosyal hizmet uzmanı sayısı 70.000 ile 90.000 arası, Türkiye'de Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinden bu rakamları istediğimizde bize verebildikleri rakam 9.000 falan civarı ve büyük bir ihtimalle bir kısmı da mesleğini icra etmiyor.

L.Y: Demografik olarak karşılaştırdığımızda da zaten Türkiye nüfusu ile İngiltere nüfusu ve sosyal hizmet uzmanlarının müdahale ettiği yer...

B.E: Tabii, umarım Deniz geldiğinde de konuşma fırsatımız olur, Gazi Mahallesi gibi büyük bir mahallede tek bir toplum merkezi var. Öyle bir mahalleye tek başına bir toplum merkezinin cevap verebilmesi imkansız gibi bir şey ve sosyal hizmet uzmanları bir süre sonra gecelerini gündüzlerine katarak bir mücadele oluşturmaya başlıyor. Tam da Richard Sanneth'in dediği “Şefkat Yorgunluğu, Compassion Fatigue”i Türkiye'de çok yoğun yaşadıklarını görüyoruz.

L.Y: Onların destek alma süreçleri de doğal olarak organize değil çünkü sosyal hizmet uzmanlarının da destek alması lazım. Bir tek şey söyleyeceğim, aynı şeyi mi konuşuyoruz meselesini açmak için, toplum merkezi ne yapar? Daha önce biraz üzerine konuşmuştuk ama tekrar dönüp hatırlatmak lazım belki de...

B.E: Benim bildiğim kadarıyla toplum merkezleri, bir bölgede belli sorunlara cevap vermek üzere SHÇEK bünyesinde oluşturulmuş sosyal kurumlar. Bunlar aslında çok esnek yapılar, yönetmelikleri de öyle -okuduğumuz kadarıyla- yani o bölgenin ihtiyaçlarına yönelik olarak şekillenebiliyorlar ve kendilerini de önleyici hizmet vermek üzerine konumlandırıyorlar. Mesela bir bölgede kadınlarla, kadınların güçlendirilmesi üzerine çalışmalar yapıyorlar, çocukların okullaşması...

L.Y: Doğal olarak travmatik ya da sorunlu alan her ne ise, ona müdahale etmek için hem anında hem de koruyucu önlemler almaya çalışıyorlar.

B.E: Aslında ulaşılabilir bir sosyal alan açıyorlar ki toplum temelli çalışmalarda o ulaşılabilirlik çok önemli.

L.Y: Hak deyip tanımlamak yeterli olmuyor, bir de hizmetleri ulaşılabilir kılmak gerekiyor.

B.E: Tabii.

L.Y: Bir şey daha, bu toplum merkezleri ya da sosyal hizmet uzmanlarının nasıl fonlandığını söylemek lazım belki de. Bunlar devletin fonladığı ve bireylere götürdüğü hizmetler.

B.E: Tabii, bunlar SHÇEK bünyesinde kuruldukları için devletin sosyal hizmetleri kapsamında hizmet veriyorlar ama son yıllarda belediyeler de toplum merkezleri, aile merkezleri açmaya başladılar. Yani bu tip bir sosyal hizmet modeli hem yerel yönetimler hem de merkezi yönetimin idaresi altında açılabilir ama bizim hep savunduğumuz bu işin zaten bir sosyal devlet işi olduğu düşüncesi ve sosyal devlet üzerinden toplum merkezlerinin daha yaygın kılınmasının gerekliliği, bu alana daha çok fon ayrılması gerekliliği...

L.Y: Ve hak temelli olması...

B.E:.. ve hak temelli olması, ulaşılabilir olması. Sivil toplum örgütleri bir alanı dolduruyor ve çok da yaratıcı olabiliyor... konuklarımız geldi galiba, değil mi?

L.Y: Aynen öyle.

B.E: Sivil toplum örgütleri bir alanı kaplıyor ama toplum merkezleri çok önemli... isterseniz bunları Deniz'den dinleyelim.

L.Y: Bir ara verelim, onlar da rahat rahat içeri gelip yerleşsinler, olur mu? Nick Cave dinleyeceğiz şimdi, Kylie Minogue ile yaptığı bir düet seçtik, bence klibi de çok keyifliydi... “Where the wild roses grow”

-müzik arası-

L.Y: merhaba 94,9 Meleğin Gör dediği programında Başak Ekim ve Laden Yurttagüler'le berabersiniz. Konuklarımız geldi, bu yüzden Başak çok mutlu, ben de çok mutluyum çünkü Deniz'i uzun zamandır görmemiştim.

B.E: Hoş geldiniz Deniz.

D.H: Merhaba, hoş bulduk.

L.Y: Sen kimsin? Bir anlat da herkes duysun.

D.H: Ben Deniz Hayat Han, sosyal hizmet uzmanıyım. Dokuz yıldır SHÇEK'a bağlı Gazi Mahallesi toplum merkezinde çalışıyorum.

L.Y: Peki, orada neler yapıyorsunuz?

D.H: Neler yapıyoruz? Çok şey yapıyoruz aslında, SÇEK deyince genelde akla öncelikle çocuk esirgeme kısmı olan yatılı kurumlar gelir. Biz Sosyal Hizmetlerin birinci basamak hizmetiyiz-sosyal hizmet mesleğinin ve felsefesinin bazı temel araçları ve yöntemleri vardır: kişiyle çalışma, grupta çalışma ve toplumla çalışma- biz toplum merkezlerinde öncelikle toplumla çalışma yöntemini kullanıyoruz. Bu nedenle de toplumun tanıdığı SHÇEK'dan biraz farklı çalışmalar üretiyoruz. Buna “Halk katılımlı ve toplumsal çıkarımlı sosyal hizmet çalışmaları” diyebiliriz.

B.E: Tam olarak toplumla çalışmadan neyi kast ediyorsunuz?

D.H: Toplumla çalışmadan kast ettiğimiz şu: herhangi bir toplum olabilir, herhangi bir toplumun kendine özgü sorunları, ihtiyaçları ve tespitleri olabilir, bu tespitleri toplumla beraber yapmak, toplumla beraber bu sorun ya da ihtiyaçlara yönelik tartışmalar yaratıp bu tartışmalar doğrultusunda da “neyi, nasıl ve hangi yöntemle çözebiliriz” konusunu dışardan bir müdahale ile değil, içten bir analiz ve çözümlemeyle ve hizmet modeli üretmeyle çözümlemeye çalışmak. Toplum merkezlerinde bunu yapmaya çalışıyoruz.

L.Y: Siz gelmeden önce bunu konuşuyorduk, toplum merkezlerinin ne kadar esnek olabileceği, yerelin ihtiyaçları üzerine çözümler üretebileceği üzerine konuluyorduk.

L.Y: Evet, doğru söyledin. Aslında yapmaya çalıştığımız bu, yerelle çalışmaya çalışıyoruz.

B.E: Bunu biraz örneklendirirsek, Gazi Mahallesinde yaptığınız çalışmalar burada nereye oturuyor?

D.H: Biz dokuz yıldır Gazi Mahallesinde çalışıyoruz ve aslında toplum merkezinin kuruluşu bile yerelden kaynaklı bir çalışma. Bizden önce UNICEF Gazi Mahallesinde toplumsal kalkınma programı uygulamış, biliyorsunuz UNICEF projeler odaklı çalışıyor. Proje bittikten sonra da, “biz büroyu kapatıp gidiyoruz” demiş. O zamanki çalışmanın adı “Kadın ve Çocuk Danışma Merkezi”, sonra kadınlar demişler ki “Siz gidiyorsunuz ama bizim ihtiyacımız ve sorunlarımız devam ediyor” -ki bu 98lerde olan bir şey- ve kadınlar bir araya gelip Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne giderek “biz burada içinde olabileceğimiz bir yapıya dahil olmak istiyoruz” demişler. Sonra toplum merkezinin temeli atılmış. Biz ne yapıyoruz? Mevcut projelerden bahsedelim, yoğunlukla kadın çalışmaları yapıyoruz, toplum merkezi aslında bir kadın merkezi değildir, yaşlı, çocuk, genç, engelli, bütün toplumun katılıp üretebileceği çalışmalar yapan bir yerdir ama Gazi Mahallesi profil olarak göç odaklı bir sosyo-demografik yapıya sahip. Bu nedenle göçün ve yoksulluğun mağdurları öncelikle çocuklar ve kadınlar ve biz öncelikle çocuk ve kadın çalışmaları yapıyoruz. Bu çalışmaları yaparken sivil toplum örgütleriyle, üniversitelerle, kişilerle ve kuruluşlarla da işbirliği yapıyoruz. Devam ettiğimiz “Kadın İnsan Hakları Eğitim Programı”, “Anne Çocuk Eğitim Programı”, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün desteği ile “Sokakta çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi” projesi, “Hukuki Danışmanlık” projesi “Psikolojik Danışmanlık” projesi yapıyoruz. Bunun dışında yine SHÇEK’nun kanuni çalışmalarını da uyguluyoruz, engelli kimlik kartı baş vurularını almak, engellilerin evde bakım hizmeti uygulamalarına danışmanlık yapmak gibi... şu anda aklıma gelenler bunlar ama tabii ki aklıma gelenler bunlar çünkü komplike çalışmalar yapıyoruz ve hiç biri birbirinden bağımsız değil. Örneğin “Anne Çocuk Eğitim Programı”na katılan bir kadın sadece annelik ve çocuk yetiştirme üzerine toplum merkezine geliyor diye düşünebilirsiniz ama bu sırada annenin, çocuğun ve ailenin tespitini yapıp sosyal yardıma mı ihtiyaçları var, belki kadın evde sosyal ilişkilerden kopuk olduğundan bahsedebilir, bir yandan halk oyunları çalışmasına katılabilir, bir yandan drama çalışmasına katılabilir, kendisi bir çalışmaya katılırken çocuğu başka bir çalışmaya dahil olabilir. Bütüncül bir yaklaşımla çalışıyoruz ve tabandan çıkarımlı çalışmalar yapmaya çalıştık ve “kadının İnsan Hakları Eğitim Programını” alan kadınlar biraz sorgulama ve kadın örgütlenmesi sürecine girmişlerdi. Bir kooperatif kurma çabamız olmuştu ama onu yaparken ve yürütürken bazı ekonomik sıkıntılar yaşadık ama en azından kadınlar bunu denemişlerdi, “Biz kendi mahallemizde, kendi kadın örgütümüzü kurup devam edebiliriz” diye, böyle tanımlayabilirim.

B.E: Aslında bir anlamda yoksulluğu ve sosyal dışlanmayı çok boyutlu bir sorun olarak tanımlamaya çalışıyoruz ve bu soruna daha bütünsel bir yaklaşım getirilmesi gerektiğini söylüyoruz. Az önce söylediklerin üzerinden gidersek aslında toplum merkezleri çok büyük bir öneme sahip, değil mi? Bir kadının sosyal yardıma ulaşımından, çocuğun okula gitmesinden, drama yoluyla kendini ifade etme ihtiyacının karşılanmasından, travmayla baş etme ihtiyacının

karşılanmasından... sorunu bu anlamda bütünsel alıp uzmanlar yardımı ile ona eğilmek son derece önemli bir şey, değil mi?

D.H: Sosyal dışlanma dediğimiz şeyi teorik tanımla tartışıp konuşabiliriz, ama bunu yapabilmek için dışlananların da işe dahil olması gerekiyor. Ben bu anlamda toplum merkezlerini önemsiyorum çünkü dışlananların gelip, “benim şuna ihtiyacım var” deyip dile getirebildikleri şeyleri orada yapma fırsat da bulabiliyorlar. Bizim toplum merkezinde araştırma yapan bir akademisyen şu tanımı yapmıştı ve çok hoşuma gitmişti “toplum merkezlerinin olduğu yerlerde aslında çok fazla kamusal alan yok çünkü zaten toplum merkezlerinin olduğu yerler kentin içinde değil, kente eklenmiş yerler”. Özellikle kadının kullanabileceği kamusal alan çok fazla yok , kadın toplum merkezine gelerek aslında kendisine kamusal alanda yaratmış oluyor. “Ben buraya geliyorum, Anne Çocuk Eğitim Programına katılıyorum, tiyatroya geliyorum, dramaya katılıyorum, halk oyunlarına katılıyorum” diyor ama bir yandan kendi kamusal alanını da yaratıyor. O anlamda bunun adına toplum merkezi mi dersiniz, komşuluk merkezi mi dersiniz... Uluslar arası literatürde çok tanımı var... her ne olursa olsun önemsiyorum. Bir de bu sosyal haktır zaten yani devlet bireyine sosyal, kültürel, ekonomik, eğitimsel her türlü olanağı sunmalı. Böylelikle -toplum merkezleri devlet kurumları- kişiler haklarına kendileri de dahil olarak ulaşabiliyorlar.

L.Y: Bütün anlattıklarında şu ilgimi çekiyor ve aslında çok da heyecanlandırıyor: kadınların kendi örgütlerini kurmaya çalışmaları aslında kadınların güçlenmesi ile ilişkili. Sosyal dışlanmaya maruz kalan ya da onu deneyimleyenler bir taraftan toplum merkezi aracılığıyla güçlenirken bir taraftan kendilerine alan da açıyorlar.

D.H: Tabii, bir örnek daha var: Ümraniye’de bir toplum merkezi daha var, Mustafa Kemal Mahallesi Toplum Merkezi. Kadınlar toplum merkezi çalışmalarına katıla katıla bir süre sonra doyum noktasına da geliyorlar, donanım kazanıyorlar, kurumları nasıl kullanacaklarını, kişileri nasıl kullanacaklarını da öğreniyorlar... zaten bildikleri bir şey aslında ama desteklemek gerekiyor çünkü başka bir kültürden “İstanbul” denen kültüre geliyorlar. Ümraniye’de Mustafa Kemal Mahallesi Toplum Merkezi kadınları da böyle bir oluşum ortaya çıkardılar, Başak Kadın Kooperatifini kurdular ve şimdi içine bir mutfak kurup kendi mutfaklarından yemek satmaya başladılar. Yani kadınlar hem dışlanmayı dışlıyorlar ve “biz de varız” demeye çalışıyorlar, hem birbirleri ile dayanışıyorlar hem de kamusal alanlarını yaratıp ekonomik olarak da görünür olmak için çaba harcıyorlar.

B.E: Şehre eklenme süreci de aslında birlikte yaşama kültürünü zorlayan bir süreç. Gazi Mahallesi de bu anlamda çalışması çok zor bir mahalle. Beraber yaşama kültürünü kamusal alanda oluşturma anlamında toplum merkezi ne tip bir rol oynuyor?

D.H: Farklı kültürlerin bir arada yaşama kültürü mü?

B.E: Yani farklı kökenlerden gelen insanların aynı kamusal alanı paylaşması ve ortak kamusal alan üzerinden katılımını sağlama anlamında.

D.H: Ben 9-10 yıllık çalışma deneyimim içinde kendi alanımda , kültürlerin birbirine ayrımcılık yaptığını hiç gözlemlemedim. Aksine, Gazi Mahallesi içinde pek çok alt grup var: Sivaslılar, Şırnaklılar, Siirtliler, Kastamonulular... sayabilirsiniz. Ben tam tersine farklı bir kimlik oluştuğunu düşünüyorum, Gazi Mahalleli kimliği oluşuyor ya da Mustafa Kemal Mahalleli kimliği oluşuyor. Dışlanma ve kentsel entegrasyonu kurma sürecinde insanlar belki de Gazi Mahalleli dışlanmasını yaşıyor orada bir problem ortaya çıkıyor.

L.Y: Peki, çok az vaktimiz kaldı ama bunu sormazsam kendimi kötü hissederim: az önce söylediğin şey, toplum merkezinde engellilere nerelere başvurabileceğine dair destek vermek, tam da

ulaşılabilirlik ya da yapabilirlik durumuna ilişkin bir şey. Hak olan bir şeyi “Bak kardeşim, böyle bir hakkın var, gel ona ulaşmanı sağlayayım” gibi bir aracı görevi üstlenmesi. Başka alanlarda da yapıyor musunuz? Sadece engelliler mi? Kadınlara ve çocuklara benzer destekler veriyor musunuz? Aslında, Sadık da burada ve onu daha önce de konuk etmiştik -Gazi Toplum Merkezinin İLO ile yürüttüğü proje ile ilgili o da bir takım ip uçları vermişti- yaptığınız şeyi daha görünür kılmak adına soruyorum.

D.H: Biz bunu “Özürlü danışmanlığı” olarak tanımlıyoruz, bunun dışında aile danışmanlığı çalışmamız da var, mesela hukuki danışmanlık yapıyoruz: bunu Bilgi Üniversitesi ve Kadın yurttaş Ağı Derneğı ile birlikte yapıyoruz. Bir avukat havuzu oluşturulmuş durumda, her hafta perşembe günleri gönüllü bir avukat merkezimize geliyor, kadınlar önceden bireysel randevu alıyorlar ve avukatlarla görüşüyorlar. Buradaki amaç aslında ön hukuki danışmanlık, kadın geliyor, avukatla her türlü sorununu paylaşıyor. Eğer sadece dilekçe ile halledilebilecek bir şeyse orada avukatla birlikte bunu hallediyor, ikinci basamak bir işse Baro'ya yönlendiriliyor. Bunun dışında psikolojik danışmanlık hizmetimiz de var yine gönüllü gelen bir psikologumuz var -dikkat ederseniz hep gönüllülerle çalışıyoruz- haftada bir gün gelip kadınlara hem bireysel danışmanlık hem de grup terapisi yapıyor. Aile danışmanlığı da yapıyoruz, aile içi çatışmalar, ergen ebeveyn uyumsuzluğu gibi sorunlarda ön görüşmeleri yapıp ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendiriyoruz.

B.E: Türkiye'de kaç toplum merkezi var, Deniz?

D.H: Türkiye'de en son 60-65 taneydi -benim yüksek lisans tezim de toplum merkezleri bağlantılı bir tez- ama bu geçen yılın sayısıydı, bu yıl sayıda biraz düşme var gibi.

L.Y: Sohbeta doyum olmaz...

B.E: Evet ama programı kapatmamız lazım, katıldığınız için çok teşekkürler.

D.H: 15-20 dakika da olsa...tekrar, kusura bakmayın.

L.Y: Sarp, hiç olmazsa hoşça kalın de, sesini duyalım.

S: Merhaba ve hoşça kalın.

L.Y: Katıldığınız için çok teşekkür ederiz. İyi hafta sonları.

B.E: İyi hafta sonları.

Meleğin Gör Dediği 23 Mart 2007

B.E: Merhabalar, Meleğin Gör Dediği programında bu hafta ben, Başak, yalnızım. Laden bizimle birlikte değil, kendisinin bir toplantısı çıktı. Ben konuğumuzu yalnız başıma ağırlamaya çalışacağım. Bu gün çok değerli bir konuğumuz var: Sağlık Hakkı Hareketi Derneğinden Mustafa Sütlaş. Hoş geldiniz Mustafa Bey.

M:S: Açık Radyo dinleyicilerine merhabalar.

B.E: Mustafa Bey tıp doktoru, aynı zamanda da sağlık hakkı aktivisti diyebilir miyiz sizin için?

M:S: Hasta hakları aktivisti, sağlık hakkı aktivisti, sağlıkla ilgili toplumsal duyarlılığı artırmaya gayret eden, bu alanın bilgisine sahip olup aynı zamanda bunu esasında sağlığın sahipleri tarafından talep edilmesi gerektiğini söyleyen birisi diyelim.

B.E: Siz aslında toplum temelli bir sivil toplum hareketini temsil ediyorsunuz. Şöyle mi başlasak? Sağlık aslında en temel sosyal haklarımızdan birisi ama bunun gittikçe sosyal alandan çıktığını, piyasaya terk edildiğini ve aslında toplumsallığını yitirdiğini görüyoruz. Sağlık hakkının peşine de düşer olduk, siz nasıl görüyorsunuz bu durumu?

M:S: Tabii hiçbir şey ekonomiden bağımsız değil. Kapitalist toplum şekillenirken bu süreç içinde üretici güçlerin sağlığı çok önemliydi çünkü kapitalizmi geliştirecek olan sermaye birikimini sağlayacak olan unsur onların artık değerleriydi. İşleri iyi yaptıkça, kalifiye oldukça da sağlıkları daha değerli hale geliyordu, bir de ürettikleri kaynaktan sağlık alanındaki gelişmeler doğrultusunda sağlığı yükseltecek bir payı ayırabilecek durumcalardı. Böyle bir uzlaşma ile başlanan bir noktada günümüzde kapitalizmin aldığı şekil itibarıyla artık değer belirlendiği bir getiri değil, kapitalin kendi içinde bir döngüsüyle, karın genişlemesi ve sermayenin genişlemesi üzerinden şekillendiği zaman burası biraz göz ardı edilmeye başlandı, neo-liberal politikaların sonucunda . Orada bir şey daha oldu, bilimsel gelişmenin sonucunda bu alana da kendi başına para kazandırılabilirdi fark edildi. Bunun kendiliğinden olmasına izin vermek mümkün değildi dolayısıyla iş temel haklar yani yaşama hakkının niteleyeni...çünkü yaşamak sadece soluk alıp vermek ve kanın damarda dolaşması değil, yaşamın içinde var olabilmek, bu da sağlıklı olmayı gerektiriyor... o temelden çıktı ve kendi içinde bir döngüyle karı arttıracak bir unsur haline geldi. Yokluk ve yoksulluk da buna eklendiği zaman bir takım yöntemlerle insanların bu hakları ifade ve talep etmesinin önüne engeller konduğu zaman -bunun örneğini sendikal mücadelede, hak arama mücadelesinin sıkıntılarında gözlemleyebiliyoruz- o alan tarif ettiğimiz halden çıktı. Biz şimdi tekrar sözleşmenin ilk anına dönüp “bu bizim hakkımızdır” demek için oluştuk.

B.E: Aslında toplumsal riskleri en çok paylaşmamız gereken alan da sağlık, değil mi? En temel sosyal kontratlardan biri çünkü toplumun bütününe etkileyen bir şey.

M:S: Onu söyleyeceğim, sağlığın tanımı burada bir miktar değişti. Sağlık, fiziksel, ruhsal, sosyal ve hatta onları tamamlayan bir ekonomik iyilik hali olarak tanımlanıyor... tanımlanırdı ve sahip çıkılırdı. Şimdi sağlıktan söz edildiği zaman aslında bir takım hastalıklardan, onların saptanmasından, onların tanısından, tedavisinden söz eder hale geldik. Hatta sağlığı koruyucu unsurlar da eğer bir ticari döngüye olanak tanıyorsa o zaman katıldı. Oysa sağlık hizmeti iyilik halini hedefleyen bir hizmettir. Bu noktadan çıktı, şimdi hastalıkları ortaya koyan hatta belki hastalıklar icat eden, sonra da onları tedavi eden bu sırada da oluşan hareketten parayı döndürüp kazanan bir noktaya geldi. Oysa sağlık bu değil, sağlık toplumsal bir şey yani sağlıksızlığı yaratan koşullar da toplumsal, o sağlıksızlığı çözümlmek için yapılacak faaliyet de toplumsal. Şöyle basit bir örnekle söyleyebilirim, bir ülkede aşı ile önlenabilir bir hastalığı ortadan kaldırmak için nüfusa belirli bir oranda aşı yapmak lazım. Kaynağımız olur, para verir ve kendi çocuğumuzu aşı

yaptırırsak çocuğumuzu koruyabiliriz ama o korunabilir hastalığı sadece parası olanları aşı yaptırdığı durumda toplumdan kaldıramayız. Dolayısıyla ne zaman toplumun tamamına yakını o aşırı yaptırdır, hastalık o zaman ortadan kalkıyor. Dünya 70li yılların ortalarında çiçek hastalığını ortadan kaldırdı, o günün koşullarında ekonomik düzey gibi koşulları hesaba katın, aradan aşağı yukarı bir 30 yıl geçip bu güne geldikten sonra o zaman kontrol altına alınan hastalıklar bu gün toplumları tehdit eder hale geldi. Verem...yarın dünya tüberküloz günü ve Dünya Sağlık Örgütü şunu söylüyor: bu özellikle güçsüz, yoksul ülkelerde ya da iyi koşullara sahip olmayan toplumların olduğu yerlerde ciddi bir problem, Türkiye bunların arasında sayılıyor. Dirençli tüberküloz dediğimiz bir mesele var ve çok ciddi olarak toplumları tehdit ediyor. Şunu söylemeye çalışıyorum: sistemi bunun üzerinden kurgularsak sağlıklılığı oluşturamıyoruz, tam tersine hastalıkları çoğaltıyoruz ve bundan kazanılan parayı artırmış oluyoruz. Dolayısıyla bunun kavramsallığı ya da bakış değişti, biz tekrar oraya geri dönmek istiyoruz

B.E: Peki böyle bir toplumsal ortam içinde sağlık hakkı arayışı nerede duruyor? Nasıl bir aktivizm gerektiriyor?

M.S: En zor soru bu tabii. Öncelikle sağlıkla ilgili bilgi, sağlığın ne olduğu bilgisinin topluma aktarılması lazım. Bu bilgi yaygın eğitim kurumlarında küçüklükten beri elde edilebilen bir bilgi değil. Genellikle ya formal olmayan yollarla, çoğu zaman medyanın katkısıyla elde edilen, orada da yanlışlıklar yüzünden doğru elde edilemeyen bir bilgi. Sağlık hizmeti de bu anlamda örgütlenmediği, şekillendirilmediği için o hizmeti alırken de bu bilgi tamamlanmıyor. Dolayısıyla bilgisiz bir insanın hakkının farkına varıp o hakkı talep etmesi .çok zor. Kimler talep ediyor? Bu alanı bir miktar bilen insanlar ya da bunun bir bilinç olarak doğru olduğunu savunan insanlar. Bunların içinde de ciddi bir kısmı aslında bu hizmeti veren kesimden yani benim içinden çıkıp geldiğim kesim ama şu anda şekillenen modelde bu kesim buradan nemalanıyor. Türkiye'ye bakalım, performans diye bir sistem var, baktığınız hasta, yazdığınız reçete, istediğiniz tetkik arttıkça para kazanmaya başlıyorsunuz. Ben hep örnek veririm, belki daha önce Açık Radyo'da yayınlanan programlarda da söylemiş olabilirim...Çin'de bir model denenirken şöyle bir şey yapılmış: kırsal kesimde çalışan doktorlara sabit bir rakam verilmiş, oldukça yüksek bir para... sonra tedavi etmeleri gereken durumlar arttıkça para azaltılmış. Aradan bir zaman geçtikten sonra kimse hastalanmamaya başlamış, doktorlar öyle bir çaba harcamışlar ve dolayısıyla sağlıklılığı elde etmişler. Bizde tam tersine, hastalık attıkça ve onları tedavi ettikçe paramız arttığı için bunun düzelmesi gibi bir umut da -en azından bu kesimden- yok. Dolayısıyla çok güçlü olmayan bir alan, doğru fark etmişsiniz. Anlatmak da zor, arkasında duracak bir kesimi yaratmak da zor. Örgütlenme ile ilgili bir takım sıkıntılar da gündeme geldiği vakit... sendikalar var mesela, sadece doğrudan ücretlerle ilgili bir sendikacılık yapılıyor ya da bir politik amaç doğrultusunda sendikacılık yapılıyor. Doğrudan insanların yaşantısına yönelik, onların sağlıkla ilgili taleplerine yönelik bir bilgilendirme, bilinçlenme, talep etme orada da yok. Ben yıllardan beri bu alanın içindeyim, inceliyorum ve bir tane toplu sözleşmede sağlıkla ilgili bir hükmün olduğunu gözlemlemedim. Bu da eksik olunca alanda bunu ifade etmek oldukça zorlaşıyor. Duyarlı bir kesim var, o kesimin insanları ilgileniyorlar. Bir de sorun en dibe vurduğu noktada, insanlar farkına vardığı vakit bunu ifade ediyorlar. Bu sene 14 Mart sırasında, sağlık haftasında hekimlerin, sağlık çalışanlarının eylemlerine dikkat etmişsinizdir, sağlık hakkı lafı ön plandaydı. Belki de tarihten beri, bütün o eylemlilik süreçlerinden beri ilk kez bu kadar kuvvetle savunuldu çünkü gerçekten ondan yoksun kalacağız. Hele -belki birazdan soracaksınız- hükümetin “sağlıkta reform” ya da “sağlıkta dönüşüm” dediği uygulamalar gerçekten uygulamaya girerse bu daha büyük sorun olacak.

B.E: Hazır katılım konusunu açmışken, sizin derneğinizin çalışmalarından biraz bahseder misiniz? Meslek elemanları dışında yurttaş katılımını nasıl sağlamaya çalışıyorsunuz?

M.S: Bizim burada bir zorluğumuz var, dediğimi gibi gerçekten anlatılması, ifade edilmesi güç... alışkanlıkları değiştirmek gereken bir alan. Dernek temel olarak şunu söylüyor, “sağlık, yaşama

hakkını anlamlı kılan, onu niteleyen bir unsurdur, bu unsur herhangi bir ön şart, son şart, bir koşul gündeme gelmeksizin herkesin hakkıdır. Bununla ilgili hizmete ulaşmalı, yararlanmalıdır. Bunun için ne bir sigorta primi, ne hizmeti aldıktan sonra para ne de bir takım koşullar -şu özelliklere sahip olursan sana vereceğim gibi bir koşul- söz konusu olmamalıdır” diyen bir yapı. Bizim ülkemize aşağı yukarı 80 yıl boyunca önceleri bir şükran anlamına da gelse sağlıkçı ile hizmet alan arasında bir maddi ilişki şekillenmiş. Dolayısıyla bir yandan insanlar “Allah insanı hekime, hakime düşürmesin ama onsuz da etmesin” diyorlar. İnsanlara soruyoruz “Siz bu parayı gerçekten gönül rızasıyla mı veriyorsunuz?” hayır, öyle düşünmüyorlar ama yaşadıkları iyilik hallerinden dolayı da şükran hislerini ifade etmek istiyorlar. Böyle bir noktada bunu ifade etmek oldukça zor bir de bunu tek ifade edicisi olmak istemiyoruz. Bizim sadece bunu işaret etmek, bir takım talepleri, bir araya gelişleri uyarmak, provoke etmek, yönlendirmek gibi bir derdimiz var. Dolayısıyla derneğin kendisinin bir şey yapmasını değil, bu alanda bu bilgiye ulaşan herkesin oldukları yerde bir şey yapmasını hedefliyoruz.

B.E: Bir çeşit kamuoyu oluşturmaya çalışıyorsunuz.

M.S: Evet kamuoyu oluşturmak... medya aracılığıyla olabilir bir de sağlık hizmetinin verildiği yerlerde bunu yapmak çok daha anlamlı. Onlara yönelik sağlık kurumları için bir izleme, destekleme, değerlendirme kurulu diye sivil birliktelikler örgütlemek istiyoruz. Hedefimiz bu ve bunu gündeme getirmek istiyoruz. Bu model olarak Türkiye'deki “sosyalizasyon yasası” dediğimiz, şu anda hala uygulanan sağlık hizmet modeli içindeki sağlık ocakları bünyesinde yasal olarak oluşturulmuş durumda. Oralarda izleme kurullarını hizmeti alan kesimin önderlerinden, ilgililerinden oluşturma yükümlülüğü var. Bu yasa aşağı yukarı 46 yıldır geçerli olmasına rağmen bunu örnekleri yok. Buna dayanarak bunu sağlık hizmetini veren taraftan değil de alan taraftan örgütlemek için bir faaliyet sürdürüyoruz, ulaştığımız yerlerde de bu doğrultuda bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. O yüzden üye sayısı ya da derneğin kendisinin meydanlara çıkması, kendisini öne çıkaran bir şeyler yapması gibi bir programımız yok, onun için çok kimse de bilmiyor.

B.E: Devam etmek istiyorum ama isterseniz bir müzik arası verelim. Bugün Beattles'dan bir şarkı seçtik “All You Need Is Love”

-müzik arası-

B.E: Merhabalar, Meleğin Gör Dediği programında Mustafa Sütlaş ile birlikteyiz. Mustafa Bey Sağlık Hakkı Hareketi Derneğini temsil ediyor ve bu günkü programda sağlık hakkını konuluyoruz. Derneğin çalışmalarından bahsediyordunuz, derneğinizin reform sürecine dair yaklaşımı nedir?

M.S: Eğer 1 Ocakta genel sağlık sigortası Türkiye'de uygulamaya girseydi, sayın cumhurbaşkanı bir takım maddelerini Anayasa Mahkemesi'ne gönderip iptaline neden olmasaydı bu gün çok daha başka sıkıntılardan söz ediyor olacaktık. Bu şu anda uygulamaya girmedi ve ertelendi bu yıl seçim olması nedeni ile de bu yıl gerçekleşmeyecek. Ama genel sağlık sigortası sağlık hizmetinden yararlanma hakkını gerçek anlamıyla ortadan kaldıran bir düzenleme olacak. Hem bir ek vergi olacak, hem hizmetten yararlanırken bir katkı payını gündeme getirecek, hem de ekonominin kayıt dışı bölümünün yarıyı geçtiği, neredeyse kayıt içini katladığı, buna paralel olarak istihdamın da aynı durumda olduğu bir ülkede, hele hele sağlık kurumlarının ve sağlık çalışanlarının dağılımında eşitsizliğin olduğu bir yerde -İstanbul'da ya da büyük şehirlerde ilk anda hissedilmese bile- sağlık hizmetine ulaşma ve yararlanma anlamında Türkiye'nin büyük kısmında büyük sıkıntılar yaşayacaktık. IMF'nin dünkü ya da geçen haftaki Türkiye ile ilgili ekonomik yönden görüşmesinde, onların belirttiği ve uygulamanın tartışıldığı bir noktada sağlık hakkını ortadan kaldıracak bir uygulama. Hükümet IMF ve Dünya Bankasının talebi doğrultusunda bunu yapmak istiyor. İkincisi “Aile Hekimliği” diye bir sistem geliyor, demin bahsettiğimiz sağlık ocaklarının sağlığın bütününe öngörüp ona göre hizmet veren yapısını hastalıkların tanı ve tedavisi bağlamında hizmeti küçülten,

daraltan, aynı oranda da ticarileştiren bir biçime çeviriyor. Bu yıl pilot uygulaması gerçekleşecek, kamunun sağlık kurumları önce özerkleştirme adı altında özelleşecek, kamunun hizmeti görecektir unsurları da elinden gidecek. Dolayısıyla pirimini ödeyemeyen ya da çalıştığı kurumda resmen istihdam edilmediği için ödeyemeyen, gelir dağılımındaki dengesizlik yüzünden yoksul olan kesim, eğer bir takım şeyleri kanıtlayamazsa sağlık hizmetinden yararlanamayacak noktaya gelecek. Biz diyoruz ki “bu işi bilen bütün yapılar güçlerini buraya toplayıp bunu topluma anlatmalı”. Faaliyetimiz de bu doğrultuda, ulaşabildiğimiz herkese, alanın taraflarına, örgütlü olanlar önce olmak üzere “bunu birlikte yapalım, bunun yapılması gerekir” demeye çalışıyoruz. Bu süreci gerçekten iyi değerlendirmek, toplumun bu noktadaki yararının ne olduğunu topluma anlatmak gerekiyor. Bunu ben bir politik yaklaşım olarak söylemiyorum, bilimsel doğrular, halk sağlığının... uluslar üstü bilim insanlarının söyledikleri bunlar. Dünya saplık örgütünün politikaları da 7-10 yıldır şimdi uygulanana denk ve paralel. Orada çalışanlar bile buna itiraz ederek “eski politikamıza dönmeliyiz, bütün dünyada herkes için sağlığı öncelemeliyiz” deme noktasına geldiler ki bunlar aslında tabanları olmayan, bir politik grubu temsil etmeyen, teknisyen insanlar. Onlar bile bunu ifade etme noktasına geldi. Oradan bir uzmanın, Dünya Sağlık Örgütü direktörünün Uluslar arası medyada da gündeme gelen bir mektubu oldu.

B.E: Söyledikleriniz bütün bu reform süreçlerinin aslında sağlık alanındaki eşitsizlikleri artırdığı yönünde.

M.S: Kesinlikle... yaşlı nüfus, dünyada da Türkiye’de de, gelişmekte olan ülkelerde de artıyor, sağlıkla ilgili teknoloji, sunduğu hizmetler ve araç gereç olarak yükseliyor ama bunların hepsi maliyeti yükselten şeyler. Dünya nüfusunun genel olarak sağlıklılığına baktığımız zaman hala aşı ile önlenabilir hastalıklar, hala sudan gelen hastalıklar, hala bir takım basit yöntemlerle ve ucuz bir şekilde tedavi edilebilen hastalıklar insanları en çok öldüren nedenler arasında. Böyle bir noktada teknoloji para kazanacak, burada para dönecek, zenginler ve gelişmiş ülkelerin insanları daha iyi hizmetler alacak diye bir politika değişikliğine, bir paradigma değişikliğine dünyanın eyvallah diyecek hali yok. Bir de -Açık Radyo’da hep gündeme geliyor- bütün bunlar küresel ısınma dediğimiz, bütün sağlıklılık halimizi olumsuz etkileyecek bir sürecin içinde yaşanıyor. Herkesin gözleri bağlanmış durumda, belki elleri de bağlanmış durumda, bütün dünya insanları sadece olanları yaşamak durumunda.

B.E: Peki, dünyada bir sağlık hakkı hareketinde bahsedebiliyor muyuz? Bir tabanı var mı?

M.S: Son 5-10 yıldır Dünya Sosyal Forumu bağlamında sağlıkla ilgili bir pencere açılmış oldu. İki toplantı yapıldı, ikincisi bu yılbaşında Kenya’da yapıldı... giderek delişiyor, özellikle nüfusu kalabalık ülkelerin sağlık kökenli olmayan ama sağlık meselesinin farkında olan bir takım örgütlenmeleri seslerini daha fazla yükseltme noktasındalar. Hatta kendilerince yaşamın içinde çözümler bulunup yeni modellerin üretildiğini de izleyebiliyoruz. Ama çok yaygın mı? Değil. Çok gelişmiş bir hareket mi? Değil çünkü bunların olabilmesi için kaynağa ihtiyacınız var ve kendinizi ifade etmek için alana ihtiyacınız var. Örneğin Avrupa’da bu kadar kuvvetli değil çünkü orada sıkıntılara rağmen oturmuş bir sosyal güvenlik sistemi var, bir bölümü kamusal olarak karşılanıyor. Onlar hizmete ulaştıktan sonraki boyutla, hasta haklarıyla ilgilenme durumundalar ya da bu o ülkelere göçle gelen ve sosyal güvencesi olmayanların problemi durumunda... ama bir gelişme var, AB ilk defa bu yıl 29 Martta “Avrupa Hasta hakları Günü” diye bir gün ilan etti ve bunu geliştirmek için bir çaba da var. Yaygınlaştırmak bağlamında bunlar üst üste konan olumluluklar.

B.E: Sağlık hakkı Sosyal Forum içinde ses buluyor mu?

M.S: Sağlık Hakkı Hareketi Sosyal Forum içinde ayrı bir yapı. İstanbul’daki Forumda da bu ayrı bir başlık olarak tartışıldı. Bu sene Atina’daki Avrupa Sosyal Forumunda da oldukça geniş bir ayrı grubun gündemindeydi...dediğim gibi Kenya’da da sadece sağlıkçıların dünya sağlığına baktığı

Sosyal Forum benzeri bir bir araya gelişleri oldu. Halkları Sağlık Hareketi diye gönüllü bir üst organizasyon var, dernek ya da konfederasyon gibi değil ama çok ciddi çaba sarf ediyorlar, biz de izliyoruz.

B.E: Çok teşekkürler Mustafa Bey. Bu hafta Meleğin Gör Dediği programında Sağlık hakkı Hareketinden Mustafa Bey'i konuk ettik ve sağlık hakkını konuştuk. Programı burada kapatıyoruz, iyi hafta sonları.

M.S: Çok teşekkürler.

Meleğin Gör Dediği 30 Mart 2007

L.Y: Merhabalar, 94.9 Açık Radyo'da, Meleğin Gör Dediği programında ben Laden ve Başak'la berabersiniz. Bu gün harika iki konuğumuz var: Helsinki Yurttaşlar Derneğinden Oktay Durukan ve Özlem Dalkıran. Merhaba der misiniz? Sesinizi duysun dinleyicilerimiz.

O.D: Merhaba.

Ö.D: Merhaba.

B.E: Hoş geldiniz.

L.Y: Bu gün sizinle ne konuşacağız? Aklınızda ne var? Bize ne getirdiniz, biz biliyoruz ama siz söyleyin istiyoruz.

Ö.D: Peki, sığınmacılardan ve mültecilerden bahsedeceğiz.... umuyorum ki daha çok Türkiye'deki durumlarından bahsedeceğiz.

B.E: Helsinki Yurttaşlar Derneği derken Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteciler Destek Programı, değil mi? İsterseniz biraz programdan konuşarak başlayalım.

Ö.D: Helsinki Yurttaşlar Derneği daha genel anlamıyla demokratikleşme, insan hakları, özellikle azınlık hakları ve AB sürecindeki uyumlulaşma ile ilgili çok yoğun çalışıyor. Doğal olarak azınlık hakları ve marjinalize edilmiş insanlarla ve onların hakları ile ilgili çalışma yapmak gereğinden hareketle işin ucu geldi Türkiye'de giderek daha görünür olan ve giderek de daha kötü durumda olmaya başlayan mültecilere dayandı. 3-4 yıl önce sadece hukuki danışmanlık gibi bir şeyle başladık fakat bu sene “bunun sadece bir hukuki süreci yok bir de sosyal süreci var , dolayısıyla sosyal alanda da görünür olmaları ve destek almaları gerekiyor” dedik. Ayrıca da tabii “görünür olmaktan” kastımız insanların ve devletin duyarlılığını artırması gerekiyor...dolayısıyla çok ayaklı bir program bu, çeşitli etkinlikleri ve kolları var. hukuki destek bölümünü daha çok Oktay anlatır, danışmanlardan birisi Oktay. Uzun uzun neler yaptığımızı anlatmayayım isterseniz, yeri gelince anlatırım ama hükümetin mültecileri gönderdiği “Uydu Kent” diye bir şey var. Artık oradaki sivil toplum örgütlerine de bir takım eğitimler veriyoruz ki biraz daha görünür olsunlar çünkü devlet neredeyse hiç olanak sağlamıyor ve bu iş maalesef yine sivil toplumun üzerine kalıyor. Bir yandan da Türkiye'nin uluslararası standartlara uygun davranması gereğinden yola çıkarak ufak tefek lobi çalışmaları ile akıl çelmeye çalışıyoruz.

B.E: Türkiye'deki mültecilik durumu nedir? Biz genelde basından tekneler ile gelip, tekne battığında kıyıya vuran... tatsız bir şekilde karşılaşıyoruz. Hep istenmeyen misafirler şeklinde algılanıyorlar. Bunların Türkiye'de statüsü ve sosyal koşulları nedir?

L.Y: Tam bu sorunun üzerine, “kim bunlar?” diye soracaktım bende. Durumun nasıl görüldüğü ve bizdeki algı bir yana, demografik olarak kim bunlar? Kaç yaşındalar? Nereden geliyorlar? Neden görünmezler?

Ö.D: Bütün o istatistikleri Oktay versin, ben sadece şunu söyleyeyim: mültecilik meselesi ile ilgili herkesin kafasına çakılması gereken ilk ve tek cümle şu olmalı, “sığınma talebi bir insan hakkıdır, sığınma bir insan hakkıdır”. Buradan yola çıkarak bakmak gerekiyor, dolayısıyla gazetelerde okudukları kıyıya vuran insanlar, eğer yakalanmasalar, hatta yakalandıklarında da sığınma talebinde bulunabilirler. O andan itibaren de aslında sisteme dahil olmaları gerekiyor, bu prosedür sistemine, çünkü sığınma talebinde bulunabilmen için o ülkeye illa da legal yollardan gelmen gerekmiyor. Zaten eğer zulümden kaçırıyorsan gelmen çok zor. Mültecilik nedir? Durum nedir? Oktay istersen

sen...

B.E: Ona geçmeden önce ülkenin yasalarının buna uygun olması gerekiyor, değil mi? En azından uluslararası anlaşmaları imzalamış olması gerekiyor.

Ö.D: Türkiye 1951 Mülteci Sözleşmesine zaten taraf ülke, bir tek coğrafi kısıtlaması var o da şu: “Avrupa dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü vermiyorum. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği onların statüsünü değerlendirmek için işlemi sürdürürken geçici koruma sağlıyorum”.. özetle böyle denebilir. Türkiye’de mültecilikle ilgili bir yasa yok, yönetmeliklerle idare ediliyor. İyi mi, kötü mü? konusu tabii ki tartışılır. Türkiye’de var olan yasalar nasıl kullanılıyor oradan baktığımızda böyle bir yasal boşluk olması belki de daha avantajlı ama AB süreci içinde bu coğrafi sınırlamanın kaldırılması için de yoğun baskı var. Devlette de “sorumluluk paylaşımı olmadığı sürece bunu yapmam” gibi bir tavır içinde, iki taraflı bir ayak direme var çünkü dünyada mültecilik meselesi açıkçası köşeye sıkışmış durumda.

O.D: Aslında Özlem konuşacağımız temel kavramları birazcık ortaya koydu, mülteci dedik, sen kıyıları vuran göçmenlerden söz ettin, uydu kent diye bir şeyden bahsettik, 1951 sözleşmesi dedik, AB dedik.. bu mesele aşağı yukarı bu bağlamda konuşulacak bir mesele. En genel ifadesiyle şu söylenebilir, “Mülteciler kendi ülkelerinde, vatanlarında güvenlik bulamadıkları için bir şekilde yola düşmüş insanlar”. Belki buradan yola çıkmak lazım ama Özlem bir de “zulüm” diye bir kavramdan söz etti. Burada konuştuğumuz manada bizim destek omaya çalıştığımız grup zulüm korkusu sebebiyle, ülkelerinde hayatlarına ya da özgürlüklerine yönelik büyük bir tehdit olduğu için ve kendi devletlerinden koruma sağlayamadıkları için ülkelerini terk etmek zorunda kalmış insanlar. İnsanların yollara düşmek için, mesela o teknelere binip hayatlarını riske etmek için bir sürü iyi sebebi olabiliyor aslında. Belki bir gelecek göremiyor kendine, geleceksizlik bu kadar acı bir şey olabilir, bir savaş olabilir, doğal afet olabilir...Özlem iklim mültecileri meselesini çok önemser ve belki o konuda da bir parantez açmak ister ama biz burada özel olarak zulüm korkusu sebebiyle ülkesini terk etmiş kişilerden bahsediyoruz. Bu kişilerin korunması, uluslararası hukuk düzeyinde 1951 Cenevre Sözleşmesi ile sağlanmış. Devletler bir araya gelip demişler ki “kendi devletlerinde güvenlik alamayan kişiler bize gelirlerse, biz onlara minimum koruma ve garantiler sağlamayı taahhüt ediyoruz, bunun için de Cenevre Sözleşmesi’ni imzalıyoruz”. Türkiye de bu sözleşmenin Orijinal imzacı devletlerinden bir tanesi fakat o zaman stratejik karar vermiş, “Avrupa ülkelerinden gelen mültecilere koruma sağlayacağım ama Avrupa dışından gelen mültecilerle ilgili sorumluluk almam” demiş. Avrupa dışından bir ülkeden birisi gelip mülteci korunmasından yararlanmak isteyince çok karışık ve bir sürü de sorunu olan bir sistemle karşı karşıya kalıyor.

B.E: Türkiye’ye de genelde Avrupa dışı ülkelerden geliyor, değil mi?

O.D: Evet, aslında Laden’in de biraz önce sorduğu soru oydu, kimler geliyor? Hangi ülkelerden geliyorlar? Onunla ilgili hemen birkaç şey söyleyeyim. Çok uzun yıllardır Türkiye’ye ağırlıklı İranlılar geliyor, İranlılar için Türkiye ilk kaçış ülkesi. Iraklılar geliyor, Irak’ta özellikle bu gün çok ciddi bir yangın var, 2003 yılındaki şeyden sonra...

L.Y: İşgalden...

O.D: “Özgürleşmeden” sonra yaklaşık 2 milyon Iraklı komşu ülkelerde mülteci olmuş durumda. Geleneksel olarak Türkiye’de sığınma aramış bu gruplardan başka son yıllarda Kuzey Afrika ülkelerinden, Somali, Sudan, Etiyopya, Eritre gibi ülkelerden gelenlerin sayısında da ciddi artış var. aşağı yukarı %50 İranlı, %25 Iraklı ve %25 Afrikalılar diyebiliriz.

L.Y: İnanılmaz... peki tarihselliği içinde doğudan almamak ama Avrupa’dan alma durumunu soracağım. İlk hatırladığım Iraklıların mülteci olarak gelmeye çalışmaları ama gelememesiydi.

Ö.D: 1991deki... o bambaşka bir şeydi. Zaten mülteci statüsü meselesinde şöyle bir sorun da var: savaştan kaçanlar bu koruma kapsamına girmiyor, onlar geçici. Hatırlayın Bosna Savaşında Avrupa ülkelerine gidenlere de geçici koruma sağlandı. Savaş bitince “Gönüllü Geri Dönüş” adı altında ülkelere geri döndüler. Orada da inanılmaz sorunlar yaşandı, bıraktığınız ev artık Boşnakların değil de Hırvatların olduğu bir bölümdeyse evinize de gidemiyorsunuz. Mültecilik sisteminin her parçası kendi içinde sorunlar yaşatan bir şey aslında ve başlarsak herhalde sabaha kadar anlatırız. Korkunç bir sistem...

B.E: Türkiye nasıl bir ev sahipliği sunuyor? Geldiklerinde nelerle karşılaşıyorlar?

O.D: Özlemin söylediği benim de biraz açmaya çalıştığım şu: coğrafi sınırlama durumu çok önemli. Bir kere Avrupa dışında bir ülkeden, mesela İran'dan geliyorsanız, Irak'tan, Somali'den, Sudan'dan geliyorsanız uzun vadede Türkiye'de kalma şansınız yok. Geliyorlar, Türkiye devleti tamamen iyi niyet meselesi olarak BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne Türkiye'de çalışma imkanı vermiş, bu kişiler Birleşmiş Milletler'e başvuruyorlar, Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Ankara'daki ofisine başvuruyorlar. Türkiye devleti de şöyle bir şey söylüyor, “Eğer bir kişinin bir mültecilik iddiası varsa, ülkesini zulüm korkusu sebebiyle terk ettiğini söylüyorsa, ülkeye yasal ya da yasal olmayan yollarla girmiş olması fark etmez. Geçici olarak Türkiye'de kalabilir, ben bu kişilere “Geçici Sığınma” diye bir statü sağlarım fakat bunun koşusu şudur: Konya, Kayseri ya da Kırşehir gibi uydu kent tabir edilen kentlerden birine gidip polise başvurması gerekir. Ondan sonra da BM hakkında karar verene kadar orada beklemesi gerekir.” Dolayısıyla bu insanlar bu şehirlere gidiyorlar, polise kayıtlarını yaptırıyorlar. Ondan sonra ne oluyor? Orada hangi koşullarda yaşıyorlar? BM ya da devlet bu insanlara hangi hizmetleri sağlıyor? Bunları sorarsanız cevabı çok uzun olmayacak çünkü gerçekten bu insanlara sağlanan çok fazla bir şey yok.

B.E: Barınma sağlanmıyor.

L.Y: Nasıl yani, kendileri mi gidip ev buluyorlar?

Ö.D: Tabii, aynen öyle. Polise gidip polise kayıt oluyor, “ Ben kayıt olacağım burada yaşamam gerekiyormuş” diyor. Kendini onun yerine koy, ne beklersin? Kağıdını, ikamet belgeni aldıktan sonra, “Şimdi nereye gideceğim?”. “Bilmiyoruz, kendin düşün”. Bazı illerde şu yapılmış, Eskişehir'e gittik... valiliğe bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı var. bunlar ikamet belgesini harcını ödeyemeyecek durumdaysan o harcı almıyorlar ama 70 Liralık defter harcını ödemek zorundasın çünkü o kıymetli evrak. Önce 70 Lirayı vererek başlıyorsun. Eskişehir Valiliği mültecileri bu vakıf aracılığıyla kendi tabirleriyle “gariban oteli” dedikleri bir otele yerleştirmiş. Özellikle Afrika kökenli olanları... fakat tabii oranın da yaşam koşulları çok zor. Ancak en azından bir barınak.

O.D: Ki Eskişehir bu anlamda çok iyi bir örnek. Türkiye'de bu gün mülteci ve sığınmacı durumunda olanların yaşadığı İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen 28 il var ve bunların pek çoğunda Eskişehirdeki kötü koşullar dahi mevcut değil. Çoğunda “başınızın çaresine bakın” deniyor, mevzuat itibarıyla da bu durum böyle. Sağlık alanında da aynı prensip geçerli “başınızın çaresine bakın” ama eğer ekonomik olarak çok güç durumda olduğunu gösterebilirse yine valilik düzeyinde kısıtlı, muayene düzeyinde bir yardım alması söz konusu ama ilaçları yine kendisi sağlaması gerekiyor. Çalışma hakları var ama sonuçta onlara iş verecek bir işveren bulunması gerekiyor, bu işverenin masraf etmesi gerekiyor ve Türkçe konuşamayan bu insanların iş bulması çok zor.

L.Y: Peki İş Bulma Kurumuna gidebiliyorlar mı? Teknik olarak öyle bir hakları var mı, biliyor musunuz?

Ö.D: İş Bulma Kurumuna gidebilmen için bir sosyal güvenlik numaran olması lazım ama bu insanların sosyal güvenlik numarası olabilmesi için birinin ona bu numarayı vermesi yani bir işverenle bu işe başlaması lazım. Türkiye'de mültecilerin ve sığınmacıların çalışmayla ilgili olarak tabi olduğu yasa bütün diğer yabancılarla, yani bir uluslararası şirkete CEO geleceği zaman tabi olduğu yasa ile aynı yasa. Bu ne demek? Ben “Ey sevgili sığınmacı arkadaşım, ben seni işe almak istiyorum. Adını, soyadını bütün kimlik belgelerini ver” -o da varsa çünkü nasıl geldiği meçhul, bazıları kimliksiz kaçıp gelmiş- sonra da gidip Maliyeye bir bedel ödüyorsun ve hem bu insanı sigortalaman gerekiyor hem de devlete yabancı çalıştırmak için devlete ekstra bir para ödüyorsun.

B.E: Sosyal Yardımlaşmanın verdiği yardımlarda illa vatandaş olman gerekmiyor.

Ö.D: Gerekmiyor...

B.E: Aslında isteseler sosyal yardım alabilirler. Sivil toplum örgütlerinin böyle bir aracılık çabası var mı? Yardımlara ulaşmaları anlamında destek veriliyor mu?

Ö.D: Uydu kentlerde yapmaya çalıştığımız eğitimlerim tam da amacı bu. Eskişehir'deki İstanbul Otel'den bahsedeyim, ilk gittiğimizde orada 25-30 tane Afrika kökenli sığınmacı vardı.

O.D: Çünkü Afrikalılar en müşkül durumda olanlar.

Ö.D: Evet çünkü İran ve Irak komuniteleri... belki para gelebiliyor ülkelerinden ve bir şekilde toplum içinde daha kolay eriyorlar. Ne yazık ki Afrikalıların durumu... bambaşka bir kültür, ne yazık ki renklerinden dolayı çok fazla dikkat çekiyorlar, İç Anadolu'ya doğru gittikçe bu iyice belirginleşiyor, büyük kentte uyum sağlamaları daha kolay. Dolayısıyla bunların var olduğunu... şu an mesela 8 kişi kaldı çünkü vakfın parası bitti, vakıf yakında onları da tahliye edeceğini söylüyor. “Ne yapayım, devletten istiyorum devlet de para vermiyor” diyor. Eskişehir gerçekten iyi bir örnek, başka bir örnek vereyim: Konya'da ŞEFKATDER diye bir dernek var, onların bir sığınma evleri var ve orada en azından kadın mültecileri barındırıyor. Ne yazık ki devletin sorumluluğu olan şeyleri yine elinden geldiğince sivil toplum yapmaya çalışıyor. Biz de bunun sistematik olması ve o insanları kentlerde görünür kılmak için çalışıyoruz.

O.D: Bu hak odaklı yaklaşım meselesinin altını çizmek lazım belki de . Bu insanlar sosyal yardımlaşma vakıflarının sorumluluk alanı içindeler, vatandaş olmaları gerekmiyor ama onlar da kısıtlı bütçeleri ile bir sürü şey yapmaya çalışıyorlar. Bir ildeki sosyal yardımlaşma müdürünün duyarlılığı kadar o ildeki mültecilere bir şeyler yapılıyor. Özlemin en başta dediği gibi ortada bir yasa yok ve Türk Devleti'nin bu insanlara taahhüdü çok sınırlı, nereden gideceksiniz. Haklar gerçekleştikleri kadar bir anlam ifade ediyorlar ve şu anda devletin taahhüdü çok sınırlı olduğu için bu insanlar boşluktalar. Biz sonuçta bu illerde sivil toplumu birazcık seferber etmeye çalışıyoruz, derneklere vakıflara yönelik eğitimler yapmaya çalışıyoruz ama tabii devletin sorumluluk üstlenmesi gereken bir alan ve sonuçta hak temelli çözümler üretmek gerekiyor.

B.E: Çalışmalarınızı biraz daha detaylı konuşmak istiyoruz ama bir ara verelim istersen.

L.Y: Nefes alma arası. Aslında buradaki arkadaşlarımız önerdiler Gioro Feedman Trio'nun bir albümü bu “Clesmundo.....”

-müzik arası-

L.Y: Merhaba, 94.9 Açık Radyodasınız. Meleğin Gör Dediği programında ben Laden ve Başak'la berabersiniz. Harika iki konuşumuz var ve biz arada da konuşmaya devam ettik. Nereden başlayalım? Önce Oktay'ın söylediği bir şey vardı, buradan başka bir yerlere gitmek...

O.D: Yani... “bu gemilere binenler kimler?” sorusu vardı en başta. Onarın arasında bizim müvekkillerimiz de var. Bu nasıl bir şey, isterseniz üzerine biraz düşünelim. Mülteci durumunda bir insan, hasbelkader Türkiye'ye gelmiş, Türkiye BM'e başvurmuş, başvurusu hakkında karar verilmesini bekliyor. Bu bekleme süreleri 2 seneye varabiliyor, gerçekten çok ağır işleyen bir sistem. Bir taraftan bütün o illerde çok kötü koşullarda yaşanması hali var. Dolayısıyla da insanlar Türkiye'den, başvurusundan, bütün haklardan falan bir sonuç çıkacağından artık umudunu kesip bir şekilde o tekneye binme kararını verebiliyor. O gemilerde boğulan müvekkillerimiz var, BM tarafından mülteci olarak kabul edilip yine böyle bir riski almış ve bir şekilde Yunanistan'a gitmiş müvekkillerimiz var. bu da koşulların ne kadar ağır olduğu ile ilgili bir şeyler söylüyor bence.

L.Y: Legal prosedür dışında sosyal alan içinde ne kadar sıkışmış olduklarına ilişkin bir gösterge bence bu.

Ö.D: Bir de bence şu çok acıklı... geleneksel olarak Türkiye'nin insanı misafirperverdir, hoşgörülüdür. Her gittiğimiz yerde bu lafı çok duyuyoruz ama pratikte hiç böyle değil. Medyanın mültecilerle ilgili yaptığı hataların haddi hesabı yok bir kere... “kaçak göçmen, kaçak göçmen...” nereden biliyorsunuz kaçak göçmen olduğunu? Adam daha o teknede, karaya adım attığı andan itibaren ne olacağını nereden biliyorsunuz? Sığınma talebi ile başvurabilir. “Tarlabaşı'ndaki Afrika kökenliler yakalandı, aralarında uyuşturucu satıcıları...” tabii ki çıkabilir, Türk insanının arasından da bir ton uyuşturucu kaçakçısı çıkıyor.

B.E: Siyahlar bir takım hastalık etiketleriyle karşılaşıyorlar.

Ö.D: Türkiye'nin Siyah ya da Sarı insanlarla bir problemi, ırkçı bir durumu yoktur ama... çok sıkça duyduğumuz şu “bu insanların böyle sorunları var dediğimizde sokaktaki insan ya da ne bileyim muhafazakar, kapalı çevre – bir şey demek de istemiyorum, tanımlara dikkat etmek gerekiyor- “bizim kendi halkımız açken onlar da gelmeseydi, önce kendi halkımızı doyuralım” diyor. İnsan olma özelliğimizi çok çabuk kaybediyoruz, insan haklarıyla vardır ve bunlar da insan, tutunmamız gereken ortak noktamız bu.

B.E: Zenofobik* bir toplum olduğumuzu da düşünüyorum.

Ö.D: Bence de, bence de...

O.D: Az önce söylediğin şey de Özlemin söylediği de... “Siyah insanla problemimiz yok, Türkiye'de ırkçılık yok” lafı bence sadece laf. Bu insanlar artık gelmeye başladılar ve müvekkillerimizden dinlediğimiz hikayeler bize de “Türkiye'de ırkçılık var mı acaba?” dedirtiyor. Eskişehir'de mültecilerle bir panel yaptık ve orada onların anlattıkları... alış verişe gittikleri zaman nasıl davranılıyorlar? “Acaba bir şey mi çalacak?” Bu insanlara sokakta yürürken nasıl laflar atılıyor acaba? Dolayısıyla Türkiye'de ırkçılık olmadığından çok emin olmayalım. Zamanımız azalıyor, o yüzden bu “kaçak” meselesi ile ilgili söylemek istediğim çok önemli bir şey var. Bu mülteciler bize geliyorlar ve hikayelerini anlatıyorlar, neler yaşadılar ve ülkelerini terk etmeye nasıl karar verdiler, ondan sonra da Türkiye'ye nasıl geldiler. Bir çok ülkeden kaçakçıların yardımı olmadan çıkmak mümkün değil, hele ki mülteci durumdaysanız, devletle ya da otorite ile bir probleminiz varsa o pasaportu almak mümkün değil. Kaçakçıların da o anlamda yaptıkları önemli bir iş var.

Ö.D: Eyvah eyvah...

O.D: Bu taraf da bakmak zorundayız. Bu anlamda “kaçak” kötü bir şey değil, bu insanlar çıkış yolunu böyle bulmuşlar ama bir taraftan da bir sürü sömürü altındalar, hayatlarını riske atıyorlar. Bu

***Xenophobic:** yabancı düşmanlığı güden (redhouse sözlük)

gün Somali'den kaçakçılar olmadan çıkamazsınız, ölürsünüz.

B.E: Evet, bir takım ezberlerimizi de bozmamız lazım bu alanda, değil mi?

L.Y: İki dakikamız var, son bir şey. Demin arada konuştuk, ne olur herkes duysun, bu mültecilerin ve sığınmacıların geri gönderilmesi hakkında.

Ö.D: No Refulman* diye bir şey var artık dünyada, geri gönderilmeme anlamına geliyor ve 1951 Cenevre Sözleşmesine taraf olsun ya da olmasın bütün dünya devletlerinin bu ilkeye uyması gerekiyor. Bu da şu demek, ülkeye sığınmacı olarak gelmiş bir insanı zulüm görme riski olan ülkeye yollayamazsın ama ne yazık ki devletler arasındaki bir takım anlaşmalar nedeni ile, “suçluların iadesi” gibi saçma sapan anlaşmalar nedeni ile bu insanları... zaten doğal değil mi, sen kendi ülkende zulüm korkusuyla yaşıyorsan, ya işkence göreceksin demektir ya devletten baskı görüyorsun demektir. Onlar için suçlu olabilirsin, üzerine çok güzel bir sahte suç yaftası yapıştırılabilir, asker kaçağıdır, kendi devletinde doğal olarak suçlu olabilirsin. Suçluların iadesi kullanılmaması gereken bir şey ama çok fazla sayıda yapılıyor. Suriye'ye, üstelik mülteci statüsünü almış insanlar Irak'a iade edildi. Bir başkası Suriye'ye iade edildi, zaten işkenceden kaçtığı için mülteci statüsüne başvurmuştu, şu an hala hapiste ve çok ciddi zulüm görüyor, bu Suriyeli bir Kürt.

O.D: Suçluların İadesi meselesi çok tehlikeli bir kavram haline gelebiliyor. Böyle bir Nijeryalı vardı, hava alanı transit bölgeden bize ulaştı. Hikayesini dinledik ve mülteci durumunda olduğuna kanaat getirdik. AİHM düzeyinde bir girişimde de bulunduk fakat tam suçluların iadesi çerçevesinde Nijerya'ya iadesine engel olamadık. Bu kişinin başına ne geldi bilemiyoruz çünkü bir daha haber alamadık.

Ö.D: Tabii, haber alamıyorsunuz.

B.E: Bunun toplumsal mücadele alanı da burada yatıyor, değil mi? Bu risklerin minimuma indirilmesi ve o anda bulundukları toplum içinde yaşam koşullarının en iyi şekilde sağlanması...neyse zamanımızı yine aştık.

Ö.D: Biz yine gelelim.

B.E: Lütfen gelin, sizin yaptığınız çalışmaları daha fazla dinlemek istiyorduk.

O.D: www.hyd.org.tr web sitesinden bizim programımızla ilgili de bilgilere ulaşabilirsiniz, ayrıca yakın zamanda ilk sayısı çıkan “Mültecilerin Sesi” adında bir bültenimiz var. Mülteciler kendi cümleleri ile buradaki hayatlarını anlatıyorlar, lütfen okuyun.

L.Y: Çok teşekkürler, iyi ki geldiniz.

B.E: Çok teşekkürler katıldığınız için. İyi hafta sonları.

L.Y: İyi hafta sonları.

*Refulman: mültecilerin zulüm riski olan yere geri gönderilmesidir, insan haklarını ve temel özgürlükleri korumaya dair Avrupa sözleşmesi, Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi, Mülteci Sözleşmesi ve bazı bölgesel insan hakları belgeleriyle yasaklanmıştır. (<http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=refulman>)

Meleğin Gör Deddiği 6 Nisan 2007

B.E: Merhaba, Meleğin Gör Deddiği programına hoş geldiniz. Bu hafta yine çok değerli bir konuğumuz var, Serap Güre. Kendisi Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi hareketinden diyebiliriz herhalde, değil mi?

S.G: Evet, merhabalar.

B.E: Serap hanım, hoş geldiniz. Bu hafta biraz kadın emeğinin görünmezliğini konuşalım istiyoruz. Şöyle başlayalım, “kadın emeği feminist hareket içinde görünür kılındı” diyorsunuz, bu süreçten biraz bahseder misiniz? Kadın emeğini görünmez kılan neydi, bunun toplumsal mücadelesi nasıl oluştu?

S.G: Tarihsel olarak baktığımızda 19. yy.dan itibaren kadın hareketinin bu konuda çok fazla çalışmaları var ve sürekli olarak alınan yollar var ancak en yakın tarihte Lige Kadınlar Derneğinin örgütlü çalışmasından bahsetmek isterim. Onlar ciddi olarak iş yerlerindeki kadın hakları, kadınların sendikalaşması ve kreş hakkı üzerine ciddi mücadeleler vermiş büyük, ulusal çapta bir gruptu. Daha sonra 80li yıllardan itibaren kadın hareketinin kendini sorgulamaya başlamasıyla görünmez emek üzerinden konuşulmaya başlandı. Görünmez emekte de kadınların, bildiğimiz gibi kadınların evde ürettikleri ve sürekli kendini yenileyen bir emek vardır. Bunun hiç değeri yoktur, gerçek anlamda bir karşılığı yoktur olması gerekirken bir işmiş gibi algılanır.

B.E: Evde üretilen emek derken, kadınların ev içi bakım rolünden bahsediyoruz.

S.G: Ev içi bakım rolü yani hem yemek ve temizlik gibi işler hem çocuk bakımı, hasta bakımı, yaşlı bakımı gibi işler. Bütün bunlar ciddi emek isteyen, bilgi isteyen ve karşılığında finansal bir ederi de olan işlerdir aslında ama hiçbir şekilde söylenmez tabii. Uluslararası finans çevrelerinde aslında bunun da değeri konmuştur, bir karşılığı vardır. “Kadın emeği istatistik olarak şu kadar para ediyor” diye karşılığını söylemeye başladılar ama hala görünmeyen emek olarak devam ediyor. Onun dışında kadının bir de dışardaki hayatta, aile işlerinde, şirketlerinde çalışması ve bu çalışmasının görünmeyen emek olarak devam etmesi söz konusu.

L.Y: Kırsal alanda?

S.G: Sadece kırsal alanda değil aslında, şehirlerde de böyle, bir sürü şirkette kadınlar çalışır, eştir ya da ailenin kızıdır ama sadece çalışır. Onun ne bir maaşı vardır, ne de bir sigortası, sosyal güvencesi vardır aile ile ilişkisi bir şekilde bittiğinde de onca yıllık emeğinin hiç karşılığı yoktur, bu çok ağır bir şeydir. Tabii kırsal alanda daha da net bir şekilde bu böyle, orada da sanki tarım işi evin işlerinin devamıymış gibi algılanıyor.

B.E: Bu bir yandan da güvencesiz bir alan, değil mi? Hiçbir sosyal güvencesi yok.

S.G: Tabii yok ama bizim ülkemizde ailede bir erkek sosyal güvenceli bir işte çalışıyorsa kadın da babasına ya da kocasına bağlı olarak bir sosyal güvence sahibi oluyor. Tabii sosyal güvenlik kanunu değişti ve ne yazık ki bu baya bir azaldı.

L.Y: Peki, KEİG nasıl kuruldu? Kafalar nasıl bir araya geldi ve “bunu konuşuyor olmak lazım” dendi?

S.G: KEİG daha çok yeni, “henüz emekliyor” denebilecek dönemlerde. 2006 yılında bir araya geldik ve bu girişimi oluşturduk. Bunun öncesinde ben Kadınlarla Dayanışma Vakfı aktivistlerindim ve ağırlıklı olarak 99 yılındaki Marmara depreminden sonra oluşmuş bir grubuz. Kocaeli bölgesindeki kadınları sosyal ve ekonomik güçlenmesi için çalışmalara ve orada kadınların

kendi ayakları üzerinde kalabilmeleri ve nefes alabilmeleri için bir şekilde para kazanmaları gerektiğini kendileri net bir şekilde ifade etmeye başlamışlardı. Bazı çalışmalar kendi el becerileri ya da bildikleri ile neler yapılabilir diye gitti. Hatta atölyeler kurduk, gelir getirici ciddi kooperatifleşmeler oldu ama bunlar hep kısa erimli çalışmalardı. Ne yazık ki rekabet ortamında bu tip çalışmaların sürekliliği çok zor oluyor. Orada şunu fark ettik, kadınların girişimci olmalarından önce istihdam edilebilir olmaları gerekiyor, iş yerlerinde çalışabilir olmaları gerekiyor. Orada edindikleri iş tecrübesiyle, sosyal hayattaki tecrübe ile, kendi becerileri de buna elveriyor ise kendi işlerini kurabilirler. Ancak öncelikle bu bilgi ve finans birikimine ulaşmaları gerekiyor çünkü kadınların bir şekilde çok az mal varlıkları, paraları var.

B.E: Burada bir bölmek istiyorum. Söylediğin şey bizim bir ezberimizi bozuyor. Son dönemde bu mikrokredi projeleri ile çok popülerleşmeye başladı bu, toplum kadınları girişimci yaparak ve bunun çevresinde örgütlenmelerini sağlayarak kadınları gün içinde yoksulluktan kurtarabilirmişiz gibi bir yaklaşım içindeyiz. Sivil toplum da böyle yaklaşıyor, devlet de böyle yaklaşıyor ve aslında söylediğin şey bu ezberimizi bozuyor.

S.G: KEİGin de hemen kurulmasının ve bir araya gelmesinin nedenlerinden bir tanesi de bu. Son 3-4 yılda Türkiye’de, dünyadaki akımın bir devamı gibi, “mikrokredi ile kadınları girişimci yapalım, çok yaygın kesimleri, alt düzeydeki kadınları girişimci yapalım” gibi bir hareket başladı ve bu anlamda kredi dağıtan bazı kurumlar var. Son zamanlar da devletin de il özel idareleri yoluyla mikrokredi dağıtma gibi düşünceleri olduğunu bu tip programlar geliştirdiğini duyuyoruz. Ne yazık ki bunların sonucun “bu kadınlar işlerini ne kadar kurabiliyorlar, yoksa daha da borçlanmış işletmeler ve insanlar mı üretiyoruz?” sorusu çok önemli. Gerçekten bu tip kadınlarla karşılaşıyoruz ya da bu işletmeler bir şekilde aile işletmeleri oluyor, kadınların kendi işletmeleri olmuyor yani orada kadın çok da söz sahibi olmuyor. Parayı kocası ya da babası içi almış ve onun devamı gibi oluyor, bu kullanılıyor. Başka bir sorun, yoksulluğu bu şekilde ortadan kaldırmamız mümkün değil. Makroekonomik politikalar üzerinden kadınların da üretime girdiği, her türlü emeğinin gözetildiği, görüldüğü ve kadının hem görünmeyen emeğine hem de bilgi ve becerisine değer verildiği sistemin oturması gerekiyor. Biz KEİGde bunu tartışmak için bir araya geldik ve ilk bir araya geldiğimizde aramızda yıllarca bu konuya kafa patlatmış, araştırma yapmış akademisyen, feminist kadın arkadaşlarımız vardı. Kadın örgütlerinden bu konuda çalışan arkadaşlar var. “Ne yapalım?” dediğimizde, Bir toplantı yapalım, bu güne kadar Türkiye’de ne yapılmış, onlara bakalım” dedik. Bu toplantı sonunda değerlendirmelerimizi bütün kamuoyuyla, kadınlarla paylaştık.

L.Y: “Türkiye’de ne yapılmış” dediğinizde, kadın istihdamına yönelik yapılan aktivist faaliyetlerden mi bahsediyoruz, araştırmalardan mı bahsediyoruz? Kadın istihdamı denince genel olarak baktığımız alana hane içi emek de dahil mi buna? Sadece endüstriyel emekten mi bahsediyoruz, yoksa kırsaldaki emeği de göz önüne alıyor musunuz? Sadece konuyu açmak için soruyorum. Nasıl bir soru bombardımanı, değil mi? Arka arkaya...

S.G: Aslında emeği özellikle istihdamın önüne koyduk, isminde de çok tartıştık, önce kadını emeği diyoruz ondan sonra istihdam. Bu anlamda her türlü emeği, incelenmesi, araştırılması ve uygulamalara bakılması yanı sıra da yasalar ne durumda... kadının yasalardaki durumu nedir? Ne tür hakları var? Kadını kullanan yasalar var mı? Öyle yasalar var ki “kadın doğurganlığından ötürü şu kadar zaman izinli sayılması gerekir” diyor ve ondan sonra da ücretsiz izin veriyor. Bunların hepsi uluslararası alanda tartışılan konular. Bizde ne durumda, bunu kadın mı kullanıyor yoksa erkek, pardon sistem mi kullanıyor, erkekler demeyelim...çünkü aslında sistem problemlidir. Bir şekilde kadının üzerine bütün bu bakım işlerini koyarak erkeği iş alanında tutuyor ve işsizliği bir şekilde görünmez kılıyor ya da azaltıyor. Gerçek işsizlik aslında şu ankinin iki misli diyebilmemiz gerekiyor, bence öyle.

L.Y: Kadının istihdama katılımı %28, son baktığımız rakamlarla, 2003 yılı galiba.

S.G: Evet ama bu daha da iniyor %24lere kadar da iniyor ama...

L.Y: Kırsalın çözülmesi ile ilişkili...

S.G: ...ev kadını denilen tiplere aslında işsiz kadınlardır. Çok kısa dönemlerde çalışıp bir şekilde çocuk bakması gerektiği için, evdeki hastaya bakması gerektiği için, bir şekilde erkekler izin vermediği için evine geri dönmüş, iş yerinde uğradığı cinsel tacizden dolayı o alanda daha fazla kalamayacağını, harcadığı emeğin tam karşılığını alamadığı için orada kalmasının problemli olduğunu.... ekonomik kriz yaşandığında “sen nasılsa aileye katkı sunuyorsun, esas para kazanması gereken aile reisleridir, erkeklerdir” denip de kadına “evinde otur, krizi atlattığımızda gelersin” mantığı çok fazla ön planda.

B.E: Kadın emeği, özellikle ev içi kadın emeği en çok kriz ve afet dönemlerinde ortaya çıkıyor, değil mi?

S.G: Tabii ki çünkü afetlerde sosyal düzen... her şey bozuluyor, ekonomik düzen bozuluyor ve hayatı yeniden kurmak bir şekilde kadınların çok iyi bildiği bir şey olduğu ve ..ok pratik çözümler ürettikleri için aile geliri için çözümler üreten yine kadınlar oluyor. O güne kadar bir şekilde dışarıdaki hayata ve üretime katılmamış kadınlar bunun yönetimini bulmaya çalışıyor ve kadınlar bu dönemlerde çok fazla iş hayatına katılırlar. Savaşlarda bile böyledir, savaş zamanında da çalışanlar kadınlardır.

L.Y: Erkek iş gücü alandan çekilir çünkü.

S.G: Ama nedense normal hayata geçildiğinde kadınlar yine evlerine gönderilir ve erkekler iş alanlarına sürülür. Halbuki kadınların ve erkeklerin aynı şekilde iş hayatına devam edebilmeleri lazım ya da evdeki işlerin ortak yapılabilmesi gerekir ki ortak paylaşımlar olsun.

B.E: Ev içi bakımı biraz daha konuşalım istiyorum ama isterseniz bir ara verelim. Ne dinliyoruz Laden?

L.Y: Nina Simone dinleyelim dedik, hazır güneyden, kadın, feminist, aktivist...

B.E: Sierra Ferrera'nın bir makalesi vardır, “super women”, süper kadınlar diye. Akdeniz kadınlarının bütün ailenin yükünü üstlenmesi, bir yandan da yavaş yavaş emek piyasasına girmesini çok güzel anlatır.

L.Y: Ferrera da Avrupa'nın güneyinden bahsediyor, Nina Simone de Afro-Amerikalı olmak, Virginia civarından gelme -Virginia mı, çok iyi hatırlamıyorum, bakmak lazım aslında- kadın olmak nasıl bir şey diye “I love you porgy” diye bir şarkısı var, keyifle dinleyelim.

-müzik arası-

L.Y: Merhabalar, 94.9 Açık Radyodasınız. Başak Ekim ve Laden Yurttagüler'le beraber Meleğin Gör Deddiği programında... harika bir konuşmamız var, Serap Güre. Serap, tekrar merhaba de, sesini duysunlar.

S.G: Çok harikasınız, harika deyip duruyorsunuz, çok teşekkür ediyorum.

L.Y: KEİGi konuşuyorduk ve Serap bize KEİGin son yaptığı toplantıdan bahsediyordu.

S.G: KEİG nisan ayında ilk toplandığında ve bir konferans yapalım dediğimizde “birisi bu işi

üstlensin” denildi ve ben üstlendim. Türkiye çapında herkesin bir araya gelmesi ve konunu makro politikalara taşınması konusunda beraber ciddi çalışmalar yürütülmesi gerektiğini düşünüyordum. Bir yandan da Şemsi Havzer’le, İpek Kıracın’la, Yıldız Ecevit ile,öbür tarafta Aysun Sayın’la bir sürü arkadaşla yıllardır bunları konuşuyorduk ve sonunda “tamam biz bu işi yapalım” dedik. Aramıza bir kısım daha arkadaş çağırdık ve toplantıda da konferans çıktı, biz de hazırlıklarına başladık. Kadın gruplarında, kadın toplantılarında bunu anlatmaya başladığımda herkes çok heyecanlandı ve 24 Şubattaki bir günlük toplantımızda neredeyse 200 kadar kadın bir aradaydık, aramızda birkaç tane erkek de vardı. Bunlar daha çok diğer sivil toplum örgütlerinin be devletin temsilcileri idi. Çok geniş katılımlı, sendikacıların, meslek örgütlerinden temsilcilerin olduğu, akademisyenlerin, kadın örgütlerinin katıldığı bir toplantı oldu. Bu toplantıda Adana’dan, Trabzon’dan, Samsun’dan, Sinop’tan, güneyden, batıdan her yerden katılımcılar vardı. Toplantı sonucunda şu çıktı: aslında bu oluşumu bir platforma dönüştürmek istiyorduk, bunu tartıştık yaklaşık %80 oranında evet dendi. Bir platform çağrısı yaptık ve yavaş yavaş -15 Nisanda platformun üyeleri netleşmiş olacak- kurumsal anlamda gelmeye başlıyorlar. Biz kişisel değil de grupların, inisiyatiflerin üye olduğu, kadın bakış açısına sahip, kadın emeği ve istihdamı konusunda bir şeyler yağmış ya da yapmak isteyen, politikaları değiştirmek isteyen, uygulamaların da bir şekilde içinde olmuş grupların olmasını istiyoruz ama farklılıkların bir arada olmasını da istiyoruz. Bir yandan girişimciler olurken, diğer yandan sendikalı kadınlar olsun, işçi temsilcileri olsun, meslek örgütleri temsilcileri olsun, mühendisler, mimarlar olsun, hemşireler olsun, aktivist kadın örgütleri olsun diyoruz. Ancak bu şekilde bu sorunu gerçek anlamda inceleyip çözümler üretebileceğimiz düşünüyoruz. Tekrar tekrar görüşmeler yapıyoruz, herkes son hazırlıklarını yapıyor ve gerçekten de sendikalardan, meslek örgütlerinden, kadın örgütlerinden oluşan bir platform olacak, ben de çok heyecanlıyım.

B.E: Bu platformu farklı kılacak olan da o, daha geniş katılımlı bir platformdan bahsediyoruz.

S.G: Kesinlikle öyle olacak. Platform içinde bazı çalışma grupları oluşturacağız, tarım, bakım hizmetleri, yasalardaki durumlar nedir, bugüne kadar ne tip araştırmalar yapıldı, bunların feminist bakış açısıyla irdelenmesi... kadınların sözüyle, kendi yorumlarıyla sonuçların çıkması ve çalışmaların onun üzerinden devam etmesi... bir şekilde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının, Sanayi Bakanlığının, Devlet Planlama Teşkilatının ya da İŞKUR’un bu konuda yapması gereken şeyleri onlarla konuşmak ve yaptırmaya yönelik baskı oluşturmak da bir ikinci işimiz.

L.Y: Son 1,5 dakika, o yüzden hızlıca sorayım. Savunuculuk faaliyeti düşünüyor musunuz? Mesela kanunların değiştirilmesine yönelik bir şeyler tartışıldı mı?

S.G: Kesinlikle düşünüyoruz. Yasalarda çok problemli konular var ve çalışma gruplarında bunların değiştirilmesi konusunda sonuca yönelik “Şurası sorunludur, burada kadının hakkı erkeklerle aynı düzeyde değildir, değiştirilmesi gerekir, hatta pozitif ayrımcılık yapılması gerekir” gibi baskı grupları oluşturmak gibi dertlerimiz var.

L.Y: Bir şey daha, bu platform herkese, her örgütlenmeye açık mı?

S.G: Platform bir kere kadın gruplarına açık, karma gruplara açık değil.

L.Y: Tam bu yüzden sordum, mesela insan haklar çalışan...

S.G: Mesela sendikalar karma gruplar ama sendikaların içinde kadın grupları var, kadın komisyonları var, onlar bu platforma üye olabilecekler. Karma sivil toplum kuruluşları içinde kadın çalışması yürüten bir grup varsa o da üye olabilecek, meslek örgütleri de aynı durumda, birlikler de aynı durumda. O anlamda emek ve istihdam deyince herkesi de kapsaması için böyle bir şey yaptık. Eğer karma gruplar içinde kadın grupları varsa, onlar bu konu ile de ilgileniyorsa, kadın bakış

açısına sahiplerse, buyursunlar, gelsinler.

B.E: Kadın bakış açısı getirmek aslında önemli, değil mi? Refah devletine de en temel eleştirel yaklaşımlar hep kadın hareketinin içinden gelmiştir. Türkiye'de de sosyal devleti çok yoğun bir şekilde tartıştığımız bir dönemde, mecliste bu kadar reform tasarıları beklerken kadın bakış açısını getirmenin tam da zamanı aslında, özellikle sosyal alanda. O yüzden KEİG'in bu yaklaşımı son derece önemli.

S.G: Kadınların sesi ve sözü olacaksak kesinlikle kadın bakış açısından bakmamız gerekiyor. Var olan sistem içinde ciddi problemler var ve üretilen önerilere baktığımızda “kadınlar eğitilsin” deniyor oysa zaten eğitilmiş kadınlar var. Eğitimsiz kadınlar da var, çeşitli düzeylerde olabilir ama kadının iş sahibi olabilmesi, para kazanabilmesi ya da hayatını sürdürebilmesi için erkeğin iki katı eğitilmiş olması gerekmiyor. Sonuçta eğitimsiz erkekler de iş bulabiliyorlar, onlara iş verilebiliyorsa neden kadınlara verilmesin? Herkes bilgisine, becerisine ve yapabildiklerine göre emeğinin karşılığını alabilmeli. Bu evdeki emek de olabilir, dışardaki emek de olabilir, hiç fark etmez. Herkes eşit düzeyde yaptığı şeyin karşılığını almalı.

L.Y: Peki size nereden ulaşabiliyorlar? Onu da söyle çünkü yavaş yavaş kapatmamız lazım.

S.G: Tabii, öncelikle kendi e-posta adresimi vereyim -bunları Türkçe söylemeye çalışıyoruz- gseraptr@yahoo.com, telefonum 212 251 58 50, KADAV'ın telefonlarından ulaşabilirler, bu telefon KADAV'ın telefonudur. Bunun dışında KEİG için bir web sitesi hazırlıyoruz, bir ay içinde toparlanacak, o zaman çok daha rahat ulaşabilirler.

B.E: Peki Serap, katıldığın için çok teşekkürler.

S.G: Ben teşekkür ederim, beni çağırdığınız için.

B.E: Bugün programımızı kapatıyoruz, iyi hafta sonları.

L.Y: İyi hafta sonları.

Meleğin Gör Dediği 20 Nisan 2007

B.E: Merhaba, Meleğin Gör Dediği programında Başak ve Laden'le berabersiniz. Bu hafta bir konuğumuz yok. Geçen hafta Ulaşılabilir Yaşam Derneğinden Hacer Fogo'yu misafir etmiştik ve Hacer'le Sulukule ve Küçükbakkalköy mahallelerindeki mahalle boşaltmaları ve yaşanan sorunları konuşmuştuk. Onu izleyen cumartesi günü Bilgi Üniversitesinde barınma hakkı üzerine bir atölye çalışması yapıldı. Bilgi Üniversitesi STK eğitim merkezi bu atölyeyi düzenledi, Laden de bu atölyenin fikir annelerinden ve düzenleyicilerinden biriydi. Bu hafta bu atölyeyi, aslında bu atölye üzerinden barınma hakkını biraz konuşalım istiyoruz. Laden, istersen atölye ile başlayalım, bize atölyeyi bir parça anlatabilir misin?

L.Y: Aslında hep beraber fikir annesiyiz, tek başıma değildim. Başak'ın da bunda çok ciddi katkısı var, onu söylemek lazım. Nasıl? Körlerle sağırılar, birbirini ağırlar...barınma hakkı ile ilgili ilk tartışma Sulukule'de var olan, Hacer2in geçen hafta anlattığı, geçen sene de Küçükbakkalköy'de yaşanan yıkımlarla beraber ortaya çıktı. Yıkımlarla ilgili ne yapılabilir sorusu, bunun gün geçtikçe daha görünür ve akut hale gelmesiyle başladı. Bu gün oldukça uzun konuşacağız zaten, barınma hakkı ne demek, bu konuda Türkiye'de ve dünyada neler yapılıyor...ama atölyeyi kısaca özetlemek gerekirse tartışmalarda genel bir çerçeve konulmaya çalışıldı. Barınma hakkı ne? Nereye kadar uzanıyor? Kimleri etkiliyor? Bunun özneleri kimler ve o özneleri şehrin içinde neden görmüyoruz? Belki de “şehrin çok içinde ve dışında oldukları için görmüyoruz” çıktı ortaya.

B.E: Atölyenin katılımcıları kimlerdi?

L.Y: Aslında Bilgi Üniversitesinden Pınar Uyan'la başladı, genel olarak sosyal haklarla barınma hakkı arasındaki ilişkiyi kurmak için...arkasından FEANTSA'dan -ki birazdan bahsedeceğiz- Stephanie Del Zotto konuştu. Stephanie FEANTSA'nın neler yaptığını ve nasıl tanımladığını...

B.E: FEANTSA, Avrupa Evsizlerle Çalışan Sivil Toplum Örgütleri Ağı olarak geçiyor.

L.Y: Aynen öyle, FEANTSA'nın İngilizce'sini de belki söylemek lazım, googleden aramak isteyen olursa diye -Türkçesi yok, bizim üzerinde çalıştığımız metinlerle yeni girecek- European Federation Of National Organizations Working With The Homeless diye geçiyor.

B.E: “Evsizlerle Çalışan Sivil Toplum Organizasyonları Federasyonu” gibi çevirebiliriz.

L.Y: Aynen öyle, birazdan FEANTSA üzerine konulacağız zaten, nasıl bir örgütlenme olduğu, Türkiye'den birileri FEANTSA ile ilişki kurmak isterse ne yapması gerektiğini falan da söyleriz. Hemen arkasında Anita Danka konuştu, Anita Danka da Avrupa Roma hakları Merkezinden geliyor, Budapeşte'den. Roma komunitésinin karşılaştığı sorunlarla ilgili Avrupa çapında çalışıyorlar, burada da Helsinki Yurttaşlar Derneği ile götürdükleri bir proje var. O da özellikle Roma ya da Çingene -oradaki sorunlar üzerine konuşmuştuk zaten- sorunlarından biraz bahsetti. Hacer kendi deneyimlerini anlattı, burada anlattıklarını biraz daha genişleterek bizi oldukça yoran ve üzen, “ne yapacağız?” paniğine sürükleyen bir konuşma oldu.

B.E: Özellikle Küçükbakkalköy'de yaşanan boşaltmalardan sonra ortaya çıkan evsizliği anlattı, değil mi?

L.Y: Evet, bu arada Başak da moderasyonunu yapıyordu zaten. Çok iyi idare ettiğini düşünüyorum, çünkü çok yürek yaralayıcıydı...Sonrasında İzmit'te çok enteresan bir deneyim var, ondan bahsettik. İzmit Belediyesinden sosyal işler müdürü Turgut Bey geldi ve 24 saat açık 12 ay boyunca hizmet veren “Açık Kapı” sistemi ile bir barınma evi oluşturma çabalarını, bunu nasıl yaptıklarını ve deneyimlerini bizimle paylaştı. Bu Türkiye'de tek olduğu için çok önemli, 24 saat açık olan, 12 ay

boyunca hizmet veren, 6 ay sonra “kapattık, nereye giderseniz gidin” demeyen bir yapı. Sonra Zelal Yalçın -Mor Çatı'dan- kadınların barınma ile ilişkili sorunlarına değindi ve Murat Güvenç'in İstanbul'da kim nerede barınıyor, hangi gelir grubu nerede, barınma sorununu yaşayanlar nerede yaşıyorlar, bunun sebepleri neler ve süreç nasıl farklılaşıyor konulu çok geniş bir çalışmasının konsantre bir sunumunu yaptı. Kısaca böyle, geniş bir çerçeveyi çizildiği, çeşitli örneklerin paylaşıldığı bir atölye çalışması oldu.

B.E: Aslında atölyenin katılımcıları da şunu bize gösteriyor ki evsizlik süreci toplumda çok farklı grupları etkileyebiliyor. Atölyede katılımcıların özellikle vurguladığı Romanlar, travestiler, ev içi şiddete maruz kalan kadınlar, bazen çocuklar... evsizlik hali toplumdaki çok farklı grupları etkileyebilen bir durum.

L.Y: Bizim programa daha önce Helsinki Yurttaşlar Derneğinden gelen arkadaşlarla konuştuğumuz mültecilerin de en büyük sorunlarından bir tanesi barınma çünkü yaşayacak yer bulamıyorlar. Bu konu gittikçe daha fazla ortaya düşen ve daha fazla konuşulan bir şey haline gelecek diye düşünüyorum.

B.E: Ben FEANTSA'nın yaklaşımını önemsiyorum, biraz ondan bahsetmekte fayda var. FEANTSA, çok güçlü bir sivil toplum örgütleri ağı olarak , evsizliği çok daha geniş bir perspektiften tanımlamaya çalışıyor. Adını sadece evsizlik koymuyor, “housing exclusion” dediği, belki konut dışlanmışlığı diye çevirebileceğimiz bir durumdan bahsediyor. Bu da bize bir süreçten bahsediyor, kendilerinin de sürekli vurguladığı şey evsizliğin bir son hal olmadığı, yaşanan bir süreç olduğu, en son sokakta yatmaya varan...Avrupa'nın farklı şehirlerinde farklı şekillerde tezahür edebiliyorlar, hem evsizlik durumuna düşen gruplar hem de verilen sosyal hizmetin yeterli ya da yetersiz olması bağlamında farklılıklar var. orada FEANTSA'nın çıkardığı tipoloji önemli bence, “ETOS” diyorlar ve o bağlamda üç kavramdan bahsediyorlar ve üç alandaki eksikliğin evsizliği doğurduğunu söylüyorlar. Bu üç alan da fiziksel, sosyal ve kanuni olarak tanımlanıyor. Fiziksel dediğimiz aslında altyapı sorunları, evin suyunun akması, ısınması... Sosyal alan aslında enteresan, orada mahremiyeti -privacy'yi- ve sosyal ilişkilerin devamlılığını bir gösterge olarak alıyorlar ki bu da hep konuştuğumuz çocuk yoksulluğunda ortaya çıkıyor. Çok kalabalık evlerde çocukların hep dile getirdiği şey kendilerine ait bir odanın eksikliğidir.

L.Y: Pınar Uyan'ın araştırması, Pınar'la da konuşmuştuk bunları.

B.E: Pınar'ın araştırmasında çıkıyor, İngiltere'de yapılan çalışmalarda çıkıyor... bu bir çok çocuk yoksulluğu çalışmasında ortaya çıkan bir yoksulluk durumu.

L.Y: Öte yandan sosyal alan deyince şu geliyor aklıma: insanları sadece alıp bir çatının altına yerleştiriyor olmak -FEANTSA da çok dikkat çekti buna- varlıklarını sürdürebilir oldukları anlamına gelmiyor. Bütün o sosyal ağları kırdığınızda aradaki dayanışmayı da kırıyorsunuz. Hacer'in ve Roman derneklerinin Sulukule ve Küçükbakkalköy için çabaları tam da bunun için, mahallenin o insanları bir arada tutuyor olma durumu, barınmak sadece bir çatı sahibi olmak da değil zaten.

B.E: Evet, oradaki sosyal alan da altyapı kadar önemli herhalde. Bir hukuki alan dedikleri, evin mülkiyetine ya da evin üzerinde haklara sahip olması. Bu üç alan olmadığında evsizlik durumundan bahsediliyor yani FEANTSA'nın kendi kavramsallaştırmasıyla ev yokluğundan bahsediliyor. Bunun bir süreç olduğundan bahsetmiştik, bu süreç de senin az önce söylediklerini tamamlıyor. FEANTSA bu alan eksikliklerinden kaynaklanan dört farklı evsizlik tipolojisinden bahsediyor. Bir, çatısının olmama durumu, “roofless” dediğimiz. Bu herhalde en çok mültecilerin içinde bulundukları durum, değil mi?

L.Y: Zaten belirli bir gelirleri yok, yanlarında para ile gelmiyorlar... bunlar olsa bile kimse ev vermek istemiyor zaten onlara, herhangi bir barınma şansları yok. O kadar sistem dışına düşmüş durumdalar ki var olamıyorlar.

B.E: Geceyi geçirecek bir çatının olmaması durumu... belki de evsizliğin en kötü hallerinden bir tanesi. Bir tanesi konutsuz olma durumu, verdikleri örnekler daha çok sığınaklarda yaşayan kadınlar, göçmenler... bir şekilde konutundan kopma durumu. Bir güvencesiz konuttan bahsediyorlar ki bu çok önemli, özellikle bugün Sulukule'ye, Küçükbakkalköy'e bakarken çok önemli. Bu durum konutun kaybetme tehlikesi ile sürekli karşı karşıya olma hali, mahallenin her an boşaltabileceği tehdidi ile yaşamak, her an iç savaşın çıkabileceği ve köyünü terk edebileceği tehdidi ile yaşamak... bunu da aslında bir evsizlik durumu olarak tanımlıyorlar. Dördüncü olarak da elverişsiz konut koşulları “inedequete housing” dediğimiz, BM'in de yoksulluğu tanımlarken üzerinde durduğu, evin altyapı koşullarının yaşamak için uygun olmaması. Bu, elektrik ya da suyunun olmamasından, kendine ait bir odanın bulunmamasına kadar, oradan evin çok kalabalık olmasına kadar uzanan bir alanı tanımlayabilecek bir yoksulluk durumu.

L.Y: Güvencesiz konutla ilgili olarak iki şey söyleyeceğim, geçen haftaki atölye çalışmasından sonra bir ekip olarak Sulukule'ye gittik. Nedir? Ne yapabiliriz? Şu çok can yakıcıydı, yan yana evler var ve belediye bazılarının üzerine kağıtlar yapıştırmış, onlar yıkılacak olan evler. Yandaki evin üzerine o kağıt yapıştırılmamış, o yıkılmayacak, bir yanındaki yıkılacak. Bunun çok travmatik olduğunu düşünüyorum, ne zaman geleceklerini bilmiyorsunuz, sürecin ne olduğunu bilmiyorsunuz, ne zaman yıkacaklarını bilmiyorsunuz ve yarına ilişkin güven içinde olamama durumu...

B.E: Yaşamı belirsiz kılma durumu...

L.Y: ...aynen öyle. Bu belirsizlik o kadar travmatik ki adım atamıyorsunuz. Kendimi yerlerine koyarak düşündüm, “yarın bu yattığım yatakta yatamayabilirim çünkü evim yıkılacak”, çok travmatik bir durumdu.

B.E: Evet, çok ciddi bir yoksulluk durumu ve barınma hakkı üzerinden buna yaklaştığımızda çok ciddi de bir hak ihlali. Bir ara verelim istersen, sonra FEANTSA'nın yaklaşımı üzerinden farklı gruplara bakmaya devam edelim. Bu gün ne dinleyeceğiz?

L.Y: Bu gün Mitchie Mano dinleyeceğiz, “Cool Side of The Pillow”. Biraz uzunca bir parça ama hem sizinle paylaşalım hem de bir kısmını dinleyelim dedik.

-müzik arası-

L.Y: Merhaba, 94.9 Açık Radyodasınız. Meleğin Gör Dediği programında Laden ve Başak'la berabersiniz. Bu hafta konuşumuz yok çünkü geçen hafta yaptığımız atölye çalışması ve barınma hakkı üzerine beraberce düşünelim dedik. Ne uzun cümle oldu ama...

B.E: FEANTSA'nın yaklaşımını konuşuyorduk ve Laden de ben de bunu önemsiyoruz. Evsizliği bir süreç olarak tanımladıklarından bahsediyorduk. Bunun önemi aslında şundan da kaynaklanıyor, FEANTSA'nın yaklaşımı barınma hakkı üzerinden bir savunuculuk. Evsizliği bir süreç olarak tanımlaması üzerinden de evsizlikle mücadelede üç aşamadan bahsediyor. Bunlardan bir tanesi koruyucu önlemler; birisi o gün için konaklamanın sağlanması, hemen bir çatı altına alınması ve barınak sağlanması; bir üçüncü durum da destek, evsiz kalan insanlara çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilecek destek sağlanması. Evini, çatısını yitirme durumuyla ancak bu üç ayakla mücadele edilebileceğini söylüyorlar ki tipolojilere baktığınızda bu çok önemli. Onların da iddiası, bizim de çeşitli çalışmalarda gördüğümüz şu: evsizlik haneyi hayatın herhangi bir aşamasında

etkileyebiliyor.

L.Y: Geçen hafta konuşurken sen de söylemiştin aslında, evsizlikle mücadele durumu gerekse önlemlerle ilgili yapılabilecekler, gerekse uzun vadeli çözümler...evsizlik sadece o çatıyı kaybetmek, o sosyal alanı kaybetmek değil, çocuk yokluğu üzerinden baktığımızda sonuçları çok ağır olabiliyor. Haver geçen hafta Küçükbakkalköy'ü anlatmıştı, çocuğun okula gidememe durumu...

B.E: Sağlık sorunları doğurması durumu...

L.Y: Süreç olarak tanımlamaları ve stratejiyi oradan kurlmaları da çok önemli çünkü hayatı süreç olarak etkiliyor zaten. Hop diye “şimdi evsiz kaldım” gibi bir şey değil yaşanan, o süreçte de deneyimlediği bir sürü şey var, arkasından sonuçları itibarıyla deneyimlediği bir sürü şey var. sözünü kestim ama...

B.E: Hayır, bu çok önemli. O yaklaşımı sürekli orada tutarak barınma hakkı mücadelesi vermek ve hem Avrupa düzeyinde hem dünya çapında savunuculuğunu yapmak önemli ki FEANTSA'yı aslında güçlü kılan şeylerden bir tanesi de barınma hakkını Uluslar arası anlaşmalara dayanarak savunması. Bir yandan Avrupa düzeyindeki anlaşmaları metinleri kullanıyor, bir yandan da yeni metinleri gündeminde tutmaya çalışıyor. Sürekli üzerinde durdukları metinlerden bir tanesi İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 25. maddesinin, “herkesin, kendisi ve ailesinin refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır” fıkrasını ön plana çıkarıyorlar. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinde, keza, konut hakkına bir referans var. Avrupa Sosyal Şartının 31. maddesi, “herkes konut edinme hakkına sahiptir” diyor. Atölyede bahsettikleri bir diğer enteresan şey de aslında Avrupa Konvansiyonunda konut hakkının ele alınış biçimiydi, Avrupa Konvansiyonunda bir konut hakkından yani “Right to Housing”den bahsedilemediğini söylüyorlar. Avrupa Birliği Temel Şartında geçmiyor ama FEANTSA'nın çabalarıyla konut yardımı hakkın tanıyor. Sosyal yardım ve konut yardımına ulaşım hakkını tanıyor ve bu da aslında çok enteresan, sosyal yardıma ulaşımın bir hak olarak önemini sürekli vurguluyoruz. Konut yardımı çok düşündüğümüz bir şey değil ama kendilerinin de söylediği çok net tanımladıkları bir alan olmasa da üzerine düşünülmesi gereken bir alan.

L.Y: Kesinlikle, bir taraftan sosyal yardımın altını bu kadar çizmek mümkün ama mesele konut yardımı olunca orada başka dengeler de var galiba, onlara bakıp üzerine konuşmak lazım. Belki başka iktidar alanları da var orada ve başka dertler olabiliyor...peki, FEANTSA'nın internet sitesini söyleyelim unutmadan : www.feantsa.org, ne yazık ki İngilizce ve Fransızca.

B.E: Bu günkü programı toparlayalım istersen.

L.Y: Toparlayalım ama FEANTSA'yla ilgili bir iki şey daha söyleyelim çünkü Türkiye'de, bu coğrafyada bir şeyler yapmak istiyorsanız web sayfası aracılığıyla FEANTSA'yla iletişime geçebilirsiniz. Hem ülke içinden tek tek örgütleri kabul ediyorlar, hem ülke içinde şemsiye bir örgüt haline gelip barınma hakkını savunan FEANTSA'ya başvurulabilir. Savunuculuk yapıyorlar ve bunu Avrupa Sosyal Şartı temel metinlerine dayanarak Avrupa Konseyi düzeyinde yapıyorlar. Doğal olarak Türkiye'yi de kapsayan biralan haline geliyor... yine çok konuştuk.

B.E: Bu haftalık da bu kadar, iyi hafta sonları.

L.Y: İyi hafta sonları.

Meleğin Gör Dediği 2 Kasım 2007

B.E: Merhabalar, Meleğin Gör Dediği programına hoş geldiniz. Bu hafta Laden’le benim çok değerli bir konuğumuz var. Asuman Türkün, kendisi Yıldız Teknik Üniversitesi Şehir Planlama Bölümü’nde öğretim üyesi, aynı zamanda Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Grubu’nun kurucularından ve aynı zamanda da aynı grupta aktivist. Biz biraz ev eksenli çalışma üzerinde duralım dedik. Bu –evin mahrem görüldüğü bir toplumda- çok görülür bir istihdam biçimi değil. Kadınlar ev içinde çalışıyorlar ve kendileri bile bunu bir istihdam olarak görmüyorlar. İsterseniz şöyle başlayalım Asuman Hanım: Ev eksenli çalışma nedir? Siz nasıl tanımlıyorsunuz ve dünyada nasıl tanımlanıyor?

A.T: Aslında ev eksenli çalışma yüz yıldır var. Hatta sanayi devriminin başlangıcında tekstil ya da dokuma sanayi eve iş vermayla başlıyor, hepimizin bildiği gibi. Yüzyıllardır var demem de bu yüzden. [Daha önce de bir sürü işin evde yapıldığını biliyoruz, sanayi gelişmeden önce iş yeri ile evin ayrılmadığını biliyoruz]. Geleneksel olarak ev eksenli çalışma hangisi diye baktığımızda, herkesin bildiği el tezgahında halı, kilim kumaş dokuma var dikiş dikme, dantel nakış gibi becerilerle dokumaya katkı sağlayacak ya da onu daha rafine kılacak işler var. Onun dışında evde kışık gıda üretip satmak, şarap üretmek, başkalarının çamaşırını yıkayıp ütölemek, kendi evinde başkasının çocuğuna bakmak gibi hep olan işler var bildiğimiz. Onun yanı sıra özellikle 70’lerden ve 80’lerden sonra küreselleşme çerçevesinde dünya çapında üretim örgütlenmesinin değiştiğini biliyoruz, emek örgütlenmesinin değiştiğini biliyoruz. Bununla birlikte evde çalışma yeniden gündemimize geliyor, yani bunda dünya çapına büyük bir artış var. Bunun çok çeşitli nedenleri var: firmalar parçalanıyor, daha emek yoğun kısımlarını dışarı atıyorlar, emek yoğun dediğim bu kısmı bir bölümü atölyelerde yada küçük şirketler tarafından yapılıyor. Bu zincirin en son halkası da ev eksenli çalışma oluyor, yani ev eksenli çalışmayı bu üretim zincirinin en son halkası olarak tanımlayabiliriz ve en kaba tanımıyla da emek yoğun bir kısım olarak söz edebiliriz. Bu çalışmaya nerelerde rastlıyoruz? Aslında az çok her sektörde rastlıyoruz, dokuma ve konfeksiyon gibi tekstil sektöründe bu çok yoğun. Buralarda neler görülüyor? Örneğin iplik temizleme gibi bir kısım var, [yani üretim tamamlandıktan sonra ürünün ipliklerden temizlenerek satışa hazır hale getirilmesi.] [Ya da trikoda biçilen parçaların birleştirilmesi yada gece kıyafetlerine ya da günlük kıyafetlere –biliyorsunuz modada- ve ayakkabılara pul, boncuk, nakış işlenmesi (her tür giysiye uygulanan bir işlem bu); tül kesme –dokunduktan sonra ince makaslarla delik vs işlenmesi-]. Onun dışında elektronik sektöründe görülüyor, fişlerin yapılması, çiplerin hazırlanması –bu Türkiye’de de oluyor Uzak Doğu ülkelerinde de-. Ayrıca gıda sektöründe de bunu çok sık görüyoruz. Aslında hepimizin tanık olduğu ama adını koymadığımız bir iş türü bu. [Onun için yıllardır var diyoruz ancak 70’lerden sonra yaygınlaştı ve ortaya çıktı, o yüzden de daha çok sözü ediliyor. Yoksa bu durum hep vardı ancak biz bunu toplum olarak iş olarak görmüyorduk]. Ev içinde olduğu için gizli kalan ve çok da açığa çıkmayan, çalışma olarak görülmeyen bir şeydi. Tarım örneğin, Gaziantep’e baktığımızda şehirlerde yediğimiz fındık fıstığın çoğunlukla evlerden geçtiğini görüyoruz. Orada büyük bir kısım fıstık çılatma, kırma gibi bir işle uğraşıyor, çoluk çocuk aileler bununla uğraşıyorlar. Baharat toplama bunlardan bir tanesi.

L.Y: Şunu soralım o zaman size: kim bunlar?

A.T: Şöyle söyleyeyim: bütün kentlerde ve kırdaki bütün dar gelirli kesim diye söz edebiliriz aslında. Çeşitli şekillerde dışarıda çalışma olanağı olmayan ya da bu olanağı kaybetmiş, çalışma olanağı sınırlı bir kesimden bahsediyoruz ve bunun da %90’dan fazlası kadınlar. Böyle bir tanımlama yapmamız lazım ve bu durum dünyada da böyle, yani daha çok

kadınların oluşturduğu bir çalışma biçimi bu. Kırdaki tarımla ilişkili ev eksenli çalışma var. Bir sürü ilde biber, patlıcan, domates kurutma, baharat toplama gibi [işler] tarım sektöründe çok var. Kentlere gelindiğinde istatistiklerde “tarımda aile işçisi” olarak görünen kişiler kente göçten sonra “ev kadını” olarak görünmeye başlıyorlar. [Ancak çok büyük yüzdeyle görüyoruz ki bu kadınlar çeşitli biçimlerde ev eksenli olarak çalışıyorlar].

B.E: Tabii bunu görünür kılma süreci çok önemli değil mi? Ev Eksenli Çalışan Kadınlar da bu ev eksenli çalışmanın görünür kılınması için [çeşitli platformlarda bir mücadele veriyor]. Bize biraz bu çalışmalarınızdan bahseder misiniz? Ev Eksenli Çalışan Kadınlar grubu neler yaptı?

A.T: Aslında grubumuzun üç temel amacı var. Belki onları söyleyip sırasıyla açarız. Birinci hedef ev eksenli çalışmanın görünür kılınması-hem kendi gözünde, hem toplum gözünde, hem de kamu politikalarında yer alması açısından bir görünürlükten bahsediyoruz. İkinci hedef bu grupların örgütlenmesi ve birlikte hareket etmeleri, bu yolla da para kazanmak yönünden avantajlarını artırmaları. Üçüncü hedefimiz de [örgütlülükten sonra örgütlü olarak hakların talep edilmesi]. Görünürlük için neler yapıyoruz: en önemli faaliyet aslında atölye çalışmaları oluyor. Grup 2000’den beri faal durumda, şimdiye kadar 20 yerelde atölye çalışmaları yapıldı. Biz bunlara “yerel atölyeler” diyoruz-çünkü çalışma grubundan bizler bulunuyoruz,[ilde destekleyen kişiler varsa, bireysel ya da kurumsal olarak ev eksenli çalışan kadınlarla çalışan ya da atölyelere katılımlarını destekleyen STK’lar bulunuyorlar.] Biz onlarla bağlantılı çalışıyoruz-çoğunluğu kadın örgütleri oluyor-onlardan bir iki kişi bulunuyor. Bir de gerekli görürsek eğer kamu sektöründen de bir iki kişi olabiliyor. Bunların dışında o yereldeki ev eksenli çalışan kadınlar oluyor. Atölye çalışmalarında [baştan beri bizimle birlikte hareket eden İş Müfettişleri Derneği’nden bir kişi oluyor.] Bu çalışmaya çok büyük katkıları oldu.

B.E: Bunu sormak istiyordum aslında, ev içi işi denetlemek de çok zor herhalde değil mi?

A.T: Çok zor.

B.E: Yapılan bir takım işlerden bahsettiniz ve bunların sağlık koşulları bakımından denetlemelerinin yapılması gerekiyor-ayakkabı dikimi, yapımı gibi- bu konularda müfettişlerle işbirliği yapıyor musunuz?

A.T: Bunun bir hazırlığı ve farkındalığı var. İş Müfettişleri Derneği ile bu kadar yakın çalışmanın amacı da o zaten. Çünkü buradan çeşitli yönlerde gidebilecek bir çalışma bu. Dolayısıyla bizim yaptığımız iki tür atölye biçimi var: birincisi yerel atölyeler, ikincisi de “kamu atölyeleri”. Bu konudan da söz etmek isterim. Yerel atölyelerde nasıl bir program izleniyor çok kısaca söyleyeyim: genelde iki günlük bir program oluyor. Birinci günü tanışma oluyor: bunu derinlemesine tanışma olarak tanımlıyoruz. Yerel atölyelere mutlaka diğer yerellerden [gelmiş, başka atölyelerden ya da örgütlenmelerde belli aşamalardan geçmiş kadınlar mutlaka oluyor; ki onlar diğer yerellerden ve örgütlenme biçimlerinden de deneyimlerini aktarıyorlar]. İlk gün aslında herkes hayatı boyunca ne tür ev eksenli işler yaptığını anlatıyor ve aslında bir farkındalık yaratılmış oluyor. Ev eksenli çalışma aslında yalnız bir çalışma- her ne kadar genellikle komşularla örgütlenmiş olsa da-genellikle içe kapalı ; bu kadınlar genellikle kime iş yaptıklarını bilmezler, iş çoğunlukla [aracılar dolayısıyla]onların evine gelir ve evden alınır çoğunlukla. Bu nedenle genellikle ne piyasayı bilirler, ne fiyatları bilirler ve son derece korunmasız bir durumdadırlar. Yalnızdırlar ve başkalarını da çok fazla bilmezler, dolayısıyla bu ilk gün ev eksenli kadınların kendi gözlerinde [“çalışan” olduklarına dair bir farkındalık yaratılmaya çalışılıyor.] Bu inanılmaz

bir başarı sağlıyor, ikinci gün de genellikle ne tür hakları olduğunu anlatıyoruz. ILO'nun 177 sayılı sözleşmesinden söz ediyoruz, 184 sayılı tavsiye kararından söz ediyoruz.

B.E: Nedir onlar?

A.T: ILO 1996 yılında bir sözleşme imzaladı ve buna yalnızca iki ülke imza verdi. Dünya çapında her ülkede benzer sorunlar var aslında. Ev eksenli çalışanların sayısı artıyor ve bunlar aslında bu dönemin yeni işçileri. Dolayısıyla ILO şunu teslim ediyor: ister iş yerinde olsun ister evde iş bir örgütlenmedir ve bütün buralarda çalışanlar da bir üretim zincirinin parçası oldukları için bağımlı çalışanlardır yani işçilerdir. Bunu teslim ettiği için de işçilere sağlanan her türlü hakkın ev eksenli çalışanlara da sağlanmasını bir sözleşmeyle bağlıyor, dolayısıyla çok çok önemli bir sözleşme. Dediğim gibi sadece iki ülkede imzalandı ama imzalanması zor. Bir çok ülkede bununla alakalı lobi faaliyetleri var ve kabul edildiği anda çok farklı bir şey olacak: artık eskisi gibi konuşamayacağız çünkü ev eksenli çalışmanın bu kadar artmasının nedeni işverenler açısından bunun çok ucuz emek olması. Belli haklar alındıktan sonra ev eksenli çalışma o kadar ucuz olmayacak, o zaman ev eksenli çalışma nasıl evrilecek? Başka bir şey olacak artık. O nedenle kolay kolay kabul edilmiyor. Fakat lobi faaliyetleri devam ettiği için kamu politikalarında dikkate alınmaya başlıyorlar. Sözleşme imzalanması uygulanması anlamına gelmiyor, bu aynı zamanda bir süreç ve uyarlanma meselesi de. Dolayısıyla sendikalar devreye giriyor, sendikalar kuruluyor, sendika yasaları değişiyor, çalışma yasaları değişiyor ve evde çalışanlar bu hakları elde etmese de elde etmek yönünde bir adım atmış oluyorlar.

B.E: Aslında buradan devam edelim isterim ama bir ara vermemiz gerekiyor galiba, Laden işaret ediyor. Sosyal hak mücadele boyutu çok önemli.

L.Y. Evet haritalamayı da aradan sonra [konuşalım].

A.T: İsterseniz kamu atölyelerinden biraz bahsedeyim, haritalamadan söz edelim. Aradan sonra siz bana bir hatırlatın. Kamu atölyesi ve yasal hakların alınması konusunu biraz daha açalım.

-müzik arası-

L.Y: Merhabalar 94.9 Açık Radyo'da Meleğin Gör Dediği programındasınız. Başak ve Laden'le beraber. Harika bir konuşumuz var Ev Eksenli Çalışan Kadınlar grubundan Asuman Türkün. [Biz arada tabii ki devam ettik konuşmaya.] Az önce görünürlük ve örgütlenme üzerine konuşurken, burada haritalama gibi bir çalışmanız var. Biz bir miktar fikir sahibiyiz ama Başak'la herkesle paylaşmayı çok istedik. Ev eksenli çalışan kadınların güçlenmesine ve görünürlüklerini kendi adlarına kazanmalarına hizmet ettiği için... çok kısa ondan bahsedip yaptığınız diğer faaliyetlere geçelim bence. Çünkü harika işler yapıyorsunuz.

• **Uluslararası Çalışma Örgütü** ya da **ILO** (*International Labour Organisation*), ülkelerdeki çalışma yasalarında ve bu alana ilişkin uygulamalarda standartları geliştirmek ve ileriye götürmek gibi bir amaçla kurulan kuruluştur. Merkezi [İsviçre](#)'nin [Cenevre](#) kentinde bulunmaktadır.

[Türkiye](#), 1932'de [Milletler Cemiyeti](#)'ne katılmakla kuruluşun üyesi olmuştur.(Vikipedia)

A.T: Aslında bir çok faaliyet var ve kısıcık bir zamanda konuşmaya çalışıyoruz. Haritalama aslında görünürlüğün bir parçası. Yatay ve dikey haritalama diye iki türü var. Bizim grup dikey haritalamaya giremiyor. Bundan kasıt üretim zinciri içinde ana firmaya ulaşmak. Yani zincirin daha üst halkalarına nasıl ulaşabiliriz ya da zincirin halkaları arasındaki bağı kurarak yerelde iş ihlalleri varsa nasıl engelleyebiliriz diye çalışan dikey bir zincir bu. Yatay ya da dikey haritalama bu zincirleri keşfetmeye çalışıyor. Bizim yaptığımız yatay haritalama –diğeri daha önemsiz olduğu için değil, gücümüzü veremediğimiz için- ise kadınların çevrelerinde ev eksenli çalışan kadınlara ulaşma biçimi. Biz aslında evde çalışan kadınların bunu kendileri yapmasını ve örgütlenmesini hedefliyoruz. Ancak bu her zaman için gerçekleşmeyebiliyor. İlk haritalama çalışmamız aslında Muğla’da gerçekleşti. Muğla’dakiler evde çalışan birkaç kadın önderliğinde ilçelere, köylere giderek çok basit bir form üzerinden insanlara ne tür işler yaptığı, kimden aldığı, kaçta sattığı soruldu ve dosyalar oluşturuldu. Bu dosyalar üzerinden yeniden bağlantıya geçilip birlikte çalışmaya hevesli kadınlar bir araya gelerek belediyeden bir takım taleplerde bulunabildiler. Yani haritalama orada örgütlenmenin başlangıcını oluşturdu. Bu çok önemli bir faaliyet oldu, tabii bu sayılar zaman içinde azaldı, çoğaldı, birileri geldi, birileri gitti ama haritalamanın en önemli hedeflerinden biri birlikte iş yapacak kadınları bir araya getirmek. Yani aslında bizim atölyeler öncesinde yapmaya çalıştığımız şeyi ev eksenli çalışan kadınlar kendi yerellerinde, kendi aralarında bir tanışıklık sağlayarak yapıyorlar. Başka da haritalama çalışmaları oldu, bir kısmında bu kadar kadına ulaşamadığımızdan ya da bunu yapmaya hevesli kadın bulamadığımızdan bazı kurumları kullandık ya da belli sivil toplum örgütleri aracılığıyla bunlar yapıldı. Urfa’da ve Ankara Tuzluca’yır’da böyle birer çalışma yapıldı. Mesela Tuzluca’yır’daki sivil toplum aracılığıyla yapıldı ama ev eksenli çalışan kadınlar kendileri yaptılar. Bu da çok çok önemli oldu.

B.E: Güçlendirme açısından da çok önemli, değil mi? Benim için –tabii ki hepimiz için-bir yandan görünür kılıp bir yandan güçlendirirken, bir yandan da hak arama süreci son derece önemli. -Küreselleşmeden bahsederken- küreselleşme sosyal güvencesiz işi seviyor, bunun için de ev eksenli çalışmayı da seviyor. Ama bir hak arayışının [aynı zamanda] bir sosyal güvenlik arayışında olması da gerekiyor. Siz Türkiye’de nerede görüyorsunuz durumu? Sizin çalışmalarınızda ve ev eksenli çalışmanın görünürlüğünde bir açılım var mı?

A.T: Aslında bir iki önemli şey oldu Türkiye’de. Bizim İş Müfettişleri Derneği ile birlikte çalışmamızın da böyle bir yararını gördük. Yeni çalışma yasasının eleştirilebilecek çok yönü var, kazanılmış haklardan geri adım atma durumları var-esnek çalışmayı getirmesiyle-. Fakat diğer yandan da daha önce hiç kapsamamış çalışanları kapsamak yönünde açılımları var. Bu anlamda aslında yeni çalışma yasası ev eksenli çalışmayı kapsam içine alıyor ve ev eksenli çalışanları da “işçi” olarak kabul ediyor, böyle açılımlar getirdi. Bu çalışma aslında bizim grubumuzun İş Müfettişleri Derneği ve diğer STK’ların çabasıyla da ortaya çıkmış bir şey oldu. [Bu durum sadece birkaç kişinin emeğiyle de sınırlandırılmamalı, dünyada da durum buna yakın]. Çünkü artık dünyada iş örgütlenmesi değişti, emek örgütlenmesi değişti ve çalışma yasaları bunlara uymamaya başladı. Çok büyük bir kesim koruma kapsamı dışında çalışmaya başladı ve bunları bir şekilde dahil etme zorunluluğu ortaya çıktı. Çalışma yasasında amaçta ve yönetimde birlik gibi bir madde konuldu. İş yeri iş örgütlenmesi olarak ele alınmaya başladı. Böyle ele aldığınızda üretime dahil olan tüm mekanlar da iş yerinin parçası haline geldi, dolayısıyla oralarda çalışanlar da işçi haline geldi. Çalışma yasasının bu şekilde değişmesi ve ev eksenli çalışmayı kapsam içine alması önemli bir şey. Bunun dışında iki kez kamu atölyesi gerçekleştirdik, sonuncusu aralık ayında oldu ve çok çok önemliydi çünkü ev eksenli çalışmayı kendi çalışmalarına dahil edebilecek ve bu alanda politika üretebilecek olan kurumlarla bir araya geldik. Bu kurumları ev eksenli çalışan kadınlarla bir araya getirdik: mahalli idareler vardı, SHÇEK, İş Müfettişleri Derneği, [Çalışma ve] Sosyal

Güvenlik Bakanlığı'nın iş teftiş kurulu, ILO'dan temsilciler, akademisyenler, diğer kadın örgütlerinden temsilciler gibi konuyu çalışma alanlarına alabilecek kişilerle bir araya geldik. Bir izleme komitesi oluşturuldu; bütün bu grup konuyu kendi kurumlarına taşıyıp politikalar oluşturmaya çalışacaklar, en azından bunu çalışma alanlarına dahil etmeye çalışacaklar. Bunun dışında bir önemli gelişmeden daha söz etmek gerek: Asgari Ücret Tespit Komisyonu'na bir dilekçeyle baş vuruldu, ev eksenli çalışanlar için bir asgari ücretin tespit edilmesi[-parça başı olabilir,saat başı olabilir- için bunun yönteminin belirlenmesine dair bir çalışma başlattık]. Aslında bir iki şey daha var ama galiba zamanımız yok.

B.E: Maalesef süremiz bitti.

L.Y: Harikasınız, ağzınıza , elinize sağlık...

B.E: Çok teşekkürler katıldığınız için, dileriz ev eksenli çalışma sosyal güvencesi olan bir iş haline dönuşürüz-sizin çabalarınızla-. Çok sağ olun.

L.Y: İyi hafta sonları...